FRANCISCI ROBORTELLI VTINENSIS

DE

CONVENIENTIA SVPPVTATIONIS LIVIANAE ANN. CVM MARMORIBVS ROM. QVAE IN CAPITOLIO SVNT.

EIVSDEM DE ARTE, SIVE RATIONE corrigendi veteres Authores, disputatio.

EIVSDEM EMENDATIONVM LIBRI DVO.

Ad Clariss. virum Ioannem Bernardi F. Donatum Patritium Venetum.

Cum Priuilegio Pauli IIII. Pont. Max. Caroli V. Imp. Henrici Regis Galliæ, Philippi Hispaniæ, Senatusque Veneti;

PATAVII,
Apud Innocentium Olmum.
M D LVII.

FRANCISCI ROBORTELLI VTINENSIS

DE CONVENIENTIA SVPPVTATIONIS LIVIANAE ET DIONYSII HALICARNASSEI,

Cum ſupputatione Marmorum Ro.

Ad Ioannem Donatum Patritium Venetum.

CVM ab hinc, opinor, annos decem, Clariſſime Vir, Romæ, imperante PAVLO III. Pont. Max. reperta & effoſſa fuiſſent, quamuis fracta & diſiecta propter incendia, & minas vrbis, marmora, quibus ſingulorum annorum magiſtratus continebantur ab vr. cond. vſque ad Aug. mortem, qui annus eſt DCCVII. ſumptuque, ac iuſſu Alexandri Farneſij S. R. E. Cardinalis viri ampliſſ. PAVLI Pont. nepotis, opera autem & induſtria viri doctiſſimi Barthol. Marliani in vnum corpus redacta, ac concinnata eſſent, vt in capitolio collocata ab omnibus legi poſſent, magnam ex ea re cepi voluptatem, ſperabam enim Liuium, qui culpa librariorum, & indoctorum hominum nomina Conſulum corrupta, & numerum annorum ſibi non conſtantem habebat, alioſque Ro. hiſtoriæ authores facilè ſanari, & emendari poſſe, tolliquè omnem controuerſiam, quæ antè extiterat inter viros doctos, dum alius hanc, alius illam coniecturam ſecutus multiplici ratione corrigere loca ſuſpectá ſtuduerunt. Tantùm iudicio bene firmo erat opus in ijs ſupplendis. Neque id ego difficile factu vnquam exiſtimaui homini nauo, & induſtrio, antiquitatiſquè Ro. perito. Primus, qui ſupplere hos faſtos conatus fuerit, extitit Carolus Sigonius Mutinenſis. Atque ipſius ſupplementorum duæ ſunt editiones: altera Mutinenſis Gadaldina: altera Veneta Aldina. In priore illa quamplurima errata, quæ tamen illi condonanda fuerunt, vt iuueni, ſi tantum ſibi non tribueret in ea re, atque cum ſupplementis marmorum adiecíſſet diſputationem de Nominibus Romanis me, qui illi amiciſſimus ſemper fueram, vt omnes ſciunt, clàm carpere non eſſet conatus. Sed ego id non animaduerteram, & antè eſt meo maximo beneficio affectus, quàm ſenſi illum animo eſſe in me exulcerato:

legi.n.postea per ociũ ea,quæ scripserat. Leuiter ob id non multò post hominem pupugni in epistola,quã prępofui Fastis Rom.à me editis,vt me prelegente a meis auditoribus suppleri in Patauino gymnasio ante tres annos possent,quanq̃ anteq̃ ederetur morẽ vt gererẽ Gabrieli Falloppię Mutinensi medico pręstantissimo, mihiq́ue amicissimo, verba illa omnia sustuleram. In altera editione colligere ex meis scriptis multa studuit,in quibus me lapsum esse demonstrare conatus est. Coactus igitur ego nunc fui magno ipsius cõuitio iterum lacessitus hęc scribère, tùm vt me tuerer, tùm vt illum nullo neque firmo, neque certo iudicio in literis esse ostenderem. Quare primùm agam de conuenientia supputationis Liuianæ,cum marmorum Ro.supputatione, aduersus illius sententiam: & si enim fracta sunt,tamen facilè id cognosci potest,vt postea dicam. Deinde de ratione corrigendi antiquorũ libros,subijciamq́ue Emendationum libros duos,plures additurus,cum erit ocium. Et quoniam Manutius etiam nihil vnquam edidit antè quatuor annos, in quo me modò clàm,modò apertè non carperet: Illius quoque errata multa demonstrabo. Ego,vt tu quoque scis clarissime,& optime vir, qui me iam diu nosti,& in fidem, ac clientelam recepisti tuam, ab hoc genere contentionum semper alienus fui, nec vllum vnquam prouocaui,sed à multis prouocatus tacui: nunc quid agerem,cum circunferri viderem illorum libros plenos aculeorum in me? Homines,qui aliquem reprehendi audiunt, sæpè putant iure reprehensum, etiam si falsò fuerit reprehensus: cum causam ille suam non agit. Nunc igitur postquam me prouocarunt,poterunt ad singula loca, quæ ego ordine ipsis præscripsi, respondere: vt eruditi iudicent iure nè fuerint reprehensi. Te ego præstantissime Donate non modò iudicem constituo pro tua singulari doctrina, & acri iudicio, sed etiam oratum velim pro tua humanitate vt statuas, vter prior lacessierit, & an iure ego hoc onus scribendi susceperim: quod cum feceris,tùm demum iudices velim,qualia sint ea, quæ scribuntur: mihi.n. & si fuit in animo illos reprehendere, non tamen id fecissem, si non sperassem me studiosis bonarum disciplinarum aliquam vtilitatem allaturum, cognoscendis.n. aliorum erratis tùm veritas perspicitur,tùm etiam iudicium confirmatur magis. Potuissem hoc loco tibi commemorare,quàm multa protulerint aduersus me: sed omnes norunt,tuq́ue in primis vir clarissime, qui pro tua singulari bonitate, & summa erga me beneuolentia sæpe quantum doleres patefecisti. Nolim autem,vt dixi,vt aut tu,aut cæteri,qui hæc nostra legent,tàm considerent, quo conuitio sim irritatus, quàm perpendant ea,quæ à me prolata fuerunt,qualia sint. Verùm iam ad rem propositam aggredior.

INTER Liuium, & Dionysiũ videtur dissensio esse, nã Dionysius ait anno CCXLIIII. Consules primùm post exactos Reges creari cœpisse. Apud Liuium autem sub finem libri primi scriptum est, Reges Romæ regnasse annis CCXLIIII. Ideò Sigonius orditur Liuianam Chronologiam suam ab anno CCXLV. Marmorum verò Rom. siue fastorum capitplinorũ supputationẽ orditur ab anno CCXLIIII. Ita fit, vt differant anno vno. Ego eas inter se consentire existimo, & ostendo Sigonium deceptum esse, ac pueriliter omnia scribere. Primũ illum annum quo creati sunt Coss. Romæ post exactos Reges scribit Dionysius quatuor mensium fuisse extremorum, sed continuatũ vsque ad initium insequẽtis: ita completum annum spatio XVI. mensium. Cum Halicarnasseo autem consentiunt & marmora Ro. nam etiam ipsa ordiuntur ab anno CCXLIIII. Et si enim fracta sunt eo loco, ex numero tamẽ annorum, qui postea adnotatus visitur, id colligi potest. Liuius annos, quibus Romæ regnatum fuit, ita enumerat.

Romulus regnauit	annos	XXXVII.
Interreges	an.	I.
Numa	annos	XLIII.
Tullus Hostilius	annos	XXXII.
Ancus	annos	XXIIII.
Tarquinus Priscus	annos	XXXVIII.
Ser. Tullius	annos	XLIIII.
Tarquin. superb.	annos	XXV.

Sed Liuius ait, duodequadragesimo ferè anno, quod ita accipiendũ est, vt numeres tantũ annos 37. nã reliqui, qui su perfuerant mẽses cõnumerari cœperunt cũ insequenti anno, qui fuit, vt ex Dionysio retuli mensium XVI.

Summa hæc, si numeres annos, quibus regnauit Priscus, XXXVII. continebit annos CCXLIII.

Sigonius in chronologia Liuiana Prisco assignat annos 38. nec animaduertit Liuiũ scribere, duodequadragesimo ferè anno, quod ita debet accipi, vt paulò ante dixi. Ita nulla controuersia fuerit inter Liuium, & Halicarnasseum, atque Rom. marmora de annis Regum, vsque ad primos Coss.

QVia ſupputatio Ro.marmorum, & Halicarnaſſei habet duos conſulatus anno ſcilicet 264.& 265.qui à Liuio videntur prætermiſsi,putat Sigonius diſcrepare Liuium etiam à marmoribus Romanis, & ab Halicarnaſſeo annis duobus, qui additi ad illum primum conficiunt annos treis. Ita à primis Coſſ. vſque ad Xros differunt inter ſe ſupputationes prædictæ,ſi Sigonio credas, annis tribus.

Sed illi duo conſulatus àn. 264. & 265. vbi de rebus à Coriolano geſtis loquitur: omninò ſunt reponendi apud Liuium, nam culpa librariorũ prætermiſsi fuerũt,quo aũt loco reponi debeant,ego facilè perſpexi:nam mutilus eſſe videbatur contextus.Id ab hinc paucis mẽſibus poſt omnes intelligent,cum legent Liuium à me emendatum,& digeſtum in annos,vnà cum chronologia alia longè ratione confecta,quàm Sigonius confecit. Eſt enim iam ſub prælo, & inſtant impreſſores, vt quamprimum edatur. Fuit enim neceſſe,vt,ſi, quantum in me eſt, ſtudioſorum antiquitatis cõmoditati conſulere vellem,reiectis pluribus q̃ mille in locis emendationibus Sigonij, eum priſtino nitori redderem. Sed redeo ad rem. Nec me mouet Caſsiodorus. Is.n. fortaſſe aut ſuo iudicio ſuſtulit, quem cęteri poſtea ſecuti ſunt, aut incidit in libros, in quibus omiſſa illorum Coſſ. fuerant nomina. De numeris annorum, qui ſunt apud Liuium,nunc ſollicitus non ſum, nam oſtendam poſtea quomodo ſeſe res habeat. A primis igitur Coſſ. vſque ad Xros, nihil fuerit controuerſiæ inter Liuianam ſummam,& marm. Romanorum atque Halicarnaſſei. Quòd inſeri debeant illi duo conſulatus in chronologiam Liuianam patet ex eo,quod poſtea ait Liuius anno trecenteſimo altero primos Xros Conſulares inijſſe magiſtratum,& octauo anno poſt Tribunos Militares coſ. pot. creatos, trecenteſimo decimo: ſi.n. de medio tollantur illi conſulatus,vt Sigonius cenſet, aliam ſupputationem Liuianam ſtãtuens ab ea,quę eſt Halicarnaſſei, & marmorum Romanorum,quomodo ille numerus bene ſeſe habebit?

Q. Minutio. C.Horatio Coſſ. apud Liuium ſcriptum eſt, tribb.pl. decem factos eſſe ann. 36. poſt primos, qui creati fuerunt anno 260. Coſſ. A. Virginio, & T. Veturio. Sed quia interſeri debent illi duo conſulatus ann. 263.& 264. ſcribe ann. 38. poſt primos,qui creati fuerunt: & ille annus 297. debet appellari.

Liuius ait Xros creatos Ap. Claudio. T. Genutio Coſſ. anno trecenteſimo altero. Vide q̃ rectè Liuio cũ marmoribus cõueniat, nã trecẽteſimo altero tantundem eſt, ac ſi dicas CCCII. & hic modus loquendi non percipitur à Sigonio, putat.n. ſignificare CCCI.quod eſt falſum.

Liuius annum primum Xvirorum vocat trecenteſimũ alterum. Poſtea ait, octauo anno poſt tribb. militares iniſſe magiſtratum, trecenteſimo decimo. In ſua chronologia Sigonius pagella 97. poſt ſcholia Li
» uiana, ait. " Nullus eſt locus apud Liuium, in quo minus quid ſequar,
» aut ſentiam, poſſim dicere, quàm in hoc, quem nunc tracto: eſt .n. ne-
» ceſſe annum interponere, vt numerorum Liuianorum ſumma cõſtet.
» paulò poſt. Neque verò dici poteſt numerum poſteriorem eſſe men-
» doſè, nam in omnibus vetuſtis libris ita eſt. Et ſi eum numerum mutes
» qui deinceps ab eo nominantur, omnes erunt mutandi, & mira nume
» rorum orietur confuſio. Miror autem Liuium in tàm paucis annis rectam ſupputationem tenere non potuiſſe. & reliqua. Riſi cum primùm vidi laborantem hoc loco Sigonium. Dij boni, quàm deſudat, nec tamen efficit quod vult. Liuium accuſat etiam ipſum. Sic ſolent indocti homines, cum ſe extricare neſciunt: Ego trecenteſimo altero affirmo idem ſignificare ac CCCII. Sicqùe ſępe loqui ſolitos veteres, vt alibi demonſtratum eſt à me. Octauo anno poſt, ait Liuius, hoc eſt trecenteſimo decimo Tribb. militares iniſſe magiſtratum. Rectè ſanè, nã ſi ad CCCII. addas octo, erunt CCCX. Quid ais ò Sigoni? Vides'ne iam quàm ſis imperitus, & nullo iudicio pręditus in veterum ſcriptis perpendendis. Omnia verò conueniunt, & quadrant cum ſupputatione marmorum Ro. nam CCC. annus ſcalptus ibi eſt. SEX. QVINCTILIVS SEX. F. P. N. duobus autẽ annis poſt, ideſt, vt Liuius loquitur, trecenteſimo altero ibidem eſt. Conſules abdicaſſe ſe, & DECEMVIROS CONSVLARES creatos.

Hactenus conſentiunt mar. Ro. cum Liuio. Sigonius cum trecẽteſimo altero non intelligeret CCC. II. .i. duos ſignificare, cogitur paulò poſt vt tueatur illum locum apud Liuium, vbi ait, trecẽteſimo decimo anno creatos Tribb. militares, ideſt anno octauo poſt, interſerere continuationem Conſulatus, quem geſſerunt L. Valerius, & M. Horatius, his verbis, in chronologia Liuiana anno 305. ijdem conſules
» continuaſſe videntur in hunc annum. Dij boni quale ſomnium eſt hoc? quàm inane? quàm falſum? nec alia de cauſa excogitatum, niſi vt adderet annum vnum, quod neceſſe non erat, ſi intellexiſſet loquendi illam formam, vt toties dixi. Vbique damnoſa eſt inſcitia, ſed pręſertim in chronologijs, & ſupputationibus annorum: ſi .n. vno numero decidas, maxima conſequantur errata eſt neceſſe.

Nunc à Tribb. militarib. primis ann. CCCX. vſque ad ann. CDXL. quo Coſſ. fuerunt L. Papirius SP. F. L. N. Curſor V.

C. Iunius C. F. C. N. Bubulcus Brutus II. (nam ibi in margine ſcalptus eſt annus CDXL.) oſtendo non diſſentire Liuium à marmoribus Romanis.

Hi ſunt omnes anni CXXX. qui ſi totidem erunt apud Liuium, ſatis erit apertum, Liuium conſentire cum Ro. marmoribus: age dum igitur oſtendamus.

	A. Sempronius	Atratinus	Hi primi fuerunt
CCCX.	T. Cloelius,	Siculus	Trib. mil. Coſ.
	L. Atilius	Longus	poteſtate.

COSS. L. Papirius Mugillanus L. Sempronius Atratinus vitio facti abdicarunt in E. L. F. &c.

Hunc annum Sigonius CCCIX. appellat falſò, quia putat Liuium lapſum, vt in ſua chronologia aſſerit pag. 97. poſt ſcholia in Liuium. Verùm ego hunc errorem ante ſatis demonſtraui. Idem Sigonius, vt eſt imperitus, nulloq́ue iudicio præditus, in ſupplendis marmoribus Ro. numero CCCX. vſque ad numerū CCCXX. collocauit conſulatus decem, cum tantum nouem eſſent collocandi, ita factū eſt, vt vnus ſuperſit, hic ſ. C. IVLIVS Iulus III.
L. VERGINIVS Tricoſtus II.

Hic conſulatus additus præter rationem facit, vt numeri annorum ſibi non conſtent, nec adęquari poſſint numeris antiquis, qui ſcalpti in margine adhuc viſuntur. Quare ego cenſeo hunc conſulatum tollendum. Nec verò auctoritate vllius idonei auctoris innixus hunc interpoſuit Sigonius. Nam Liuius de eo ita ſcribit. Eoſdem conſules inſequenti
» anno refectos Iulium tertiùm, Virginium iterum, apud Macrum Lici
» nium inuenio. Valerius Antiàs, & Q. Tubero M. Manlium, & Q.
» Sulpitium conſules in eum annum edunt, cæterùm in tàm diſcrepanti
» editione & Tubero, & Macer libros linteos auctores profitentur. Neu
» ter tribunos militum eo anno fuiſſe traditū à ſuperioribus antiquis diſſi
» mulat. Licinio libros haud dubiè ſequi linteos placet, & Tubero in-
» certus veri eſt: ſed inter cætera vetuſtate incomperta hoc quoque in incerto poſitum. Hæc ſunt ipſius verba, ex quibus facilè quiuis intelligere poſſit Liuium non probare hunc conſulatum. Diodorus Siculus homo gręcus arripiens illa nomina Manlium, & Sulpicium, quę in ambiguo ponit Liuius, & addens tertium Maluginenſem, hoc anno non conſules, ſed tribunos mil. recenſet. Id tamen falſum eſt, nec Liuius probaſſe videtur. Caſſiodorus Coſſ. ipſos nominat C. Iulium Iulū III. & L. Virginium Tricoſtum II. Ait Sigonius in cōm. ſuis in faſtos & triumphos, ſe ſecutū auctoritatem Caſſiodori hos ſuppleuiſſe in faſtis Ro. Ita'ne verò Sigoni? ita es addictus Caſſiodoro, vt quid Liuius dicat

cat

cat non attendas. Non animaduertit Casſiodorus Liuium eos non repoſuiſſe, ſed recitare opinionem veterum hiſtoricorum, qui repoſuerant. Ita Casſiodorus impulit Sigonium in errorem tam magnum. Vides'ne ô Sigoni verũ eſſe, quod toties dixi, te nullo iudicio in literis eſſe prædirum. Tolli debent igitur hi conſules ex chronologia Liuiana, etiam ex marmoribus Romanis: Patet .n. ſi interſerantur ſupereſſe annum vnum. Quòd ſi tollatur, vt etiam Liuius cenſet, bellè conueniet Liuio cum marmoribus ipſis.

Nunc operæ precium me facturum exiſtimo, ſi hic ſubſcripſero veluti in tabula numerum annorum, res vt tota perſpici posſit.

In ipſis mar CCC. Sex. Quinctilius Sex. F. P. N. in M. ME.
P. Horatius Tergeminus.
1 P. Seſtius Q. F. vibi N. Capitolinus. T. Menenius T. F. Agrip. N. Lanatus.
2 Ap. Claudius Ap. F. M. N. Crasſinus. T. Genucius Augurinus, abdicarunt
Eodem anno Decemuiri legum ferendarum cauſa creati.
3 Decemuiri, quorum nomina vide in hiſtoria. 1
4 Decemuiri, quorum nomina vide in hiſtoria. 2

Liuius ait trecenteſimo altero anno creatos Decemuiros .i. CC II. Hæc enumeratio facit ut cognoſcas) octo annos poſt Xuiros creatos Tribb. mil.

Digredi libet aliquantum hoc loco, lib. 3. de Decemuiris agit Liuius, vbi errat Sigonius, quia verba latina non ſatis percipit, & locum emendando corrumpit. Verba Liuii ſunt hæc, vbi loquentem facit M. Cornelium, Cæterum neminem maiore cura occupatis animis verum eſſe præiudicium tanteę rei afferre. Ita .n. ſe habent in veteribus libris, quorum verborum hæc eſt ſententia. Non eſſe verum, ideſt non eſſe æquum afferre præiudicium tantæ rei, ita proferunt loquendi hanc formulam omnes veteres, Horatius, Cæſar, Cicero, & alii, vti notum eſt: id non intelligens Sigonius meras affert nugas, vt quilibet videre poteſt. nam ita emendat. Cæterum neminem maiore cura occupatis animis verum eſſe: præiudiciũ rei tantæ differri poſſe. ſibi placere paulo poſt, ideſt, neminẽ quid verè ſentiat dicere: quid afferet in mediũ Sigonius contra hęc, aut quõ iam inficiari poterit, ſe indoctum eſſe? nam locũ hũc ita explicat.
» Neminẽ in ſenatu, cũ occupati ſint animi maiore cura, dicere, quid verè ſentiat. Eodem libro III. paulò ante. Sigonius corrumpit locum hunc, nam legit. Et in vnica concordia inter ipſos, qui conſenſus in priuatis interdum conſiliis vtilis, ſumma aduerſus alios æquitas erat. Verba autem ipſius in ſcholiis pag. 10. nume. 41. hæc ſunt. Vetus liber vnus habet, in priuatis, alter priuatis conſiliis interdum vtilis vt videatur legẽdũ eſſe. Qui cõſenſus in priuatis interdũ conſiliis vtilis eſſet. Hęc ille. Sed omnes vetuſti libri, quos ego hactenus vidi, manuſcripti, & is, qui à Vendelino impreſſus fuit MCCCCLXX. ex Victorini Feltrenſis exemplari, in quo ferè vbiq; antiquę lectionis veritas, aut ſaltem veſtigia apparent, ita habent.
» Et in vnica concordia inter ipſos, qui conſenſus in priuatis interdum inutilis eſſet, ſumma aduerſus
» alios ęquitas erat. Vnde pulcherrima elicitur ſententia. Si inter ſe conſentiant priuati homines interdum id magno aliorum malo fieri.

5 COSS. L. Valerius M. Horatius 3
6 LAR. Herminius T. Virginius Cęlimontanus 4
7 M. Geganius C. Iulus 5
8 T. Quinctius Agrip. Furius 6
9 M. Genutius C. Curtius 7

A. Sẽpronius — Trib. Mil. pri-
CCCX T. Cloelius — mi consulari po- 8
L. Atilius — testate.

Liuius ait tribb. mil. creatos anno CCCX. idest octauo anno post Decemuiros.

Vitio facti abdicarunt in E. L. F.

COSS, L. Papirius Mugillanus. L. Sempronius Atratinus.

1 M. Geganius, T. Quinctius
2 M. Fabius, Posthumus Aebutius
3 C. Furius M' Papirius.
4 Proculus Geganius L. Menenius.
5 T. Quinctius Agrip. Menenius.

Mam. Aemilius,
6 L. Quinctius, TRIB. MIL.
L. Iulius

7 M. Geganius L. Sergius
7 M. Cornelius L. Papirius
9 C. Iulius L. Virginius.

Post hos Coss. Sigonius collocat

* C. Iulius Iulus III. L. Virginius Tricostus II.

M. Fabius.
CCCXX. M. Foslius, Trib. mil.
L. Sergius.

Ita numerauit annos Sigonius à CCCX. vsque ad CCCXX. sed quis non videt ipsum decipi, pluresque quàm decem esse, vnumque superesse, idest, C Iulius Iulus III. L. Virginius II. vt ante demonstraui. Ego igitur hos Coss. delendos puto. Sed etiam in aliis decem, qui consequuntur enumerandis lapsus est Sigonius.

Anno CDXX. A. Cornelius Cossus II. Cn. Domitius: Ibi signat annum Sigonius, sed si numeres vsque ad alium numerum denarium CDXXX. non inuenies plures quàm VIII. consulatus. ita vnus deerit. Ego igitur censeo annum CDXX. collocari debere anno vno ante, vbi ait, Hoc anno sine Coss. resp. fuit.

Nam si in chronologia Liuiana collocat interreges hoc anno, nescio cur in Capitolinis marmoribus hũc annum omittere velit: Ita si faciat, ipse dici poterit distraxisse in diuersas partes supputationes Liuij, & marmorum alioqui inter se cõsentientes, data opera, vt assereret, quod non est. Reliqui omnes anni bene se habent vsque ad CDXL.

quem numerum mihi proposueram ab initio tanquam metam, quia ipse est scalptus in marmoribus Romanis, quæ reliqua sunt, & ex eo diju dicari possunt, qui, & quot sint antè supplendi. Sigonius ergo ab initio cum non intelligeret an. CCCX. esse collocãdos primos Tribb. mil. ex sententia Liuij, & collocasset trecentesimo nono, coactus fuit, cõsulatum, qui neque à Liuio recipitur, neque à marmoribus inserere, vt annum illum suppleret, præter omnem rationem antiquitatis, & fidem historiæ. Ita error ex errore deinceps prouenit, siquis in numeris semel labitur. Quare nihil magis est in chronologia vitandum. Ostendi hactenus à CCCX. anno (qui à Liuio nominatur, cum primi Tribb. mil. creati sunt consulari potestate vsque ad Coss. L. Papyrium Cursorẽ V. C. Iunium Brutum II. quæ nomina iam non in supplementis, sed in ipsis marmoribus Ro. scalpta visuntur, è quorum regione in margine etiam scalptus est annus CDXL. numerari annos CDXXX. in ipsa supputatione marmorum Ro. Nunc ostendendum totidem numerari in supputatione Liuiana, vt conuenire hanc cũ illa cognosci posit, quod ab initio mihi proposui declarandum.

CCC. Annum ab vrbe condita ego colloco, ex priore supputatione,

COSS. P. Curatio.
Sex. Quinctilio.

CCCII. Idest trecentesimum alterum, quo anno creati sunt Xviri.

COSS. Ap. Claudio.
T. Genucio.

CCCX. A. Sempronio
T. Cloelio primis Tribb. mil.
L. Atilio.

Sic enim Liuius scribit.

CCCXX. M. Fabio.
L. Sergio Tribb. mil.
M. Foslio.

CCCXXX. COSS. C. Sempronio Atratino.
Q. Fabio Vibulano.

Sigonius præcurrit hanc nostram summam anno vno, quia præter omnem fidem historiæ inserere voluit annum 305. his verbis. Iidem Coss. continuasse videntur in hũc annum: quare autem hoc somnium excogitare sit coactus dixi antè.

CCCXL. COSS. A. Cornelio Cosso.
L. Furio Medullino.

Sigonius intra illos numeros denarios collocat annū CCCXXXIIII. quem ego tollendum puto. nam ait. Interreges vno anno regnarunt.
" Non debet autem interponi hic annus, quia Liuius ita ſcribit. " Cum maior pars anni per nouos tribb.pl. & aliquot interreges certaminibus
" extracta eſſet. paulò poſt. Papirius Mugillanus Interrex obtinuit, vt
" tribunicia comitia haberētur. Hæc verba certè non ſignificant illum annum ſine magiſtratu fuiſſe, imò longè aliter. Miror Sigonium tàm nullo iudicio eſſe præditum.

Suſtulimus iam annos duos ex chronologia Liuiana Sigonij, qui totam ſummam perturbabant, & faciebant, vt Liuius falſò præcurreret annis duobus ſummam Marm. Romanorum.

CCCL.	M' Aimilio	M. Quinctilio Varo	Tribb.
	L. Valerio	L. Iulio Iulo	mil.
	Ap. Claudio	M. Poſthumio.	

Nā alij duo Tribb. addi nō debēt, & ſi Liuius aſſerit octo eo anno creatos: Quis.n. non videt Liuiū deceptum fuiſſe? dum non animaduerteret in faſtis Rom. illos duos, quos addit ad ſex Tribb. M. Furium, ſcilicet Camillum. M' Poſthumium cenſores fuiſſe: fortaſſe in illis faſtis, quos inſpexit Liuius, propter vetuſtatem erat deleta illa dictio CES, vel CENS. quæ cenſores è regione poſita, ſicuti fit, ſignificabat.

CCC.LX.	COSS.	L. Lucretio Flauo		
		Ser. Sulpicio Camerino.		
CCC.LXX.	Ser. Cornelio III.	P. Valerio II.		
	M. Furio Camillo V.	Ser. Sulpicio II.		Tribb.
	C. Papirio	T. Quinctio II.		mil.
CCC.LXXX.	L. Sextio		Tribb. pl.	
	C. Licinio Stolone		anno	III.
CCC. XC.	COSS.	L. Aimilio		II.
		Cn. Genucio.		
CCCC.	COSS.	C. Sulpicio Petico		IIII.
		M. Valerio Poplicola.		III.
CDX.	COSS.	M. Valerio Coruo		III.
		A. Cornelio Coſſo.		

CDXX. Interregem fuit peſtilentiæ cauſa.

Ita Liuius, quare ex ipſius ſententia ego annum hunc reponendum ſentio, nec verum eſt, quod ſcribit Sigonius de eo Liuium non eſſe lo-
" cutum. Quid.n. apertius his verbis? Et quia peſtilentia inſecuta eſt,
" velut omnibus eo vitio cōtactis auſpicijs res ad interregnum redijt. Ad interregnum addi poteſt etiam dictatura, quę pręceſſerat eodem anno. Ita annus poſtea ſine coſſ. fuit: ſed numerandus omnino, ac laudandus Haloander, qui hoc primùm animaduertit ex Liuij verbis.

CDXXIX. Debet reponi dictatura Papirij. Sine coss. & miror cur Sigonius cum in tabulis capitolinis supplendis hāc dictaturam reposuerit pro vno consulatu: in chronologia Liuiana id prætermiserit, cum satis verba Liuij ostendant esse annumerandum. Glareanus & Haloander viri doctissimi in suis chronologijs hoc multò ante animaduerterunt, quàm marmora Ro. effoderentur, Liuiū & alios secuti.

CDXXX. Consequitur ergo, vt hic annus notari debeat coss.

C. Sulpitio II,
Q. Aimilio, vel Aulio Cerètano.

CDXL. COSS. L. Papirius Cursor V.
C. Iunius Bubulcus II.

Ex his, opinor, satis patet, verum esse id quod ab initio diximus Liuianam summam conuenire cum Ro. marmoribus ab anno CCCX. vsque ad annum CDXL. qui numerus scalptus visitur in ipsis marmoribus.

CDXLI. M. Valerius P. Decius.
CDXLII. C. Iunius Bubulc. III. Q. Aimilius II.
CDXLIII. C. Martius Rutilus. Q. Fabius.

Post hos consules debet inseri dictatura Papirij, nam fuit annus sine coss. & miror Sigonium in chronologia Liuiana hunc prætermisisse, nam ex Liuio id elici facilè potest, nec me mouet quòd eodem anno cos. Fabium dimicasse cum Etruscis. Et paulò post. Fabio continuatum consulatum ait, nam consul vocatur vt proximi anni, & continuatus dicitur consulatus, fuerat enim interiecta dictatura tantum Papirij vno anno, & rectè continuatus dici potuit.

CDLI. M. Liuius Denter M. Aemilius

Post hos coss. debet omnino reponi dictatura duplex. Altera con consulatus eius anni tempore, quæ breuis fuit Iunij Bubulci. Altera sine coss. pro anno vno. M. Valerij Maximi, in qua non Q. Fabiū Maximum magistrum equitum (neque enim par erat hominem ea ętate, & honoribus illi subiectum esse) habuit, sed M. Aimilium. Hæc est Liuij sententia, & annus fuerit hic 452. hoc est.

CDLII. ita duæ dictaturę erūt. Altera anno 451. vnà eū coss. cōnumerata. Altera 452. sine coss. Sed hæc posterior ambigitur an fuerit gesta à Q. Fabio Max. an à Valerio Max. Et sanè marmora capitolina q̄uis fracta numero 7. (qui numerus debet postponi octauo) nā sequor Marliani dispositionem per numeros ita signatam, videntur dictatorem præseferre Q. Fabium Maximum non Valerium. Verùm esto, de nominibus nunc non laboro, nam sæpe video dissentire Liuium à cæteris: sed de annis mihi propositum est quærere. Vel igitur Vale-

rius fuerit, vel Q. Fabius dictator, satis constat eum annum connumerari debere pro vno consulatu, & satis id demonstrat Liuius, cum per interregem comitia habita ait, & ipsum dictatorem absentem creatum Cōsulem, quod in M. Valerio Coruo erit verum, in Q. Fabio nō erit.

Iam verò Liuij decem libri primi, qui vulgò dictam primam conficiunt decadem, clauduntur consulatu Q. Fabij Gurgitis & Iunij Sceuæ. qui est annus CCCCLXXI. Nec est vlla dissensio inter ipsum, & fragmenta, quæ extant, marmorum, in quibus perspiciuntur & Consum, & Censorum nomina, & si non integra. Quare patet summam Liuianam, & marmorum Romanorum eandem esse.

Correctio numerorum apud Liuium.

CVm hæc ita sese habeant, corrigendi numeri apud Liuium, & primùm lib. 10. vbi ait. Supersunt etiam nunc Samnitium bella, quæ continua per quartum iam volumen, annumqúe sextum, & quadragesimum à M. Valerio, A. Cornelio Coss. qui primi samnio arma intulerunt, agimus. Erat autem is consulatus Q. Fabij Max. V. & P. Decij IIII. quo anno se deuouit. Legendum non annum XLVI. sed XLIX. vel XLVIII. Fuerunt enim à librarijs corrupti hi numeri, vel potius à Cassiodoro, & alijs, qui Liuij summam non exquisitè collegerunt.

Sigonius totum se addixit Cassiodoro, & si velit, nolit, cogitur interdum ab eo discedere. Memini cum totum se addixerat Eusebio, ac Venetias cum aliquando venisset, me non sine admiratione audijsse illum, dum mecum colloqueretur numerantē annos ad normam Eusebij chronologiæ, monuisseqúe ne id faceret, quia sciebam esse corruptissimum illius librum. Moriar, si vera non narro. Omninò Cassiodori chronologia minus est corrupta, sed & in ea iudicio opus est. Potuit enim is in enumerandis annis labi, nihil enim difficilius, quàm ex Liuio annos exquisitè colligere, quia non exprimit singulos semper, nec appellat euidenter, potuissetqúe faciliorem viam inire ad conficiendos annales: sed veritus est, credo, ne historia videretur esse, si eam non intexeret ambitu verborum, verum insisteret, breuiterqúe, ac concisè loqueretur, vt in fastis fiebat, vbi breuiter erant oīa annotata.

Apud Liuium etiam Coss. M. Fabio Arabusto III. T. Quinctio, numeratur annus post Romam captam XXXV. sed corrigendus locus, & legendum XXXI.

Romam captam scriptum est apud Liuiū CCCLXV. Tu emen

da ex priore nostra supputatione CCCLXIII. Fuit autem capta Tribb. mil. cos. pot. Q. Fabio Ambusto. Q. Sulpicio Longo. Itidem altero Ambusto Fabio fratre, & alijs.

Apud Liuium Coss.	Q. Seruilio Ahala	nominatur
	L. Genucio II.	annus post

Romam captam XXV. ibi emendandum, & legendum XXIII.

Et hæc hactenus à nobis dicta sunt de conuenientia annorum Liuianæ chronologiæ cum marmoribus Ro. vsque ad annum CDLXXI. quo finiuntur decem libri ab vrbe cond. à Liuio scripti, qui extant.

Liuij alteram decadem librorum quam vocant, vsque ad XX. non habemus: Quare plura non dicam, tantũ hoc. consentire Liuium cum mar. Ro. de initio primi belli punici & exitu: nã de exitu locus est lib. XXIX. sub finem his verbis. Annis ante XL. pax cum Carthaginiensibus postremò facta erat Q. Luctatio M. Manlio Coss. Bellum initium annus post tribus & XX. P. Cornelio. T. Sempronio Coss. Finitum est XVII. anno Cn. Cornelio P. Pæto Coss.

Annis ante XL.) diligenter si supputes, anni sunt XLI. Quare ita emenda, quia videtur Liuius exquisitam summam sequi.

Bellũ initum annis post III. & XX.) Hic numerus rectè sese habet.

Finitum est XVII. anno) & hic numerus rectè se habet.

Verba Liuij in proœmio libri XXXI. siue primi de bello Maced. sunt hæc- cum in mentem mihi venit tres & LX. annos (tot enim sunt à primo punico ad secundum bellum finitum) ęque multa volumina occupasse mihi q̃ occuparit, q̃ occuparint CCCC LXXVIII. anni ab vrbe cond. ad Appium Claudium Cos. qui primus Carthaginiensibus intullit bellum.

LXIII. annos) & hic numerus rectè se habet.

CCCLXXVIII.) Emenda CCCCLXXXVIII. ab vrbe cond. vsque ad Apium.

Sigonius perperàm in suo emendat LXXXVI. suã secutus summã.

Nihil autem certius his numerorum emendationibus esse potest, nam ipsa marmora integra sunt, vbi horum annorum Coss. scalpti sunt, & denarij numeri ipsorum annorum, ex quibus reliquos, qui pauci desunt, facile supplere est.

COSS.	D. Iunius N. Fabius	annum 485. vocat Sigonius in Liuiana chronologia.
COSS.	Ap. Claudius M. Fuluius	annum hunc ibidem vocat Sigonius 486.

In medio horum duorum consulatuum collocat Sigonius.

COSS.	Q. Fabium P. Decium	quos Cassiodorus omittit, & reprehenditur à Sigonio in comment. fastorum.

cur igitur omiserit in Liuiana chronologia satis mirari non possum. Et si enim eam describit ex Casiodori præscripto, non debet tamen illum sequi, vbi errasse animaduertit. Sed ego infero, & tres illos consulatus ita adnoto deinceps. 487. 488. 489. aliter, quàm Sigonius.

COSS. P. Claudius L. Iunius vocatur ĩ vulgatis Liuij libris annus hic DI. Tu emenda ex nostra, & marmorum summa, quæ eadem est cum Liuiana DIIII.

COSS. C. Lutatius A. Posthumius. finis primi belli punici.

COSS. P. Valerius. M. Atilius hũc annum videas vocari apud A. Gellium in vulgatis libris DXXII. Tu emenda ex nostra summa DXXVI.

COSS. P. Cornelius Scipio. Ti. Sẽpronius Lõgus hoc anno ait Liuius confectũ II. bellum pun. anno 23. post pacem datam Cos. Lutatio: Id verum est etiam in mea summa.

COSS. Cn. Cornelius Lentulus P. Aelius Pætus. hi consules nominantur à Liuio, nam eo anno ait finitum bellum II. punicum. LXIII. annis à primo bello pun. Id verum est etiam in mea summa.

COSS. P. Sulpitius Galba. C. Aurelius Cotta His Coss. bellum extitit Macedonicum cõtra Philippum, anno, si Sigonio credas, 550. sed marmora Ro. statuunt anno 553. nec dissentit Liuius de initio huius belli, nã lib. 31. ijs consulibus ait susceptũ.

De bello itidem Antiochino, quando geri cęperit, quando desierit: marmora cõsentiũt cũ Liuio, nã susceptũ est M' Acilio Glabrione, & P. Cornelio Nasica. debellatũ ãt post duos annos à Scipione Asiatico.

M. Iunius Brutus, A. Manlius Vulso. His consulibus clauditur vltimus liber Liuij de bello Macedonico, ann. 575.

COSS. L. Marcius Censorinus. M. Manlius. Annus hic est. 604. In epitome Liuiana scribitur, lib. 49. initium tertij belli pun. anno altero & sexcentesimo, idest, DCII. sed scribendum est anno DCIV. vt alibi etiam dicemus demonstrando hunc errorem à librarijs prouenisse.

Quo loco Liuius lib. 34. annum, quo P. Africanus Cos. fuit, vocat DVIII. vt est in vulgatis, non, vt emendat Sigonius in chronologiæ suæ scholijs DLVI. sed DLIX. legendum est, error autem ita ortus fuit, D VIII. scripserunt librarij, omittentes quinquagesimo .i. L. vt etiã antè. Has numerorum emendationes ratione factas & si quiuis cognoscere potest, demonstrabo tamẽ ego copiosius in mea chronologia, nam omnis error in his scribẽdis fluxit à Casiodoro, & alijs, qui Liuianos annos non exquisitè numerarunt: ideo coacti sunt ad suam summam numeros immutare, & si non omnes immutarunt, obliti opinor, vnde cognosci potest, id ita factum.

FRANCISCI ROBORTELLI VTINENSIS.

DE ARTE SIVE RATIONE corrigendi antiquorum libros Diſputatio.

RS HAEC corrigendi veteres authores à nullo ante tradita fuit, ſed nunc primum à me excogitata, nec temere tamen, verum benè & ratione (vt res ipſa demonſtrabit) confecta. Multa enim adhuc reſtant, quæ ad certam rationem, & artem redigi poſſunt. Atque vtinam ego is eſſem, qui poſſem hoc præſtare, in eo enim multum operæ ponerem. Sed efficiam quod potero, nec patiar vlla in re meā à bonis & cupidis diſcendi adoleſcentibus operam deſiderari. Effeci hoc ante & ſæpè, nam de Hiſtorica facultate, de Satyra, de Elegia, de Epigrammate cum nullus aptè diſſeruiſſet, in ijs ego artem conſtituere conatus ſum, vt facilius percipi poſſent. Itidem de imitatione, de ratione vertendi, de alijs multis rebus cum fuit in hoc ipſo loco diſputādum, nihil perturbatè, nihil confuſè eſt à me vnquam dictum, vt iam perſpicere quiuis poſſit nō magnarum tātum rerum, ſed & harum, quæ ad ſermonem ſpectant, artem tradi poſſe. Sed iam rem ipſam aggredior, de qua heri pollicitus fui me diſputaturum, & explico qua ratione poſſint veterum authorum loca corrigi. Neque inutilis ars dici debet, quòd difficile eſt præſtare id, quod arte traditur: nam qui intelligit, & perſpicit τὰ καθόλου quibus ars cōſtat, facile poteſt ad ſuum genus quodlibet redigere, & videre cuiuſmodi ſit illud, de quo iudicandnm eſt. Diceret ergo aliquis & artem militarem eſſe inutilem, item nauticam, & alias, quæ ſuis præceptionibus conſtant, ob hoc ipſum, quòd facilius eſt præcepta tradere, quàm ipſa arte vti. Id quidem minime verum, nam ars perdiſcenda primùm, atque efficiendum, vt eius habitum animo veluti quendam geras, quod diuturno vſu, & exercitatione facile poteris conſequi, tum demum arte vti licet. Finem ſi intuearis artis huius, quam in præſentia tradituri ſumus, dicas eſſe. priſtino nitori veteres reſtituere ſcriptores. Magnam vtilitatem afferunt hominibus qui veterum libros emendant, cum enim res verbis ſignificentur, rem ſæpè ignores neceſſe eſt, ſi verba corrupta ſint: Ignoratio autem rei quantùm damni attulerit, quis eſt qui non videat in maximis præſertim diſciplinis? Præclara igitur profeſsio eſt,

libros veterum (neque enim in omnibus emendandis eſt opera ponenda) corrigendi, ſuo enim nitori cum fuerint reſtituti, facilius intelligi poſſunt, & ſæpe dictio vna emendata notionem rei alicuius magnæ, quam habemus tectam & inuolutam, aperit: Sed non quiuis id præſtare poteſt. At ÿ tantùm, qui multarum & maximarum rerum diſciplinis fuerint inſtructi: Quare perridiculi multi noſtra ætate videri poſſunt, qui cum nullius rei notitiam habeant: profiteri ſe librorum correctores audent, cum tamen corruptores potius ſint appellandi. Atque vtinam lege aliqua eſſet interdictum, ne omnibus id liceret. Primùm igitur illud ſtatuamus in hac noſtra arte, requiri infinitam quandam eruditionem in eo, qui emendatorem ſe librorum dici cupit, multa legerit oportet, multa cogitarit, multa audierit, multa triuerit vſu, recentiores etiam euoluerit: contingit enim ſi id non fecerit, vt eadem dicat, & ſcribat, quæ alÿ, ac noua eſſe putet, quæ ſunt vetera, vt qui M̄ primò Manium (quod prænomen eſt veterũ Rom.) ſignificare, ſe deprehẽdiſſe, ac declaraſſe iactant, nã P. Conſentius Rom. vir clariſſimus (Senator enim fuit) in ſua grammatice de ea re ita locutus eſt. Eademqúe prænomina aut vna litera ſignificantur, vt P. aut duabus,
» vt Cn. & Sp. aut tribus, vt Ser. & Man. ideſt Manius, quod & M̄ linea
» ſuperpoſita ſcribitur, idqúe ipſum à nobis, non etiam a Græcis obſerua-
» tur, quæ verba Conſentÿ, ita ſunt intelligenda, vt dicat, Græcos hiſtoricos, ſi quando Maniũ prænomen ſcriberent, tribus literis Man. ſcribere ſolitos, non M̄. ſicuti Romani ſolebant, quod adhuc obſeruari poteſt in Dionis, & Dionyſii codicibus, & ſi magna etiã ex parte integrũ ſcribitur Μάνιος. Ego olim Mimnermi duos verſus protulerã cõferẽs cum illis Horatianis Ep. lib. 1. Si Mimneruus vti cenſet ſine amore iociſqúe Nil eſt iucundum, viuas in amore, iociſqúe. Extitit ſuperiore anno qui eos ſibi vendicaret. Et quoniam corrupta authorum loca emendantur aut coniectura, aut ex veterum librorum, qui manuſcripti ſunt, aut impreſſi, ſcriptione. De vtroque modo nobis eſt dicendum: ac primum de manuſcriptis, libris. Manu auctorum ſcripti antiquorum ſi extarent libri, minus laboraremus, quàm emendatiſſime enim illi ſcribebant. Perueniſſe ÿ videntur ad manus hominum etiam poſt annos ducentos, id colliges ex Plin. lib. 13. cap. 12. ſub finem vbi ait.
„ Ita ſunt longinqua monimenta Tiberÿ, Caiique Gracchorum manus,
„ quæ apud Pomponium Secundum vatem, ciuemqúe clariſſimum vi-
„ di annis ferè poſt cc. Iam verò Ciceronis ac Diui Auguſti, Vergiliiqúe
„ ſæpenumero videmus. Nunc vix auſim dicere eius notæ libros vllo loco reperiri poſt tot ſecula, poſt tot bellorum motus, poſt tot vrbium incendia, & ruinas. Extant tamen noſtra ætate adhuc Langobardo-

rum libri, qui quàm emendatisſimi eſſe videntur. cum enim pacis, & ocij alumnæ ſint diſciplinæ, & artes omnes, quæ literis continentur: poſtquàm illi ab hinc opinor annos DCCC. in Italiam veniſſent, im periũq́ue conſtituiſſent, quod diu vſque ad carolum Magnũ perducauit, qui eos ex Italia expulit, victo ipſorũ Rege Deſiderio, qui Ticini cõ morari ſolitus erat, rebus compoſitis cum ſummum in Italia eſſet ociũ excolere ingeniũ artibus, & diſciplinis cæperunt. Itaque præclariſſimi quique libri ab illis deſcripti fueruut, quorum ego quàm plurimos vidi, nonnullos etiam habeo domi in mea bibliotheca repoſitos: Literæ multum diſsimiles noſtris, ſed quas facile internoſcas. Mirum dictu, illis libris nihil emendatius, nihil purius. Eſt & aliud librorum genus manuſcriptorum, qui à noſtris Italicis videntur fuiſſe deſcripti, ſæpè appoſitum legas nomen IVLII CELSI ſub finem librorum vel quòd librarius is eſſe, vel dominus potius librorum. Hi omnes in membranis deſcripti ſunt, & facile dignoſcuntur à poſterioris ætatis libris, illi enim lineas ſuperpoſitas nullas habent, & accuratè omnia deſcripta ſunt, Inualuit enim poſtea ſcribendi mos, quo nunc & indocti vtuntur, vel occupatisſimi homines in foro, vos etiam in ſcholis, ob anguſtiam enim temporis cogimur interdum ita ſcribere. Sicuti Plutar. in Cæſare refert à notarijs ſummorum virorum excipi ſolitas orationes in curia, & foro, quod à Cicerone primum excogitatũ fuit, & ego de hac re aliàs copioſè diſſerui. Græcorum autem libri tum membranis deſcripti ſunt, tum alio chartarum genere, quod noſtrati non eſt disſimile. De chartarum generibus lege Plin. lib. 13. cap. 12. ex Varrone narrat cõdita in Aegypto Alexãdria extitiſſe primũ chartarũ vſum, Alexandri ſcilicet magni temporibus. antea ſcriptitatum in palmarum folijs, & quarundam arborum libris. Publica autem monimenta confici ſolita plumbeis voluminibus, mox & priuata linteis: de libris linteis ſæpè Liuius mentionem facit. Papyrum chartæ vſum præbuiſſe, & ex eo præparari ſolitas glutino ſuperpoſito, ſubiectas prælis, & turbidam Nili aquam vim habuiſſe glutini, quod etiam ſcribit Plutar. in libro aduerſus Coloten Epicureum. καὶ πρότερον ἐπιλιπεῖν τὸν κόλλαν φέροντα τοῖς βίβλοις. Ibidẽ de nominibus ipſarũ multa legi poſſunt Auguſta in epiſtolis præterea Liuiana, Claudia, Emporetica, Fannia na ab officina Fannij, qui amphitheatricam recurare ſolebat, & tenuare. Tæniotica, Amphitheatrica à loco confecturæ ita dicta. Varronem refellit Plin. & ante Alexandri ætatem chartas in vſu fuiſſe, oſtendit teſtimonio librorum Numæ, qui Coſſ. Cethego, & Tampilo reperti ſunt in arca, & effoſſi poſt DXXXV annum. Hermogenis vetuſtiſſimum ego librum habeo, cuius chartam ſi ſpectes, craſſitudinem admi

reris & leuorẽ, in quo glutinum perſpicitur. Eumenes Pergami Rex membranas primus dicitur inueniſſe, cum bibliothecam pararet, & Ptolemæus Aegypti Rex chartas ſupprimeret. Membranis poſtea vti cœperunt plurimi Romæ, qui elegantius ſcribere ſoliti ſunt. Hinc Horatius.

Sic raro ſcribis, vt toto non quater anno
Membranam poſcas.

Et illa eſt, quam Catullus Regiam vocat. Eradi hæc ſolita interdũ, & Palimpſeſtus dicta à re ipſa. Nec vt fit in Palimpſeſto, ait idẽ Catullus. De Palimpſeſto locus eſt apud Plut. in libro, qui inſcribitur ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι χρὴ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι.
» ἀλλ' εὗρε τὸν Διονύσιον ὥσπερ βιβλίον παλίμψηστον ἤδη μολυσμῶν ἀνάπλεων, καὶ τὴν βαφὴν
» οὐκ ἀνιέντος τῆς τυραννίδος ἐν πολλῷ χρόνῳ δευσοποιὸν οὖσαν, καὶ δυσέκλυτον. Ibi de Dio-
» nyſio tyranno loquitur, & lituras palimpſeſti cum vitiis illius Regis confert, quæ animo adhuc adhæreſcebant, quòd aboleri, & eradi non potuiſſent à Platone, qui illũ inſtituere conatus erat. Hæc ego de generibus chartarum dicere volui, vt intelligatis omnem illarum vſum, & antiquitatem. Quare perridiculus eſt is, qui nuperrimè editis quibuſdam inſulſi hominis græci luſibus, Anacreontis odas eſſe ſcribit hoc vtens argumento, quòd in cortice eſſent deſcripti, vt hac ratione ſcilicet nobis imponeret. Quantùm verò ſit tribuendum antiquis αὐτογράφοις videte. Refert Athenæus Ptolemæum Aegypti Regẽ, qui bibliothecam illam inſignem inſtruxit omni librorum genere, ab Athenienſibus poſtulaſſe vt ſibi αὐτόγραφον Sophoclis darent, ſed pernegãtibus id Athenienſibus frumentum interdixit Rex, ne ex Aegypto in Atticam exportarent, ita coacti ſunt Athenienſes αὐτόγραφον Sophoclis ciuis ſui ad Regem mittere. Nunc redeo vnde digreſſus ſui. Horum librorum auxilio vtendum eſt. Quiſquiliæ autem quædam librorum, & nugæ reiiciendæ. ſunt enim inuolucris apti ſcombrorum, Pleni thuris & inficitiarum, vt Catullus ait. Sunt qui colligant huiuſmodi quiſquilias, ſeq́ue & amicos decipiunt inſcitiane dixerim, an calliditate. Caſtigaui ego, & quidem iure, ni fallor, quendam, qui nuper Horatiũ emendare fruſtra conatus eſt, nam vbi libro tertio odarum ait ad Faunum
» ſcribens Vacat ocioſo cum boue pagus. emẽdat. ſic, & legit, Vacat o-
» cioſo cum boue pardus. quaſi in Italia pardi vſpiam ſint. Nam Plinius lib. 8. cap. 17. in Africa, & Syria tantùm naſci ſcribit, & tamen manuſcriptum, & antiquiſsimum vocat librum ad ſe Patauio miſſum a quodã Luſitano. proferat quæſo librum ipſum, vt videamus qualis ſit, vix riſum tenebimus, ſat ſcio: Sunt igitur hæ quiſquiliæ librorum prorſus emandandæ. Dixi de primo genere emendandi. Altera eſt emendandi ratio, quæ nititur coniectura. Ea duplici modo neceſſaria,

vel

vel cum destituti sumus præsidio optimorum librorum, vel cum optimi libri etiam interdum deprauati sunt. dormitant enim interdum librarij,& errant in scribendo. Si destituti sumus, iudicio opus est magno,auditores,periculum enim est ne labamur, & coniectura nos fallat, non est, igitur recedendum longè à vestigio, quod apparet aliqua ex parte,veræ lectionis. Exemplum fuerit apud Ciceronem in oratio-
» ne pro P.Sestio.vbi hæc sunt verba.studio literarum se subito dedidit,
» nihil à te iuuabantur,anagnostæ, libelli sæpe pro vino oppignerában-
» tur. Sunt qui ex coniectura emendent ATTAE. Sic. Nihil Attæ iuuabant Anagnostæ. Fuit enim Atta epigrammatum scriptor,vt illius Anagnostes Atta diceretur. Ego sic. Nihil te iuuabant Anagnostæ. Hæ coniecturæ sunt primi generis, quibus quantùm sit credẽdum videtis, non enim confirmantur testimonio vllo, tantùm metimur illas nostro sensu,& ingenio. Est tamen interdum firmior in hoc genere coniectura, vt illa nostra apud Quintilianum lib. 8. cap. 2. de per-
» spicuitate sub initium. vt ille.qui in actione. Ibericas herbas herbasse se
» solo,nequaquam intelligenter dicebat,nisi irridens hãc vanitatem Cassius Seuerus spartum illum dicere velle dixisset. Camerarius adnotat locum hunc,& ait. Hærbasse non habent pleraque exemplaria, quod tamen additum mirum in modum adiuuat loci intellectum. Ego quid
» adiuuet non video. legendum igitur. qui in actione: Ibericas herbas
» æquasse se solo. nam Quintilianus agit de ijs, qui reformidant omnia verba,quæ sunt in vsu.Ibericas herbas is dicebat,nos spartum & æquare solo,quod nos recidere,aut secare. Nunc libet hic paulisper veluti in medio cursu cõsistere, & breuiter repetere quæ hactenus dicta sunt; vt reliqua faciluis intelligantur. Cum de ratione corrigendi veteres auctores esset à nobis instituta disputatio, vellemusq́ue certam artem ordinẽ vobis de ea re tradere, vt ad suum veluti caput quodam, & fontem omnia redigi possent.Primùm dictum est de fine huius artis,qui est, vt pristino nitori,& elegantiæ vetusti scriptores reddantur. Ad hoc autem efficiendum multis adiumentis opus esse docuimus, quorum alia in eo ipso insunt,qui profitetur se maculas abstergere posse ex veterum libris. alia extra posita esse intellexistis. nam ingenium habere bene subactum,& excultum,multis esse instructum disciplinis,perlegisse antiquos grãmaticos, qui veterum loquendi rationem obseruarunt,euoluisse ipsos authores diligenter, antiquitatis totius notionem habere, interiora hæc sunt, in animoq́ue eius sita, qui hoc profitetur. At bonam habere librorum copiam antiquorum, ingentem possidere chartarum suppellectilem, extrinsecus hæc posita sunt, & copiarum, non virtutis,nam etiam indoctis & malis hæc suppeditare possunt. De v-

troque genere adiumentorum à nobis eſt dictum, & nonnulla etiam addita, quæ propius rem ipſam attingunt: Nam illa eſt à nobis primùm facta diſtributio, vnde noſtra fluxit diſputatio, & caput artis huius eſt conſtitutum. Iam verò emendationes, quæ rectæ ſunt, antiquis codicibus confirmantur triplici modo, notione antiquitatis, notione ſcriptionis antiquæ, notione locutionum, & verborum antiquorum, nam totidem etiam corrumpuntur modis, ignoratione ſcilicet antiquitatis, ignoratione ſcriptionis veterum, ignoratione locutionum, ac verborum. Ignoratione antiquitatis, vt apud Ciceronem in Epiſt. ad Atticũ lib. 6. Cælius libertum ad me miſit, & literas accuratè ſcriptas de ciuitatibus: Multi cibyratibus emẽdãt, nec intelligunt ibi Ciceronẽ loqui de ædilitiorum illo vectigali, de quo in lib. Ep. ad Q. Fratrem Ep. 1. eſt facta mentio, vbi ait, queritur te, quòd edixeris ne ad ludos pecuniæ decernerẽtur, HS. CC ſibi eripuiſſe. Notione antiquitatis corrigi poteſt, & reponi vera lectio apud Sex. Pompeium. vici Iugarij, vbi viciligari corrupte legitur: locum vide, vbi de Seruilio lacu loquitur, item in dictione Iugarius vicus, vt doctè poſtea animaduerti adnotaſſe Petrum Victorium lib. 22. cap. 21. & emendatum in lib. Varronis edito Romæ ab eruditisſimo, & amplisſimo viro Antonio Auguſtino. Sed de vico Iugario lege apud Liuium lib. 4. ſecundi belli punici. Notione locutionum, ac verborum antiquorum, vt iam diu nos emendauimus apud Catullum in coma Berenices. Anne bonum oblita es facinus, quod regium adepta es Coniugium, quod non fortior aut ſit alis. Pro alius, nam alis. alid dicebant veteres, & auſit pro audiat. Ignoratione rationis veterum in ſcribendo labi aliquis poteſt, vt lapſus eſt Sigonius, qui putat apud Liuium vbique legendum Cruſtomerium. Cruſtomerinos, Attendite, quia inquit, apud Halicarnaſſ. κρουσέμερον, & κρουστομερίνοις video ſemper ſcribi. Imperitus hic ignorat, græcos certam rationem ſecutos in dictionibus Roma. vertendis. Longum eſſet ſi ſingula nunc vellem perſequi: Sed quatenus ad rem propoſitam ſpectat, quotieſcunque erat latina dictio vertenda in græcam, quæ literam haberet .u. longum vertebant in. ου. Si autem .u. breue fuiſſet, in o. ῥώμην. hinc videas apud eundem ἐρύλους dici Rutulos. κουριατίους. curiatios. quòd autem in Cruſtumerij nomine .u. ſit breue, Vergilij teſtimonio probatur, ait enim. Ardea, cruſtumeriqúe, & turrigeræ Antemnæ, & Νουμᾶς Numa. Vergilius idem libro IX. Serranoqúe Numaqúe. Etiã ignoratione notionis veterum in ſcribendo ſæpe peccarunt librarij: quare tali notione poſſunt loca emendari quàm plurima, vt cum ego illud ex Aſconio erratum ſuſtuli. in oratione in competitores pag. 66.

Piſo

Piso autem, cum hæc dicerentur, perierat in Hiſpaniâ, miſſus à Senatu per honorem legationis, vt auus ſuus ablegaretur. hæc verba perturbata erant. Cum igitur ſcirem hũc ab vrbe fuiſſe ablegatum per ſpeciem legationis, nam etiam Saluſt. rem narrat, deprehendi erratum librarij, ſic, ab vr. veteres ita ſcribebant, id non intelligens librarius, ab vs, ſcripſit, alius, auus, putãs aliquid deeſſe alius, auus ſuus. Ignoratio ne etiã locutionũ, & vetuſti ſermonis peccari ſolet vt apud Liu. in Epi. lib. lviij. vbi de agraria lege à Gracchis lata loquitur. Sigonius locum ſe corrigere putans deprauauit. Verba ſunt hæc Liuij. Quoniam eos ad cupiditatem amplam modo ſperandi incitauerat, legem ſe promulgaturum oſtendit. nam eſt legendum. amplum modum. Modus enim de agris dicitur, menſura. Horatius, Hoc erat in votis modus agri non ita magnus. & Plini. libro xviij. cap. 2. Bina tum iugera pop. Rom. ſatis erant, nullumque maiorem modum attribuit. Idem cap. VI. modus hic probatur, vt neque fundus villam, neque villa fundum quærat, & Liu. libr. VI. ab vr. con. latam legem de modo agrorum. Ignoratione etiam vetuſti verbi erat corruptus illic locus apud Catullum in Aty. Ferus lis. pro leo. nam etiam Theocritus λῖς protulit, quod eſt à Victorio adnotatum. Quòd ſi emendationes rectæ non ſint in antiquis libris, & ex coniectura fiant, octo modis fieri neceſſe eſt. Additione, Ablatione, Tranſpoſitione, Extenſione, Contractione, Diſtinctione, Copulatione, Mutatione. Si mutatione (qui vltimus eſt modus) fit, ea, vel accentus, vel puncti, vel literarum, vel dictionum, vt ſit neceſſe eſt. Si literarum, vel vnius, vel plurium: ſi dictionum, vel vnius, vel plurium. Nunc ſingulis modis ſua apponemus exempla, vt res ita intelligi poſſit. Additione puncti corriguntur loca deprauata, ut nos lib. 2. annotationum emendauimus, vel illuſtrauimus potius Horatij verſus illos, qui confuſam ante, nec certam habebant ſententiam. Quis deſiderio ſit pudor, aut modus Tam cari capitis? Additione dictionum, & vnius tantum corrigi debet locus ille: qui corruptus eſt apud Plutarch. in Ciceronis vita. vbi de Verris nomine loquitur: βέῤῥιν γὰρ οἱ ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖρον καλοῦσι, nam addi debet οὐκ, vel μὴ. Additione etiam vnius dictonis τοῦ correctus olim à me fuit locus apud eundem in vita Pauli Aemylij: vbi ait ſub initium, τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ ἀπὸ μαξίμου φαβίου, eſt legendum interpoſito articulo τοῦ ſic, ἀπὸ μαξίμου τοῦ φαβίου πεντάκις ὑπατεύσαντος. de quo loco quia eleganter, & docte diſſeruit vir eruditus, & optimus Antonius Bendinellus Lucenſis in ſuo libello de vita Scipionis, mihiqúe pro ſua humanitate correctionem huius loci acceptam tulit, plura non dicam. Satis enim patet illum adoptatum fuiſſe à Fabio Maximi illius Fabij filio.

ABLATIONE (qui ſecundus modus eſt) dictionis corrigitur
locus ille deprauatus apud Cic. in oratore, non longè ab initio: Vt
„ igitur in formis, ac figuris eſt aliquid perfectum, cuius ad cogitatam
„ ſpeciem referuntur ea, quæ ſub oculos ipſa non cadunt: debet enim
tolli. Non. alioqui ſententia inanis & falſa fuerit, vt quiuis cogno-
ſcere poteſt. Animaduerti locum hunc à Perionio ante multos annos
fuiſſe emendatum, quare illi ſua laus tribuenda. Itidem ablatione
dictionis corrigitur locus apud Plin. lib. XI. cap. XXXVII. vbi loqui-
tur de cognominibus Ro. ductis à naribus, & ait. Hinc cognomina Si-
„ morum, Simonum, Silorum. Nimirum Silorum eſt legendum,
Simonum, & Silonum, ac Simorum vocabula deleri debent, ac
tolli, inducta enim fuerunt ex gloſſemate (vt nunc vocant) & ad-
dita à librarijs imperitis, qui cum eſſet ſcriptum. Silorum, non in-
telligentes Silos dici ſolitos eos, qui repandis eſſent naribus: ibi,
SIMORVM emendarunt: locum corrumpentes. mox alij, cum
ſatis eam emendationem non probarent, ſcripſerunt Simonum, &
Silonum, quæ dictiones poſtea omnes in contextum irrepſerunt.
Quare reprehendendus eſt Sigonius, qui in lib. de nominibus Ro.
cap. 26. quod inſcribitur à corporis partibus, ſtatuit Silos, & Simos
à naſo dici, atque de Simis cum afferre vult teſtimonium, citat Plin.
lib. 11. cap. 37. vbi leguntur verba illa, quæ ego ſuperius adſcripſi.
Certè Simos nullus veterum, qui latinè locuti ſunt, protulit, vt co-
gnomẽtũm, nec.n.vnquàm apud Ro. fuit in vſu. Quid igitur nugatur
Sigonius? vel quis illius nòn perſpiciat inſcitiam? Nunc redeo ad rem.
ABLatione itidem corrigi debet locus ille apud Ariſtotelem libro 3.
Rhetoricorum. vbi de Hexametro, ſiue Heròo loquitur, & ait.
„ τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς, καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος. obrepſit
„ in contextum dictio οὐ ſic, καὶ οὐ λεκτικὸς. Maioragius Mediolanen-
ſis in Comm. ſuis in oratorem Cic. tollit οὐ, & λεκτικὸν electum, ſi
ue ſelectum interpretatur, quaſi Heròus pes ab Ariſtotele ſelectus di-
catur: Ego tolli debere οὐ (nec enim eſt in antiquis libris, vt etiam
Petrus Victorius vir doctiſſ. teſtatur) cenſeo: nec tamen Maioragij
interpretationem probo, ſicuti etiam ad illum ſcripſi, cum adhuc viue
ret ante biennium, nam quis eo modo protulit dictionem illam?
λεκτικὰ ſolet vocare Ariſtoteles ea, quæ in communi, & quotidiano
ſermone proferuntur, vt etiam in Poëtice, loco ſatis noto: vbi de iam
bo loquitur. Debet igitur tolli οὐ, & ita intelligi locus Ariſtotelis,
„ quo modo Cicero intellexiſſe videtur libro de Or. III. vbi ait. Quare
„ primùm nos ad Heroum Dactyli, Anapeſti, & Spondei pedem inui-
„ tat, in quo impune progredi licet duos duntaxat pedes, aut paulò
plus,

plus, ne planè in verſum, aut ſimilitudinem verſuum incidamus. Sed quando iam de hac re inſtitui ſermonē non alienum à re pronoſita erit ſi locum hunc totum, de quo ſæpe pollicitus vobis fui me dicturū, quid ſentiam, vberius expoſuero. Aduerſari ſibi M. Cicero videtur, & aliter Ariſtotelis locum hunc intelligere in eo libro, qui inſcribitur Ora-
» tor, nam ait, Ariſtoteli videtur ſecus, qui iudicat Heroum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio. Ego tamen exiſtimo Ciceronem non loqui inter ſe pugnantia, nam ita ſunt illius verba hæc accipienda, vt dicat lib. de Or. III. Heroum pedem conuenire ſolutæ orationi, & ad eum nos inuitare Ariſtotelem, quòd grandem faciat orationem, modò ne vltra duos progrediamur. In libro autem, qui inſcribitur Orator, non de pede, vt illic, ſed de numero loquitur Heroo, & ait grandiorem illum eſſe, quàm ſoluta deſideret oratio. Differt autem pes à numero, nam pedem vocamus metrum vnum, partem ſcilicet numeri, ſeu ῥυθμοῦ, vt græci vocant. Sicuti etiam declarauit Ariſtoteles in libro de arte poetica. Numerum verò accipimus pro rhythmo, ſeu quodam compoſito ex multis pedibus, qui quales fuerint, talis etiā exiſtit numerus, ſiue rhythmus. Hæc aūt ita ſeſe habere exēplis ex Cic. prolatis cōprobabimus. Eodē lib. 3. de Or. vbi de Heròo loquitur
» Cic. ait. Sed ſunt inſignes percuſsiones eorum numerorū, & minuti pe
» des. Idem ibidem. Ad anapeſti & ſpondei pedem. Et paulò poſt. hi
» tres heroi pedes, & paulopoſt. Poſt anapeſtus procerior quidam nume
» rus effloruit: Inde ille licentior, & diuitior fluxit dithyrambus: cuius
» membra, & pedes, & quæ ſequuntur. Et paulopoſt. Numerus au-
» tem in continuatione nullus ineſt. Vide reliqua. Plura annotari poſſent exempla, ſed hæc ſatis rem demonſtrant. Nunc explico Ariſtotelis locum. Verba Ariſtolis libro 3. Rhet. hęc ſunt. ἡρῷος μὲν σεμνὸς, καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος. Quis non videt per librariorum inſcitiam eſſe corruptam dictionem illam καὶ ἁρμ: non enim καὶ, ſed ἀλλ' eſt legendum, & facilis fuit propter ſimilitudinem ſcriptionis lapſus, ἀλλ' & καὶ, ſic enim ſcribi ſolet, vt omnes norunt, vt ſit ſententia Ariſtotelis hæc. Heròus quidem numerus (nam de numero hoc loco loquitur) grandis eſt, & cadit in ſermonem noſtrum, ſolet enim, ac poteſt facilè proferri in ſermone quotidiano, ſi modò paulò grandior ſit, verum harmonia, ſiue concentu eget, ideſt grandior eſt; & accommodatur ad res grandes, in quibus proferendis ſono opus eſt magno: & ideo poeſis Epica ipſum arripuit, quia grandis eſt. At ſoluta oratio ſonum hunc, & harmoniam non requirit; ideo ipſi non competit. Libro autem. II. de Or. idipſum ſentit, nam quatenus Ariſtoteles ipſum vocauit λεκτικόν, ait Cicero illum nos inuitaſſe ad Heròum;

Quatenus verò Aristoteles idem ait, ἀλλ' ἁρμονίας δεόμενος dixit Cice. vt id exprimeret, non oportere nos vltra duos progredi pedes, ne incidamus in similitudinem versuum. Atque sic, opinor, patet Ciceronem inter se pugnantia non loqui. Non se astringit in vertendo verbis totidem Cicero, sed sententiam exprimere studet, vt multis alijs in locis.

Demetr. Demetrius Phalereus (si modo illius liber est, qui circunfertur) Aristotelis locum hunc, sicuti alia multa, totidem penè verbis protulit. Ait enim ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς, καὶ οὐ λογικὸς, ἀλλ' ἠχώδης. Nec perturbare vllum debet, quòd ait οὐ λογικὸς, cum Aristoteles dixerit καὶ λεκτικὸς. Nec .n. sibi aduersantur: nam Demetrius inquit οὐ λογικὸς quia in humili non apparet sermone quotidiano (ferè .n. semper humilis est is sermo, quo inter nos vtimur) ἀλλ' ἠχώδης, quia in grandem sermonem tantum cadit: quod idem est ab Aristotele dictum, his verbis, καὶ λεκτικὸς, ἀλλ' ἁρμονίας δεόμενος. Vterque igitur illum excludit à sermone humili, & quotidiano. Non excludunt tamen à sermone ἁπλῶς (vt aiunt) quia cadit in grandem & sonorum sermonem: quem Arist. ἁρμονίας δεόμενον vocant: Demetrius verò ἠχώδη. Quamuis autem οὐ negationem apponat Demetrius ad dictionem λογικὸς, non tamen apponi debet apud Aristotelē ad dictionem λεκτικὸς, nam sententia vtriusque aperta est. Verba verò illa, quæ sequuntur οὐδ' ἔνρυθμος ἀλλ' ἀνάρυθμος ita in manuscripto & quidem, perantiquo, qui est apud me, leguntur, & id ostendi sæpe nobili, ac docto iuueni Francisco Masouio Polono auditori meo, qui nuper Demetrij Phalerei librum in Latinum tàm aptè, & eleganter vertit, vt nihil addi possit: nec aliter debere legi puto: nam sæpe veteres Grammatici, & Musici has dictiones protulerunt ἔνρυθμον & ἐνρυθμικὸν. Sic verò ait Demetrius. Herous non est ἔνρυθμος, idest, non est intra rhythmum, sed est ἀνάρυθμος, idest supra rhythmum, quia excedit omnem rhythmum, siue numerum: qui fit in hominum sermone, vt etiam ipse Demetrius paulò post allato exemplo huiusmodi. ἥκων ἡμῶν εἰς τὴν χώραν. subdit verba hæc. ἡ γὰρ πυκνότης ἡ μακρῶν ὑπερπίπτει τοῦ λογικοῦ μέτρου, idest frequentia, & crebritas longarum syllabarum (quæ ex Heroo proueniunt) excedit & superat metra, siue numerum eius sermonis, quo vtimur. Ἀνὰ verò interdum in compositione habere vim τοῦ ὑπὲρ satis est notum: & alij ante me adnotarunt. Hæc ego dixisse volui, vt ne vobis efflagitantibus satisfacere noluisse viderer: ita tamen dicta accipiatis velim, vt siquis probabiliora, ac veriora attulerit, illi me statim assensurum sciatis: neque enim si quando obscura incurrunt loca, & perplexa, pugnax vllus esse debet in sua sententia, nec ęgrè ferre, siquis meliora in mediū proferre studeat. Habetis sententiam meam: nunc eam perpendite, & conferte cum alio

rum

rum ſententia, vt diudicare poſſitis vtra verior. Ego me victum non ęgrè feram: ſed lætabor vix tandem aliquando locum tàm obſcurum illuſtratum fuiſſe. Nunc redeo vnde ſum digreſſus. ABLATIONE, de qua loquebamur, in corrigendo cautè eſt vtendum, ne nobis accidat, quod correctori Liuij nouo, qui corrumpit verba Liuij, vbi de anno à Numa Rege inſtituto loquitur lib. 1. & putat legendum. Vicesimo quoque anno, non viceſimo quoque quarto anno. Nam (inquit) annus fuit inſtitutus lunaris, non CCCLV. ſed CCCLIIII. Hoc aduerſatur Macrobio, & Cenſorino, qui imparis numeri habitam rationem à Numa docent in anno inſtituendo. Tu igitur audes hoc tollere ò Sigoni? Ad ABLATIONEM, & ADDITIONEM ſpectat etiam ille locus apud Liuium, vbi ſic legendum eſt, & interpungendum. DExtra Hercules data, accipere ſe omen ait, impleturumquè fata ara condita, atque dicata. Nouus hic corrector Liuij, ne corruptorem dicā, ita legit. Dextra Herculi data, accipere ſe omen impletbrumquè fata, ara cōdita, atque dicata. ò hominem imperitum, qui non videt, quàm multa, quæ abſurda maximè ſunt ſequantur, ſi ita legatur, & interpungatur locus ille: Sed nos alibi de hac re copioſius. Additione etiam. Non. emendatur locus libro 3. apud Liu. pag. 36. ab eodem imperito correctore corruptus. Ecce Hernici nunciant Volſcos, & Equos, & ſi accisæ res ſint, reficere exercitus. Antij ſummam rei poſitam. Ecetræ Antiates palàm concilia facere. Id caput, eas vires belli eſſe. nam eſt legendum, Antij ſummam rei poſitam, non Ecetræ. Antiates, & quæ ſequuntur. Ex qua ſectione pulcherrimus exiſtit ſenſus. nam indignisſimum videbatur, ſi Antij, quæ Colonia erat Ro. ante deducta, ſumma belli eſſet poſita, non Ecetræ, ſicuti ante, vbi hoſtes tantùm habitarant. Hic fit additio. Non. & mutatur punctum. TRANSPOSITIONE. corriguntur loca interdum, ſed raro. In Poetarum verò libris id perſpicuè magis, ac facilè fit, propter pedes, & numeros. EXTENSIONE, vt apud Aſconium in 1. in Ver. pag. 3. Ibi enim peccatum eſt à librario extenſione, quòd non intelligeret antiquam ſcribendi rationem. Nec miror Manutium hunc locum, ſicuti alia multa, non potuiſſe emendare: non eſt enim inſtructus ijs rebus, quibus inſtructum eſſe oportet veterum librorum correctorem: & ſi aliter iactant ab eo operæ conductę quædam, & empti laudatores. Verba Aſconij, vbi loquitur de Sylla, hæc ſunt. Spoliatus eſt Po. Ro. ab eo iudicandi iure, quod habuit per equites Romanos militaris. Hic me locus diu torſit: tandem emendaui. per Equites Ro. annos IIIIL. & verum id eſt. ſed de hac re poſtea copioſe in annotationibus: CONTRACTIONE, vt

apud Asconium eundem, sub finem Diuinationis, sic. n. legendum. P. LENTVLVS) auus hic est Lentuli Surę pr.) librarius non intelligens P R. prætorem significare . scripserat . pater . sic .n. solet vulgò scribi .pr. & sustulerat auus. Manutius tanta sibi videtur esse auctoritate præditus, vt audeat Asconium reprehēdere, quasi in re tantilla, quæ omnibus est nota, errare potuerit vir doctissimus: quod cum ego legi, risum tenere non potui: est .n. habenda ratio summorum virorum, & antiquorum: nec temerè reprehendi debent: quod video etiam ab illo fuisse sæpè factum in libro, quem, nuper compilatis Zasij, Gruchij, & Balduini de eadem re commentarijs, edidit, de legibus Romanis. nam Velleium. Plutarchum, Asconium & alios temerè carpit. quod ego postea copiosè demonstrabo. Hic locum apponam vnum in præsentia, vt eius temeritas, & inscitia in scribendo cognosci possit. de legibus illis, quæ ad iudicia spectant, vbi loquitur, ait Plutarchum negligentem sibi videri, quòd de lege à C. Graccho lata nihil dixerit, cum tamen alias omnes exposuerit, quas idem tulit. Certè Manutius antiquos auctores non legit, nec euoluit diligenter: sed, opinor, sæpe ad indices recurrit: in quibus si quid nō inuenit, statim ait non esse: nam si ordine legeret libros, nihil illum subterfugeret. Insignis est locus ille apud Plutarc: si quis alius, vbi legem latam à C. Graccho narrat, nequis in dicta causa Ciuem Ro. perimeret, aut damnaret: atque adeo illustris, vt ne dormitātem quidem lectorem subterfugere possit. Verba sunt hæc. δύο νόμους εἰσέφερε, τὸν μὲν εἴ τινος ἄρχοντος ἀφῄρητο τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, οὐκ ἐῶντα τούτῳ δευτέρας ἀρχῆς μετουσίαν εἶναι. τὸν δὲ εἴ τις ἄρχων ἄκριτον ἐκκεκηρύχει πολίτην κατὰ τούτου κρίσιν διδόντα τῷ δήμῳ. Sed redeo ad rem. Locum hunc Asconij, vbi de Sura pr. fit mentio, ita à me correctum, cum esset prætermissus ab alijs, imò reprehensus, & notatus, omnes sciunt, nec est, quòd clàm quidam sibi vendicare studeat: verùm quis hic sit, & quomodo res tota sese habeat, postea declarabo. CONTRACTIONE, de hac enim postulat ordo, vt dicamus, corruptus olim à librarijs, vt multis video placere doctis viris, grauissimos auctores in errorem impulit locus apud Homerum, vbi ait. εἰν ἀρίμοις vel ἀρίμοις Cum enim ita scribi debuisset: εἰναρίμοι coniunctim scripsit librarius. ita factum est, vt vsque ad Virgilium perstiterit error inueteratus, nam non quidem Arimen, sed Inarimèn omnes insulam hanc vocarunt. quod velim obseruent ij, qui tàm temerè antiquos carpunt, præsertim graues, & illustres auctores. Vergilium secuti Ouidius, & alij omnes. Inarimen. eodem modo protulerunt, malueruntque cum eo, & alijs, qui ante illum ita scripserant, errare, quàm emendatam rationem sequi. Virgil. lib. 9. ait.

Inarime

Inarime Iouis imperijs imposta Typhoeo. Plura qui vult scire, legat Erythręi annotationes in Verg. vbi copiosè de dictione hac differit, veterumque loca perpendit omnia: plane enim satis constat duas esse dictiones apud Homerum. DISTINCTIONE. vt lib. 3. de legibus apud Cic. vbi de sepulchris loquitur, AST IM cum auro sepelito, nam distinctione facta. AST IM est legendum. pro AST EVM, IM enim pro eum antiquos dixisse scribit, etiam Sex. Pomp. Sed Manutius in suis illis præclaris annotationibus emendat. In Astico, & Asticum ait locum fuisse Athenis. Ver-
» ba ipsius sunt hæc, " Asticus autem locus erat Athenis, vbi liberi homi
» nes sepeliebantur, cum alibi mercedem pro sepulchro penderent. Verùm dicat, si potest, vbi est istud Asticum, aut quale, aut quis meminit? sed Ast im legi debere, nō Asticum eo loco adnotarunt etiam alij ante me. DISTINCTIONE. item, vt in illa nostra animaduersione in Aeschylum, βουθύτοισινίμασι pro ἐνίμασι; coaluerant. n. dictiones duæ, & fuerunt distinguendæ. Item apud Asconium pag. 17. nu. 70. Vnde quia maior summa est pecuniæ publicæ, quàm priuatæ, vt
» pro eo censu priuato ęrarium dicitur pro loculis, & arca thesauri, pro sa
» cello fiscus. Locus ita debet distingui. Vnde quia maior summa est
» pecuniæ publicæ, quàm priuatæ, & PO. RO. census priuato, ęra
» rium dicitur pro loculis: pro arca thesauri: pro sacello fiscus. CO-
» PVLATIONE. vt apud Aeschylum σέλας φέρων cum legeretur: σελασφόρον ego copulando scripsi. Eodem modo corrigi debet apud Asconium locus in Verrem pag. 16. nu. 69. in Aldinis, quem Paulus Manutius sua inscitia, sicuti alia multa, corrupit. Necesse fuerat eos primum de curia senatoria describi. debet autem legi. ex decuria senatoria. legebantur. n. siue sorte ducebantur iudices ex decurijs: & vna harum erat Senatoria, vt nos alibi copiosè ostendimus, vbi de Iudicijs Ro. locuti sumus, & numero decuriarum. MVTATIONE. literæ vnius, vel plurium. apud Aeschylum nu. 12. in Agam. Scriptio vetusta est τέτραμι μῦθον pro μέτραμι μῦθον. Itidem in oratione Cic. V. in Verr. Vnus inuentus est Verres tot annis, atque adeo secu-
» lis, qui hæc non commutaret, sed euerteret. nam mutatione vnius literæ facta. euerreret: est legendum, & paulò post, non conuerteret, sed
» conuerreret. & in eadem oratione, vbi sunt hæc verba. Cum ad eum Nymphodorus venisset Aetnam. nam legendum Ennam. Est enim Enna in mediterraneo Siciliæ vrbs. Aetna mons in ora maris. Itidem mutatione literæ. vt apud Liuium lib. 1. vbi de consualibus loquitur.
» Solenne notum erat. Sigonius non intelligens locū hunc, literam mutat, & legit, Solenne votum: ignorat scilicet Solenne aliquando vt sub-

stantiuum

„ stantiuum poni, nam alibi etiam Liu. lib. 5. ab V. C. & pontifices,
„ flaminesq́ue negligentiores publicarum religionum esse, quàm priua-
„ tus in solenni gentis fuerit. itidem lib. eodem, Inuentumq́ue tandem est, vbi neglectas cerimonias, intermissum solenne Dij arguerent, & in procemio bello potitus. nam legendum petitus. Etiam mutatione literarum illud apud Liu. lib. 1. in verbis Horatij. " Sic eat quæcunq;
„ Romana lugebit hostem. emendant isti, quęcunque Romanum lugebit hostem: nec sentiunt tolli omnem vim ex eo dicto. & ibidem, vbi
„ de Suffetij morte loquitur. Immemor legum Romanarum. Emendant isti noui correctores. humanarum. (etsi omnes ita habent impres- „ si etiam Melchioris Sessæ) & afferunt locum Varronis ex Nonio. " „
„ Metium Suffetium propter perfidiam interfecit plane imperiosius, quàm humanius: cum sit ibi legendum, immanius. sic autem etiam Cic. in eam sententiam in Catil. ait. " Si te comprehendi iussero Catilina, seu
„ interfici, credo erit verendum mihi, ne non potius omnes boni serius
„ quàm quisquam crudelius factum putet. & ita locum totidem verbis recitat Quintilianus lib. 9. sed ita loquitur & A. Gel. lib. 20. cap. 1. vbi
„ de sectione addictorum loquitur. nihil profectò immitius nihil imma- „
„ nius, nisi vt re ipsa apparet eo consilio tanta immanitas pœnæ denun- „
„ ciata est, ne ad eam vnquam deueniretur. In primis vero in emendato- „ re librorum requiritur fides, vt ne fucum faciat vllum, vt ne lectori imponat, si dixerit se in manuscriptis libris inuenisse, quod ipse excogitarit, possit fortasse decipere imperitos: at peritis necesse est, vt se deridendum præbeat. Quanta fides, Dij immortales, in Politiano? cuius intueri licet adhuc Florentiæ in Medicea, & Marciana bibliotheca manuscriptos libros, vbi publicè asseruantur, quibus vsus est: Eadem fides in sanctissimo illo ac doctissimo sene, qui Vergilium ex Romano codice emendauit, Io. Pierio Valeriano, viro dignissimo, qui ab omnibus ametur, & colatur. Nec secus egit Petrus Victorius meus, qui ex hac emendandi professione non tam doctrinæ magnæ, quàm magnæ bonitatis, & fidei laudem quæsiuit. quibus sit vsus libris, vbi sint: Langobardicis ne scripti, an Romanis literis, semper patefacit. Sed vir bonus (nam licet Platonis illud dictum proferam) canibus ossa ostendit. Non possum non ingemiscere ob cōmunem iacturā, nam: sed mihi temperabo. Eandem fidem agnoscas in Hieronymo Ferrario, qui Philippicas orationes Cic. expurgauit. Nec dissimili ratione vsus est beatus Rhenanus vir doctissimus, qui in eluendis maculis ex Liuio, ex Tacito, ex Velleio, & ex alijs tam multis præclaram omnibus bonis nauauit operam. Itidem & Glareanus, & Camerarius, omnesq́ue alij, qui librorum authoritate manuscriptorum nituntur. Nunc extiterunt (si

dijs

dijs placet) qui excitant ab inferis Anacreontas, Halicarnaſſeos. breui etiam reuixiſſe audietis Sappho illam, & Menãdrum: ne dubitate. Extiterunt, inquam, qui manuſcriptos libros citant, nec tamen proferunt qui ſint, vbi ſint, cuius notæ ſint. Ecquis ſcit an ſomnia illa ſint, an quiſquiliæ, meræque nugæ? quæ tandem igitur his eſt habenda fides? Ego, vt de me aliquid dicam, cum Aeſchylum adeò corruptum ſuperioribus annis emendaui: cum Dionyſium Longinum περὶ ὕψους, & Aelianum de exercitu inſtruendo, more Græcorum: edidi, & in latinum verti, cum librum Ariſtotelis de arte Poetica expurgaui, & illuſtraui, non ne protuli ſemper nomina illorum, à quibus libros accepi, & bibliothecas nominaui, vbi aſſeruantur? Quare non ſine riſu miratus ſum ſuperioribus annis Vincentium Madium Brixianum Philoſophum, in ſuis annotationibus in Poëticam Ariſt. dicere auſum ſecus legi in Medicæo libro Florentiæ, ac ego teſtatus fueram. verba illa quæ ſunt pag. 1. οἱ μὲν χρώμασι καὶ σχήμασι, ἕτεροι δὲ διὰ φωνῆς. Ego in Medicæo libro ita legi dixi. Madius Simonis Portij teſtimonio vtens, ait, in eodem libro, quo ego ſum vſus, legi. τῇ φωνῇ. Id ſi verum eſſet, non laboraremus: & ego, opinor, vidiſſem, qui libros eos, cum in Hetruria eſſem tunc, & operam nauarem in Academia Piſana potentisſimo, & optimo Duci Florentiæ Coſmo, ſæpe inſpectaui, & euolui. Sed aliter ſeſe res habet: nec Portius Philoſophus ſummus, & optimus vir vnq̃ ad illum ſcripſit: nam cum ego per literas eſſem cum eo conqueſtus, ſcripſit ad me, ſe nihil tale vnq̃ dixiſſe, aut ſcripſiſſe. Præterea Henricus Matheſius medicus vir doctisſimus Portij familiaris ſuis literis poſtea idem mihi ſignificauit. Quare non eſt, quòd miretur Madius, ſi ego illius obtrectatione ne tantillum quidem moueor. Videat ipſe, ſi in meis commentarijs, qui ſuperiore anno iterum Baſileæ impresſi fuerunt, aliquid immutaui, quod iure ab eo fuerit reprehenſum, & ſubodoretur diligentius quid docti viri de ſuis annotationibus, & commentarijs meis ſentiant, quidqúe iudicent de tota re: nam & totidem verbis deſcripſit q̃ plurima de meo commentario, & veterum loca eadem recitauit, quæ ego protuleram. Illi autem venire in mentem ne auctorum quidem ipſorum nomina potuiſſent, quos nunquam legit, nec attigit, cum vix literis græcis ſit tinctus, nec eam notionem rerum vnquam parare ſibi ſtuduerit, in qua ego omnem ætatem conſumpſi. Sed redeo ad rem. Ita ſanè decet, auditores: & caſtigandi ſunt iure meritò, qui

„ emendando fucum faciunt. Verſus eſt apud Terentium. Benigni

„ tatem nuncubi meam ſenſiſti in te claudier. ibi, non claudier, ſed caluier legi quidam Terentij nouus emendator affirmat in codice Romano. hæc ſibi Manutium retuliſſe, qui id accepiſſet ex Faerno. Id falsiſſi-

mum est, nec vera referunt: nec Faernus id, opinor, dixit. Scilicet Bẽbus antè dictionem tàm insignem non vidisset. Sed credo ipsos obaudire solitos, vel obliuisci potius eorum, quæ ex viris doctis interdum audiunt, nam de verbo. caluier. multa differit Non. Mar. & exempla plura affert, ac fortasse per coniecturam Faernus dixit ita posse legi in Terentio. sed codex Romanus id non habet, vt multi ad me nuper scripserunt. Quid autẽ sentiam de tota hac re, dicam in Annotationibus postea: nam claudier omnino legendum est, & ita Ciceronem ipsum locutũ demonstrabo.

FRANCISCI ROBORTELLI VTINENSIS VARIORVM LOCORVM in antiquis scriptoribus, tùm Græcis, tùm Latinis ANNOTATIONES.

Græca Ode Sapphus restituta, ac emendata, quam Catullus in Latinum vertit.

CAP. I.

DIONYSIVS Longinus doctus Rhetor in suo libro, quem scripsit περὶ ὕψους, Oden recitat Sapphûs quo loco ostendere conatur quale sit sermonis d illud genus, quòd ducitur ἐκ τῶν ἄκρων, quæ in singulis rebus sunt. Ea corruptissima est in manuscriptis libris, atque ita descripta, vt nec metra quidem agnoscere possis: Nos cum superiore anno edidimus Longini libellum, emendare pulcherrimam hanc Oden conati sumus, & redigere ad formam suorum metrorum. Quoniam verò Catullus doctissimus, ac venustissimus Poeta eam Oden mihi visus est vertisse totidem penè versibus, operæprecium putaui fore, si hic illam apponeremus vna cum Catulliana versione, vt quilibet perspicere posit, quàm festiuo ingenio fuerit Catullus noster, & quàm politè veterum Græcorum scripta interdum vertere soleret, quod exercitationis genus vtinam à nostræ ætatis hominibus non negligeretur. Ode Sapphûs hæc est.

κεῖνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμπερ ἐπαν ἤρως, ὅς ἐναντίος σοι
ἰζάνει καὶ πλησίον ἁδυφωνοῦσ-
σας ὑπακούει.
καὶ γελᾷς δή, ἱμερόεν, τό μοι καρ-
δίαν ἐν στήθεσσιν ἐπτοάσσεν
ὡς γὰρ ἴδω σε βρόχεως με φωνᾶς
οὐδὲν ἔθ᾽ ἥκει.
ἤ αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
ὀμμάτεσσιν δ᾽ οὐδὲν ὁρῶμι *
ἐπιβομβεῦσιν δ᾽ ἀκοαὶ *

C

ἐκ δέ μευ *

ψυχρὸς ἱδρὼς κακχέεται, τρόμος δὲ

,, πᾶσαν ἀγρεῖ, χλωροτέρα δὲ ποίας

,, ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω δέω, κἂν

,, * φαίνομαι

,, ἀλλὰ πᾶν τολματὸν, ἐπεὶ πέ

,, νητα θαυμάζεις. Malui vero in ea describenda, loca, quæ mihi manca esse videbantur, signare, quàm aliquid addere. qualecunque enim tandem fuerit hoc fragmentum, studiosis bonarum literarum poterit magnam afferre voluptatem. Cum præsertim ea pars, quam à Catullo versam adhuc habemus, integra sit, & emendata. Catullus ita vertit, ad Lesbiam scribens.

Ille mi par esse Deo videtur,
Ille, si fas est, superare diuos,
Qui sedens aduersus identidem te
  Spectat, & audit,
Dulce ridentem, misero quod omneis
Eripit sensus mihi, nam simul te
Lesbia aspexi, nihil est super mi
  Quod loquar amens.
Lingua sed torpet, tenues sub artus
Flamma demanat, sonitu suapte
Tinniunt aures, gemina teguntur
  Lumina nocte.

Iam verò illa, quæ sequuntur, & connexa sunt cum recitatis versibus.

Ocium Catulle tibi molestum est.
Ocio exultas, nimiumque gestis.
Ocium & Reges prius, & beatas
  Perdidit vrbes.

Satis patet non pertinere ad eandem Oden: Dissimile .n. est argumentum, nec cohærent. Nimirum multis in locis præfracta sunt huius venustissimi Poetæ epigrammata, quod etiam eo nomine magis dolendum est, quòd caremus vetustis exemplaribus, quorum ope sanari potuissent.

Locus Demosthenis correctus & declaratus.
CAP. II.

MVlta sunt in orationibus Demosthenis corrupta vitio librariorũ, multò etiam plura negligentia impressorum nostræ ætatis, quorum præclaras epistolas, quas libris, quos imprimunt præfigere solent, si-

quis

quis legat, facilè credat omnia quàm emendatisſima ab illis edi: at ſi quis introrſum ſpectet (vtar enim Horatiano verbo) ſtatim cognoſcet, quàm negligentes ſint in eo, vbi ſe maxime diligentes profitentur: Verba ſunt hæc in oratione prima in Philippum (ſequor nunc peruulgatam inſcriptionem) vbi Orator Athenienſibus ſuadet, vt ex ciuibus ſuis milites conſcribant, qui cum externis commiſceantur: ſic.n. firmiorem fore exercitum, mox etiam de equitibus eadem ratione conſcribendis loquitur, adeò vt inter CC externos L Athenienſes cenſeantur. Quam rationem militandi etiam Xenophon ſub finem eius libri, qui ἱππαρχικὸς inſcribitur probare videtur, nam ait fideliores futuros, ſi cum externis commiſceantur, quamuis idem Xenophon in ipſo ſtatim initio libri περὶ πόρων ſecus ſentire videatur: ait enim ciuitati vtilius fore, ſi ciues cum ciuibus coniuncti militent, quàm ſi cum illis inſtruantur, vt tunc erat mos, Lydi, Phryges, Syri, & alij cuiuſcunque generis. Sed redeo ad Demoſthenem, & illius verba profero.

» καὶ μετὰ τούτων ἱππέας διακοσίους, καὶ τούτων πεντήκοντα ἀθηναίους τοὐλάχιστον, ὥσπερ
» τοὺς πεζοὺς τὸν αὐτὸν τρόπον στρατευομένους, καὶ ἱππαγωγοὺς τούτοις εἶεν.

Poſtrema verba, in quibus de hippaginibus loquitur Demoſthenes, quibus vehi equites oportebat, corrupta ſunt. Vt vnuſquiſque facilè perſpicere poteſt, neque cohærent, aut vllam rem certam ſignificant, nam ſicuti numerum antea & poſt in ſingulis rebus præſcribere conatur Orator, nam ait ταχείας τριήρεις δέκα. Ita etiam tranſuehendis equitibus quot hippagines inſtruendæ eſſent declarare ipſum erat neceſſe.
» Legendum igitur eſt, καὶ ἱππαγωγοὺς ςʹ τούτοις εἶεν. vt hippagines dicat ſex inſtrui debere, nam nota illa ςʹ talem numerum, vt omnes ſciunt, ſignificat: puto ego antiquisſimos libros manu ſcriptos ἕξ habuiſſe: ſed poſtea librarij, vt ſolent, breuitatem in ſcribendo affectantes, notam illam iam vſitatam appoſuerunt. Imperiti poſtea alij ſcriptores non intelligentes ἱππαγωγοὶ ςʹ vnam dictionē effecere ſic ἱππαγωγοὺς. Hinc nimirum fluxit error: qui etiam in manuſcriptis non admodum vetuſtis perſpicitur, nam ego aliquot vidi. Ita verò aptè legi, ſicuti nos emendauimus, demonſtrat locus apud Thucydidem lib. 6. vbi de claſſe in Syracuſanos miſſa loquitur, eiuſque omni apparatu: nam ait ſingulas hippagines tricenos equites vehere ſolitas, qui numerus non valde diſcrepat ab hoc Demoſthenis: nam CC cum ſint equites vehendi, & in ſex hippagines diſtribui velit, nimirum XXXIII. vehentur ſingulis hippaginibus: ſed de hoc genere nauigij meminit Liuius lib. 4 decados V. & Lazarus Bayfius vir doctisſimus plura de ijs in ſuo libello de re nauali ſcripſit, qui etiam verba Demoſth. ex hac eandē oratione deſumpta non multò ante ea, quæ nos protulimus, interpungit. ſic

„ πρὸς δὲ τούτοις τοῖς ἡμίσεσι τῶν ἱππέων ἱππαγωγούς, τριήρεις, καὶ πλοῖα ἱκανὰ εὐτρεπίσαι κελεύω
„ nam ante coniunctè legebautur hæc duo nomina ἱππαγωγοῖς τριήρεις.
quasi idem significarent. Præclare igitur, & verè ita distinxit Baythus.

Pauli Manutij errores demonstrati in Demosthenis oratione vertenda. CAP. III.

LEgebamus nuper domi meæ ego & aliquot familiares mei orationes Demosth. quæ Philippicæ vocantur, & oratoris vim, atque artificium admirabamur. Tum vnus ex ijs ait: Paulus Manutius ante aliquot annos has vertit. Hîc ego. Verum id quidem, sed quàm aptè? Tum ille. Non fuit ocium legendi eas accuratè. Nimirum, inquam, nimirum sæpe in vertendo mihi videtur esse lapsus, nam plura quàm quinquaginta in quatuor tantùm orationibus errata diuersorum generum, quæ in vertendo admitti solent, adnotaui. Hem, inquit, ille, tàm multa. Et fortasse, inquam, plura: sed alius erit locus de his loquendi. Tùm omnes simul, minime verò, inquiunt, nihil .n. nobis hoc tempore gratius facere potes, vt posthac sciamus quid in vertendo sit vitandum. Non ego, inquam, sanè ò amici hoc onus in præsentia suscipiam, sed vnum aut alterum proferam locum, in quo illius inscitiam cognoscatis. In oratione prima in Philippum, vbi enumerat commoda consecutura, si eo modo bellum gerant, quo ipse suadet: ait Demosthe. Philippum ante facultatibus ipsorum sociorum Reip. Atheniensium Remp. oppugnasse: quos semper ante nauigantes mare vexarat, & exagitarat, nec tutò nauigare erat passus, & sic loquitur ἄγων καὶ φέρων.
„ Manutius vertit, dum eos mare nauigantes capit, atque abducit. Tum vnus ex ijs, qui audiebant. sanè puerilis hic est error, quis enim nescit ἄγειν καὶ φέρειν figuram esse loquendi Atticorum, & omnium Græcorum peculiarem: cum significare volunt, aliquem huc & illuc iactare, ac vexare, siue exagitare: sanè inquam rectè, sed vt testimonio aliquo locus cõprobetur proferã Plutar. verba. Is in eo libro, qui inscribitur
„ πρὸς τοὺς Στωικοὺς περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, ait. μὴ δὲ ἀλλήλους ἡμῶν ἀγόντων, καὶ φερόντων, καὶ
„ συκοφαντούντων. idest si nos inter nos mutuò non agitemus, & vexemus conuitioque afficiamus.

Non multò post, vbi Demosth. in eadem oratione reprehendit segnitiem Atheniensium in deliberando, & agendo, dum inquit Philippus rem gerit, nos tempus protrahimus præfectos triremium creando. καὶ ἀντιδόσεις ποιοῦμεν, hæc verba Manutius vertit sic. & retributiones facimus. Dij boni, ait vnus illorum, qui aderant, quid hoc monstri est? Primùm ignorat Atheniensium consuetudinem, quæ vel mediocriter

doctis,ac verſatis in Græcorum libris nota eſt. Deinde latinè non loquitur, cum tamen ſe vbique Ciceronis imitatorem in loquendo profiteatur. Quis enim retributionem protulit? aut quis Retributionem facere dixit? Primùm peccat in ſimplici dictione proferenda, quæ latina non eſt: deinde in coniunctis verbis. Solebant Athenienſes ex lege Solonis, cum inſtruerent triremes priuato ſumptu pro cenſu quiſque ſuo, vel duas, vel treis, vel vnam: agere cum eo, qui inſtruere tàm multas recuſaſſet, de permutando patrimonio, & actionem hanc ἀντίδοσιν appellabant, vt ſtimulos adderent omnibus ad inſtruendas triremes. Si tu recuſas inſtruere triremes duas, aut treis: agedum permuta patrimonium. Ego tuo accepto inſtruam: Contendit cum Demoſth. hac actione Midias, vt ipſe copioſè in oratione in eundem narrat: Extat etiam oratio nominatim περὶ ἀντιδόσεως apud Iſocratem. Quid multis? Demoſth. de hac ſexcentis in locis meminit. Sed quòd Manutius talia ignoret non eſt mirandum, qui Græcos authores non legit, nec intelligit. His dictis, omnes riſeruut. Tùm ego, vos oratos velim mihi ignoſcatis, ſi plura in præſentia non profero: ſum enim occupatus, ſed profectò efficiam, cum per occupationes mihi licuerit, vt omnia exquiſitè illius errata in his orationibus vertendis me recenſentem audiatis. Ita diſceſſimus.

Declaratio nonnullorum locorum Epiſt. 1. libri primi ad Atticum, & locus Aſconij emendatus

CAP. IIII.

PRopius abes.) Nam gerebat bellum Pompeius eo tempore in Aſia aduerſus Mithridatem. Præter alios etiam Saluſtius in coniur. Catil. Cn. Pompeius in extremis terris bellum gerebat.

Curium.) Hic eſt Q. Curius, de quo Saluſtius in coniur. Catilinæ, Senator, quem Cenſores probri cauſa Senatu mouerant. Si hic Curius ille eſt quæſtorius aleator, de quo Aſconius in Cōmen. in Or. Cic. in cōmpet. loquitur, quo modo Conſulatum petere poterat?

Catilinam defendere cogitamus.) Feneſtella ſcripſerat Catilinā fuiſſe à Cicerone defenſum. Refellit illum multis rationibus Aſconius in Com. in or. Cic. in competitores. Hoc loco ait, ſe cogitare defendere, non defendiſſe. Quare omnia quadrant.

Defendere.) Erat reus repetūdarū Catilina, Volcatio, & Aemylio Coſſ. Saluſtius in Catil. Ideo petere ipſi non licuit conſulatum. Nec debet Saluſtij ille locus aliter interpungi, ſicut cenſet Paulus Manutius, qui non intelligit. Dion in conſulatu Figuli & L. Cæſaris

ait inter ſicarios delatum Catilinę nomen, ſed fuiſſe ſtatim abſolutum. De hac accuſatione loquitur Aſco. in or. in compet. nec conſentit cum Dione. Ait enim L. Lucullum feciſſe reum inter ſicarios Catilinam, poſt effecta comitia conſularia, & poſt repulſam, & paucos menſes poſt illam orationem à Cicerone habitam, vti ego videor mihi percipe-
„ re ex illius verbis, quæ ſunt hæc: Huius autem criminis periculum,
„ quod obijcit Cicero, paucos poſt menſes Catilina ſubijt: poſt effecta
„ enim comitia conſularia, & Catilinæ repulſam, fecit eum reum inter ſi-
„ carios L. Lucullus paratus, eruditusque, qui poſtea Conſulatum quoque petijt. Sed Ciceronis verba, quæ ſunt illic paulò ante, ſatis demonſtrant non poſt comitia, neque poſt repulſam accuſatum Catilinam à Lucullo, ſed ante, atque etiam fuiſſe abſolutum. Verba autem ſunt hæc: Denique illi negare potuerunt, & negauerunt: Tu tibi ne
„ inficiandi quidem impudentiæ locum reliquiſti. Quare præclara di-
„ centur iudicia tuliſſe, ſi qui inficiantem Luſcium condemnarunt, Catilinam abſoluerint confitentem. Quare Aſconius repugnat Ciceroni, poſt comitia conſularia, & poſt repulſam illum fuiſſe reum factum inter ſicarios. Nam de illa ipſa accuſatione loquebatur Cicero, nec de alia, vt ſatis patet. Dion igitur, qui in conſulatu Cæſaris & Figuli ait illum inter ſicarios accuſatum, & paulò poſt abſolutum, aſtipulatur Ciceroni ipſi, cuius verba paulò ante recitaui ex or. in compet. & ſunt illa quæ interpretationi Aſconianæ præpoſita leguntur. Quare ego crediderim Aſconium virum alioqui doctiſsimum, & antiquitatis totius peritiſsimum minimè potuiſſe in re tam facili errare, ſed potius cor-
„ ruptum vitio temporum & impreſſorum ipſius librum, atque eſſe le-
„ gendum ſic: Huius autem criminis periculum, quod obijcit Cicero,
„ paucos ante menſes Catilina ſubijt: Poſt effecta .n. comitia & Catilinæ repulſam fecit eum reum inter ſicarios L. Lucullus. Illa verba, Poſt effecta comitia, mihi ſuſpecta ſunt, & videntur ex alicuius imperiti gloſſula irrepſiſſe in contextum. Totus autem locus ita debet legi:
„ Huius autem criminis periculũ, quod obijcit Cicero, paucos ante men-
„ ſes Catilina ſubijt: Eum enim reum fecit inter ſicarios L. Lucullus,
„ & quæ ſequuntur. Nam ſi quis fortaſſe diceret, poſt effecta comitia conſularia intelligi illa prima, Volcatio & Aemylio Coſſ. habita, ſatis patet hoc probari non poſſe. Nam repulſam tunc non tulit Catilina ſed prohibitus fuit petere, quia erat reus repetundarum, & hoc non eſt repulſam ferre. Sed ſi talem repulſam ab Aſconio dictam impropriè affirmes, nihil pugnauero: Et ita intelliges repulſam in prima petitio-
„ ne, Volcatio & Aemylio Coſſ. Sed certè legendum, Paucos ante menſes. Vel ſi paucos poſt menſes legas, intellige poſt damnationem L. Bellieni

Bellieni & L. Luſcij centurionis, de quibus paulò ante locutus erat. Sed hîc fuerit ſatius, vt loquamur de petitionibus Catilinæ, & de repulſis, item de accuſationibus, vt omnia liquido cognoſci ab omnibus poſſint. Ter conſulatum petijt Catilina. Primum Coſſ. Volcatio 1 Tullo, & Aemylio Lepido, quo tempore prohibitus eſt petere, quia erat reus repetundarum, accuſante P. Clodio. Et de hac re Saluſt.
» in Catil. ita locutus eſt: Catilina pecuniarum repetundarum reus pro
» hibitus erat petere conſulatum, quòd intra legitimos dies profiteri ne-
» quiuerit. Et Aſc. in com. or. in compet. Cic. Petijt iterum conſu- 2 latum Catilina Coſſ. Figulo, & L. Cæſare, quo tempore etiam Cicero petebat. Aſconius in argumento or. Cic. in compet. quæ non extat, & Saluſt. in Cat. vbi ait, Petere conſulatum C. Antonium, quem ſibi collegam fore ſperaret, hominem & familiarem & omnibus neceſſitudinibus circumuentum. Et ſanè in ea petitione coierunt ambo, vt Ciceronem deijcerent, adiutoribus vſi M. Craſſo & C. Cæſare. vt ait Aſc. in eodem argumento or. in compet. Sed creati ſunt Coſſ. M. Tullius Cicero, C. Antonius, Catilina autem repulſam tulit. vt ijdem authores narrant. Tertiò petijt conſulatum Catilina M. 3 Tullio Cic. & C. Antonio Coſſ. De hac tertia petitione loquitur Sa-
» luſt. in coniur. Cat. his verbis: His rebus comparatis Catilina nihilò
» minus in proximum annum conſulatum petebat, ſperans ſi deſignatus
» eſſet, facile ex voluntate Antonio vſurum. Paulò poſt, Poſtquam
» dies comitiorum venit, & Catilinæ neque petitio, neque inſidiæ, quas Conſuli fecerat, proſperè ceſſere, conſtituit bellum facere.

Hæ ſunt Catilinæ petitiones tres. Nunc dicamus de repulſa. Bis repulſam tulit Catilina in petitione conſulatus. Primùm Coſſ. Figulo & Cæſare, cùm erat competitor Cic. De hac loquitur Saluſt. in coniur. Cat. vbi ait, Ea res in primis ſtudia hominum accendit ad conſulatum mandandum M. Tullio Ciceroni. Paulò poſt: Igitur
» comitijs habitis, Conſules declarantur M. Tullius, & C. Antonius.
» Quod factum primò populares coniurationis concuſſerat, neque tamẽ Catilinæ furor minuebatur. Reliqua lege illic. Etiam Aſco. ſub finẽ com. in or. Cic. in competit. Cæterum Cicero conſul eſt factus om-
» nium conſenſu. Antonius pauculis cẽturijs Catilinam ſuperauit, cùm
» ei propter patris nomen paulò ſpecioſior manus &c. Iterum repulſam
» tulit Catilina in petitione conſulatus, Coſſ. M. Cicerone & C. Antonio, cùm conſules creati ſunt D. Junius Silanus, & Murena. De hac loquitur idem Saluſt. in coniur. Catil. Poſtquam dies comitio-
» rum venit, & Catilinæ neque petitio, neque inſidiæ, quas conſuli fece-
» rat, proſpere ceſſere, conſtituit bellum facere. Ideo in Epitome li-

bri CII. apud Liuium verissime scriptum est, bis repulsam tulit.

Nunc reliquum est, vt dicamus de accusationibus ipsius. Primum accusatus fuit Catilina à P. Clodio adolescente, quem etiam præuaricatum scimus, & ob id infamem fuisse, ex Asconio in com. or. Cic. in compet. Fuit autem hoc crimen repetundarum, quia Africam, quam ex Prætura obtinuerat, expilauerat. De hac loquitur etiam Salust. in coniur. Cat. vbi ait: Catilinæ pecuniarum repetundarum reus prohibitus erat petere consulatũ, quòd intra legitimos dies profiteri nequiuerit. Idẽ asserit Asconius in or. in cõp. Legati Afri de eo grauiter in Senatu questi. Professus est deinde Catilina petere se consulatum. L. Volcatius Tullus Consul consiliũ publicũ habuit, an rationẽ Catilinę habere deberet, si peteret consulatum, nam quærebatur repetundarum. Catilina ob eam causam destitit à petitione. Altera accusatio fuit, cùm relatus est inter sicarios à L. Lucullo, vt refert Dion in consulatu Figuli, & L. Cæsaris, lib. 37. & Asco. in or. Cic. in comp. Crimen autem fuit hoc, quia Sylla dominante multos peremerat. Nam de Marij etiam Gratidiani cæde, cuius caput abscissum adhuc plenum animæ & spiritus ad Syllam vsque suis manibus detulit à Ianiculo ad ædem Apollinis extra portam Carmentalem, satis constat.

Error Caroli Sigonij demonstratus.

POst illam meam editionem fastorum Ro. sine supplementis vllis, vt liberum esset mihi, & auditoribus meis, dum Liuianam historiam percurrere, supplere: nec Sigonij erratis, quę multa esse animaduerteram, impingerent: ne temerè id à me factũ videretur, in publicis meis historiarum explicationibus patefeci loca aliquot, in quibus erat lapsus Sigonius: & plura patefecissem in dies, si mihi per vacationes licuisset longius progredi: nunc etiam possem: sed quia superiore æstate, postquam à me reprehensus fuit, alteram editionem imprimendam curauit in qua errores à me publicè in gymnasio Patauino demonstratos, & alios multos abstersit, hoc illi æquissimo animo largior, vt immunis sit ab omni reprehensione. Nec ego prioris illius editionis Mutinensis posthac vllam faciam mentionem: sed alteram, hoc est Venetam tantùm; in qua plurimi sunt in me aculei, excutiam diligenter: non prætermissis tamen duobus, aut tribus locis, quæ annotarã, antequam posterior editio fieret, multis audientibus in gymnasio Patauino. Is igitur pueriliter errat in priore editione suorũ fastorũ, dũ supplet Ro. marmora, quòd ludos seculares primos collocat in primo consulatu P. Valerij Poplicolæ, sic. LVDI SAECVLARES PRIMI,

quæ

quæ res tota, vt magis perſpiciatur, ſciendum de ludis his ſecularibus Dionyſium, & Liuium nihil prorſus dixiſſe. Cenſorinus autem in libro de natali die, ait. At enim temporum veterum ſi reuoluantur an-
» nales, longè magis incertum inuenietur. Primos enim ludos ſecula-
» res exactis Regibus conſtat poſt Romam cond. annis CCLV. à Valerio Poplicola inſtitutos eſſe, ita ſeſe habent codices Aldini, qui corruptiſsimi ſunt, cum legendum ſit annis CCXLIX. Nam in quarto conſulatu Ludos hos inſtituit Poplicola, vt ſcribit apertè Plutar. his verbis, in ipſius vita.

τῷ δ' ἑξῆς ἔτει πάλιν ὑπατεύετο ποπλικόλας τὸ τέταρτον. paulò poſt. καὶ τις ἅμα δεισιδαιμονία τῆς πόλεως εἴχετο, πᾶσαι γὰρ αἱ κύουσαι τότε γυναῖκες ἐξέβαλλον ἀνάπηρα, καὶ τέλος οὐδεμία γένεσις ἔσχεν, ὅθεν ἐκ τῶν συβιλλείων ὁ ποπλικόλας ἱλασάμενος τῷ ᾅδῃ, καὶ τινας ἀγῶνας πυθοχρήστους ἀναλαβών, & quæ ſequuntur, de qua re etiam Valerius Max. ſcribit multa lib. 2. cap. 1. Quod igitur erat ſignandum in quarto conſulatu Poplicolæ, Carolus Sigonius collocat in primo, qui error non aliunde naſcitur, quàm quòd veteres ſcriptores diligenter non legit.

Alius error Sigonij. CAP. VI.

SEd idem vir mirificus cur ſibi videtur in hiſtoria, cum animaduertiſſet ſe in priore editione temerè in primo conſulatu Popl. ludos primos ſeculares collocaſſe, reprehenſus à me publicè in gymnaſio Patauino, & iure caſtigatus, vt omnes ſciunt, ſuſtulit ex ſuis ſupplementis faſtorum Ludos ſeculares, nec appoſuit in poſteriore editione Veneta Aldina, puto quòd ſtatuiſſe ſequi Liuium vnum in ſupplendis faſtis: Ideo neque ſecundos, neque quartos, neque quintos adnotat Ludos ſeculares: Sed quis hoc ferat æquo animo? In hiſtoria Romana non adnotentur ſeculares Ludi? At Liuius, inquit, non adnotauit, quem ego ſequor, primum inficior Liuium de ijs non eſſe locutum. Deinde aſſero marmorum Ro. debuiſſe habere illum rationem, in quibus Ludorum ſecularium fit mentio. Non meminerat opinor ſe ſupplere mar-
» mora Ro. vt enim in inſcriptione ipſa libri perſpici poteſt, ait. Re-
» gum, Conſulum. Dictatorum, ac Cenſorum Ro. Faſti vnà cũ trium-
» phis actis à Romulo rege vſque ad Ti. Cęſarem, Carolo Sigonio Auctore. Ergo ſe auctorem appellat? Tu auctor ô Sigoni horum faſtorum? Non ne Romę in marmoribus deſcripti fuerant? Non ne ætate noſtra effoſsi, & collocati in capitolio? An parum tibi videbatur, ſi diceres te ſuppleuiſſe? Nimium tibi tribuis, mihi crede: ſed his omiſsis, nunc oſtẽdo Liuium de ludis ſecularibus fuiſſe locutum, quod

& tu nō ignoras, sed si scis eò magis reprehendendus es, qui in tuis supplementis id non adnotas. Liuius igitur lib. XLIX. vt in epitome
„ legi potest, ait. " Diti patri ap Terentium ex præcepto librorum Si-
„ byllinorum facti, qui anno primo primi belli punici, quingentesimo
„ & altero anno ab vrbe condita facti erant.

Alius error Sigonij in emendando Liuij CAP. VII.

LOcum hunc (quod postea legi) Sigonius, putat esse corruptum (vt videre potest quiuis in scholijs ipsius in Epitomen lib. XLIX.) & legi debere. Qui anno centesimo, primo bello punico, quingentesimo & altero anno ab vrbe condita facti erant. Interpretatur autem
» sic. Centesimo anno, idest, centesimum ante annum, dum primum bellum punicum gerebatur. "Sed ego primum quæro, vnde tanta dictionum varietas, vt cum primo anno legeretur, Sigonius inuenerit in
» vetere libro (vt ait) centesimo. Veterum librum, opinor, intelligit impressum iam multis annis ante, sic .n. solet appellare, vt distinguat à manuscriptis. Ego omnes veteres ferè, quicunque impressi fuerunt habeo, nec vllus tamen, centesimo, habet, sed omnes, primo. Cur si sibi fidem haberi volebat, non proferebat, cuius essent notæ veteres illi libri, quorum testimonio vtitur: & manuscripti itidem vbi asseruarentur? Sed maluit reticere, vt aliquando posset delitescere, si fucum faceret in emendando. Deinde velim mihi ostendat, si potest, Latini ne vnquam ita locuti sint, centesimo anno, idest, ante centesimum annum. Ego ex marmoribus ipsis Romanis, & Censorino ca. 13. cōiecturam ducens puto esse legendum anno XVI. primi belli punici. Censorinus tertios ludos seculares ait factos, Antiate, &
» Liuio authoribus P. Claudio pulchro. L. Iunio pullo consulibus.
» Marmora autem ipsa, vbi BELLVM primum punicum, habēt scalptum, consulesque deinceps, qui eo bello perdurante creati fuerunt, hos XVI. an eius belli habent. Sic.

P. CLAVDIVS AP. F. C. N. Pulcher. „
L. Iunius C. F. L. N. Pullus. „

An verò Liuius Belli primi punici annos aliter enumerarit, ac marmora ipsa habent, mihi non liquet, nam periere illius libri, in quibus initia illius belli explicabantur, Epitomasque tantum habemus, ex quibus hoc cognosci nō potest, sed ego crediderim Liuium cum ipsis marmoribus consensisse, quæ Ti. Cæsaris ætate videntur fuisse sculpta.

Hùc

Hùc accedit quòd ijſdem Coſſ. initium illius belli etiam Polybius narrat, vt ſatis eſt notum omnibus, qui ipſum legerunt. Librarij igitur antiqui deſcribentes illum locum omiſerunt numerum, & ſic ſcripſere. Anno primi belli punici, poſtea aliqui ſuppleuerunt primo, ducti opinor, coniectura, quòd ludi quarti ſeculares primo etiã anno tertij belli punici relati ſunt, vt ex ipſis marmoribus, itidem ex Epitome Liuij lib. XLIX. cognoſci poteſt, qui locus etiam magis opinionem meam confirmat. Si enim Liuius non marmoribus conſentit de initio belli tertij punici, quod fuit L. Martio Cenſorino, M. Manlio, facile credi poteſt etiam cum marmoribus conſenſiſſe in explicando initio primi belli punici.

Alius Sigonij error ibidem CAP. VIII.

AIt Sigonius in ſcholijs eodem loco, in Ep. lib. XLIX. " Nam ſi anno ab V. C. DI. illi facti ſunt profectò P. Claudio Pulchro
" L. Iunio Pullo conſulibus facti ſunt. Nam in eos coſſ. incidit
" hic numerus ad ſummam Liuianam. Cum veteres ita loquun-
" tur centeſimo altero, quingenteſimo altero, non centeſimum primum ſed centeſimum ſecundum ſignificant, & quingenteſimum ſecundum. Alter enim duo, ſiue ſecundum ſignificat in ordine numerorum. Sic ſe rem habere demonſtrant alter Liuij locus lib. 3. ab vrb. cond. vbi ait, Anno trecenteſimo altero, quàm condita Roma erat, iterum mutatur forma ciuitatis à conſulibus ad decem viros: & ſanè in marmoribus ip
" ſis Rom. eſt ſcalptum CCC. & poſt duos annos inuenias decemui-
" ros hos, de quibus Liuius. Hæc non intelligens Sigonius, ait. D I. cum dicere deberet, D II. Sed adhuc hic numerus non conſentit cũ marmoribus Ro. nam illic videas eſſe hos conſules anno DIIII. Oſtendat ſi poteſt Sigonius exactè hanc ſummam marmorum nõ conuenire cum Liuiana duobus annis, vel, vt ipſe ait, tribus. Scio equidem videri duos conſulatus à Liuio eſſe prætermiſſos, vbi de Coriolani rebus geſtis loquitur lib. 2. ſed addi debere, & fuiſſe à librarijs omiſſos, ego alibi oſtendam. Plinius conſules prædictos nominat lib. XV. cap. 1. vbi de copia olei loquitur, & ait. " Vrbis anno quingẽteſimo quinto. Diceret hic Sigonius aliam ſummam eſſe annorum apud Plinium, aliam apud alios. Ego aſſero locum Plinij à librarijs fuiſſe corruptum, cum enim more antiquo eſſet ſcriptum DIV. ideſt quingenteſimo quarto: ipſi non intelligentes, quingenteſimum quintum ſcripſerunt. Eodem modo crediderim in loco illo in Epitome lib. XLIX. contigiſſe. Cum enim ſcriptum eſſet anno DIV. ideſt

quingentesimo quarto librarij, quòd illa litera V. esset deleta in altero crure, putarunt esse I. & scripserunt DII. vnde postea descriptum fuit, quingentesimo & altero.

Alius error Sigonij ibidem.
CAP. IX.

Ait Sigonius in scholijs ibidem paulò post. Præterea si post centum
» annos quàm illi facti erant, relati sunt, profectò anno DCI. hi facti
» sint necesse est, qui annus consules habuit L. Marcium Censorinum
» & M. Manilium, itaque Censorinus idem ait. De quartorum ludo-
» rum anno triplex opinio est. Antiàs enim & Varro, & Liuius relatos
» esse prodiderunt L. Marcio Censorino M. Manilio Coss. post
» Romam conditam anno DCV. Sequitur autem in numerandis an
» nis alios auctores quàm Liuium. Quis non videt hic falsa dicere Sigonium. Si enim centum annos post quàm illi facti erant, relati sunt, " profectò non anno DCI. hi facti fuerunt, vt tu narras, Coss. Marcio, & Manilio. Sed anno DCV. oporteret dicere. Eo enim an " no fuere Coss. Marcius, & Manilius, anno scilicet primo tertij punici belli, vt ex ipsis marmoribus patet: marmora cum ego cito, non tua supplementa cito, sed ipsam vetustam sculpturam. Et sic non confirmantur his tuis somnijs illa verba Liuiana in Epitome lib. XLIX. vbi ait, " Anno altero & sexcentesimo. Oporteret enim legi anno quarto & sexcentesimo, & sic essent centum anni. Nam anno ab vrbe cond. D IIII. Coss. fuerunt Claudius, & Iunius, quibus Coss. tertij ludi seculares facti fuerunt: iam ab his vsque ad Marcium, & Maniliũ, qui consules fuerunt an. DCV. vt diximus, dinumerabuntur anni centum. Non video igitur quomodo tueri potest Sigonius talem lectionem apud Liuium in illa Epitome " altero & sexcentesimo. Ego igitur puto legendum quarto & sexcentesimo, & ostendo vnde fluxerit error sicuti prius: Erat scriptum apud Liuium. " Tertij punici belli initium IV. & DC. anno ab vrbe condita: non intelligentes librarij, qui postea descripserunt, illis notis IV. significari quatuor, putarunt II. idest, duos significari, & ita scripserunt altero, & sexcentesimo anno, sed adhuc illis librarijs est indoctior Sigonius, qui sexcentesimo altero intelligit D I. quod esse falsum vel pueri ipsi sciunt. Loca Censorini ego corrigerem, nisi ante me correxisset doctissimus Cuspinianus in suis cõmentarijs in Cassiodori fastos, vt videre quilibet poterit eo loco, quo Consules prædicti nominantur.

Alius error Sigonij ibidem CAP. X.

NEc erat quòd angeretur Sigonius in enumerandis annis centum adeò exquisite, quãuis ne id quidem sicierit, aut si sciuit non ideo tamen potuit Liuij locum confirmare: nam veteres apertè ostendunt in ludis secularibus faciendis non semper spectari solere centum annorum numerum. Censorinus id satis demonstrat, vbi aliorum historicorum
» recenset opinionem, & ait. At Piso Censorius, & Cn. Gellius, sed
» & Cassius Hemina, qui illo tempore viuebat post annum tertium fa-
» ctos affirmant Cn. Cornelio Lentulo L. Mumio Coss. idest DC. &
» VIII. anno (sic enim legi debet.) In Xrũm autem commentarijs no
» tantur sub annis DCXXVII. (Sic .n. etiam eo loco scribendum.)
» Aemilio Lepido L. Aurelio Oreste Coss.
Si igitur quarti ludi, aut DC. & VIII. aut DC. & XXVII. anno ab vrbe condita, patet multò post centum annos elapsos factos fuisse, siquidem tertij seculares facti fuerunt, aut anno ab vrbe cond. DIIII. aut D. & XVIII. vel vt ego puto legendum DXVII. Coss, P. Cornelio L. F. Ti. N. Lentul. Caudin. C. Licinio P. T. P. N. Varo. Sic enim emendari contextus Censorini debet ex marmoribus ipsis Capitolinis. Sed paulò post ipse Cẽsorinus rem declarat his
» verbis. Hinc animaduertere licet, neque post C. annos, vti referun
» tur ludi, statutum esse seculum, neque post CX. & quæ sequuntur.
Et paulò post vbi Pisonis verba recitat. " Testis est Piso, in cuius annali septimo sic scriptum est. Roma condita. anno DXXI. (Ita enim legendum est, non vt Aldini codices habent DVII.) seculum accipit his Coss. qui proximi consules sunt M. Aemilius M. F. M. N. Lepidus. M. Poblicius L. F. L. N. Malleolus. Vulgati codices Aldini corruptissimi sunt, sed ita legendum, vt ego ex marmoribus ipsis Capitolinis descripsi. Si illis consulibus seculum numerare incipiebat, patet adhuc plures annos esse, nam hi Coss. tribus annis post fuere, quàm P. Cornelius Lentulus, C. Licinius Varus, de quibus ante dictum est. Nec verò Censorinus tantum id tradit, sed etiã Horatius innuit in seculari carmine, vbi ait.

Certus vt denos decies per annos
Orbis & cantus, referatque ludos.

Alius Sigonij error CAP. XI.

SIgonius quartos ludos seculares collocat anno DCXXVII. Aimilio Lepido, & L. Aurelio Oreste Coss. secutus opinor Xrũm libros,

quos legit,& asseruat diligenter vnà cum Sybillinis, ne quis alius præter se & suum bibliopolam Calendarij illius,quod vetus non est,explicatorem ipsos legat. Atqui Liuium secutus potuisset eos collocare anno ab vrbe condita. DCV. L. Marcio Censorino M. Manilio Consulibus,nam prẹter Censorinum,etiam Epitome libri XLIX. ita habet,vt ante nos retulimus.

Alius Sigonij error. CAP. XII.

TErtios seculares ludos collocat Sigonius anno DXXXIII. Coss. L. Veturio, & C. Lutatio. Quos tamen testatur Censorinus à Liuio fuisse collocatos anno DIIII. P. Claudio Pulchro, & L. Iunio Pullo,nam alij collocarant D.XVII. P.Cornelio Lentulo.C.Licinio Varo Coss.

Alius Sigonij error CAP. XIII.

SEcundos seculares ludos collocat Sigonius anno CCCCVIIII. C. Poetelio Visolo, & M. Valerio Coruo II. Coss. & secutus est Censorinum referẽtem sentẽtiam hanc ex commentarijs XVvirûm. ibi corruptus est contextus, nam legitur anno CCCCX. cum legi debeat CCCCVII. Præterea & cognomen Valerij, nam Coruinum habet, cum Coruus diceretur, ex marmoribus ipsis Capitolinis rem disces. Nec tamen scio cur Sigonius potius illorum cõmentariorum sententiam sequi voluerit, quàm historicorum: nam ex alijs Historicis refert Censorinus (& si mutilus ibi est contextus) secundos ludos seculares M. Valerio & Sp. Virginio Coss. factos anno ab vrbe condita. CCXCVII. Et si aliter habent Aldini codices, qui ab omni parte corruptissimi sunt. Credo Sigonium, cum videret parũ tẽporis interualli inter primos & secũdos ludos seculares esse interpositum,existimasse absurdum, si eo anno dicerentur facti,nam primi facti sunt ann. ab vrbe condita CCXLIX. in consulatu IIII scilicet P. Valerij Poplicolæ, vt ante ex Plutarcho retulimus,& ideò sequi illum maluisse commentarios XVrûm quos fortasse bibliopola illa mirificus asseruat, nec edere vult.

Censorini contextus emendatus. CAP. XIIII.

NVnc postquam Sigonij errores patefeci,operæprecium,opinor, faciam, si Censorini contextum totum cap. XIII. vbi explicat hæc omnia,

nia hoc loco descripsero eo modo, quo censeo supplenda, distinguendum, & corrigendum esse, sic enim perspicient omnes, quales Aldini libri sint, hoc est quàm corrupti. Primos enim ludos seculares exa-
„ ctis Regibus constat post Romam conditam annis CCXLIX. à
„ Valerio poplicola institutos esse ad XL. virorum commentarios.
„ Secundi autem ludi fuerunt, vt multi tradunt anno ab vrbe condita
„ CCXCVII. M. Valerio, M'F. Volusi N. Maxumo, Sp. Ver
„ ginio Coss. anno post vrbem conditam CCXCVII. vt verò in cō-
„ mentarijs XVuirorum scriptum est, anno CCCC. VII. M. Vale
„ rio Coruo, & C. Petelio Coss. TErtij ludi fuerunt Antiate, Liuio-
„ que authoribus, P. Claudio Pulchro. L. Iunio Pullo Coss. anno
„ DIV. vel vt alij, anno DXVII. P. Cornelio Lentulo C. Licinio
„ Varo Coss. De quartorum ludorum anno triplex opinio est. An-
„ tias enim, & Varro, & Liuius relatos esse prodiderunt L. Marcio Cę
„ sorino M. Manlio Coss. post Romam conditam DCV. At Piso
„ Censorinus, & Cn. Gellius, sed & Casfius Hemina, qui illo tempore vi
„ uebat post annum factos tertium affirmant. Cn. Cornelio LEntulo.
„ L. Mumio Achaico. Coss. idest DC & VIII. In XVrorum autem
„ commentarijs notantur sub annis DCXXVII. Aemilio lepido, Au
„ relio Oreste Coss. Quintos ludos Furnio & Iunio Sillano Coss. anno
„ DCCXXXVI. Cæsar, Augustus & Agrippa fecerunt. Sextos au-
„ tem fecit Ti. Cæsar, se III. & L. Vitelio Coss. Atque hæc quidem ita emendari debent. Quod si quis hæc nostra conferat cum impressis libris, videbit, quàm multæ mendæ sublatæ sint, & qua ratione.

Alius error Sigonij demonstratus CAP. XV.

IDem Carolus Sigonius ait, Secundo annò à liberata vrbe Coss. P. Valerio. II. T. Lucenio lustrū factū. Vt quæras apud Liuium. libro II. nihil inuenies. Est quidem apud Dionysium Halicarnasseum mentio facta de censu a Coss. acto. Sed de lustro nihil. Ego enim didici Censum sine lustro fieri solitum, cum præsertim annus esset funestus ob mortem Consulis, id declarat Liu. lib. 3. vbi ait. Census actus eo anno. Lustrum propter Capitolinum captum: Consulem occi-
» sum condi religiosum erat. Lustrum autem conditum & censum a-
» ctum à Quintio Cos. idem Liuius refert lib. 3.

Alius error Sigonij demonstratus CAP. XVI.

SIgonius anno DXXXIII. collocat fragmentum marmoris antiqui,

qui, in quo de ludis secularibus Tert. fit mentio. Sic. LVDI SECVLARES TERT.

" M' AIMILLO M' F. Mag. XVir.
" M LIVIO M. F. M N. Salinator.

Quàm verò ineptè hoc loco collocati sint quilibet iam ex ijs, quæ à me superius dicta sunt ex Censorino cognoscere potest, quo autem loco verba hæc antiqua in marmoribus scalpta sint reponenda satis patet ex ijs, quæ diximus ante. Nec verò non perspicio, quid in hunc errorem impulerit Sigonium: Mag. XVIR. nominabatur illic M. Liuius Salinator: vbi primùm igitur Sigonius Salinatoris Cos. mentio est facta, & Aimilij, ibi collocandum marmoris fragmentum iudicauit. Quàm pueriliter quis non videt? quasi Mag. Xvir. non differat à Cos. & Consul fuerit in consulatu mag. Xvir. de hac re nos alio loco copiosius loquemur, cum de magistratibus, & sacerdotijs Rom. agemus.

Alij errores quamplurimi eiusdem demõstrati.
CAP. XVII.

RVtiliam, Cæselliam, Rhodocillam, Mutrullam, Burram, putat Sigonius, auctore Val. Probo in suis Epitomis esse mulierum Romanarum prænomina. Ego hæc cognomina quædam, aut nomina ab amatoribus efficta, & à colore ducta esse existimo: & Valerium Probum corruptum esse scio. Præterea Sigonium damno, qui professus est se intra Augusti ætatem illa persequi: nec tamen vllo exemplo probat ita rem se habere. Syllæ dictatoris filiam Faustam prænomine dictam asserit idem Sigonius. Ego id prænomen esse nego: sed non est mirum existimasse illum, Faustam Corneliæ prænomen esse, qui etiam Faustum fratris eiusdem prænomen esse dixerit, testimonio vtẽs Asconij, quod nusquam est. A Celio in Epistolis fam. Paullam Valeriam eodem modo dici, vt Paulla eius sit prænomen, sicuti ille scribit, prorsus nego. Tertia Iunia nominatur à Suetonio in Cæsare, & à Macrobio lib. 2. Saturn. Sed prænomen etiam illud esse, vt asserit Sigonius nego. Apud Liuium itidem lib. XL quartam Hostiliam eodem modo dictam scio, sed Quartam prænomen esse nego. Apud Ciceronem in or. pro M. Cælio, & de Responsis Arusp. Q. Claudiam scio legi, sed non Q. vt prænomen esse videatur, debet scribi, verùm Quintam. Fuit enim vna ex filiabus Appij illius Cæci, de quibus etiam Cicero loquitur in lib. de senectute, cum ait, Quatuor robustos filios, & quinque filias Appius reliquerat, & senex, & cæcus.

Alius

Alius error Sigonij demonstratus CAP. XVIII.

OCtauo die fœminis nomina imponi solita ait Plutar. in probl. nono maribus, vbi verba hæc profert τὰ ὀνόματα τίθενται. Eodem modo
» Sex. Pompeius, vbi de lustricis diebus loquitur, ait. " Nomina impo
» nuntur. Valerius verò in Epitome scribit non ante prænomina im-
» poni solita, quàm togam virilem sumerent: Credit Sigonius aduersari
» sibi hos: Ego non video, nam Plutar. & Pompeius de nominibus loquuntur, non de prænominibus. At Valerius de prænominibus. Quis ferre iam possit tantam Sigonij inscitiam, qui omnia suis nugis confundit: Nec verò hoc illius erratum est in priore tantum editione, sed etiam in posteriore, & tertia.

Alius error Sigonij demonstratus CAP. XIX.

HAec ego in priore editione (quæ tamen non omnia correxit in posteriore) errata Sigonij in gymnasio Patauino, cum de ijs rebus incidisset mentio, dum historias Romanorum explicarem superiore anno, demonstraui: quæ totidem verbis retuli, vt omnes intelligant quàm iure fuerit à me reprehensus. Nunc finem facio persequendi errata primæ editionis, & sanè condono ipsi libenter reliqua. Non enim desunt eiusdem multò maiora errata in posteriore editione, & tertia, quæ demõstrẽ. Primùm igitur cap. 1. Sigonius, vbi causam explicare conatur, cur multis nominibus Romani vsi sint. ait, Cum autem Romanos
» homines duobus primùm, post etiam tribus nominibus vsos esse repe-
» riamus, quorum vnum præcipuè nomen, alterum prænomen, tertium
» cognomen, aut agnomen appellauerunt, icirco nobis danda est ope-
» ra, vt & cæt. Romanos ait duobus nominibus ab initio vsos, quæro ego quòmodo dicerentur tunc. Cur id non declarat Sigonius? Postea tribus, quæ cum explicat, primùm ait nomen dici. Seundum prę nomen, quod est falsum, nam prænomen primum dicitur, non secundum. ». Secundum verò nomen, non autem prænomen appellatur. Sed fortasse putauit hoc loco Sigonius id se se habere, sicuti etiã in suis annotationibus Liuianis ait lib. 7. pagella 101. vbi asserit nomen & prænomen confundi, & prænomen nomen dici interdum. Age dum vt fiat hæc confusio, non tamen nomen prænomen vnquam appellatur, sicuti etiam nunc affirmare videris, cum secundo loco prænomen enumeras, ac collocas. Rursus Sigonius in ijsdem verbis, quæ ante recitaui, quia ait, tertium fuisse dictum cognomẽ, aut agnomen. Er

go ò Sigoni cognomen,& agnomen idem sunt,nec differunt? Vnde tu talia depromsisti? ex authoribus'ne, at nullus est, qui agnomen protulerit vnquam. An ex Grammaticis? sed Grammatici cognomine distinguunt. Sicuti tu ipse paulò post capite 2. retulisti,ex Probo. Diomede, & alijs.

Alius error Sigonij CAP. XX.

EOdem capite Sigonius cum sibi in animum induxisset sequi potius Valerium Probum, quàm Varronem in origine duplicandorum nominum demonstranda, qui ab Albanis, & Sabinis, à quibus potissimum traxerant Romani originem, hanc quoque consuetudinem eos accepisse existimat,multum aberrat à vero. Ego nunc non disputo de hac re: tantùm profero Caroli verba, quæ sunt sub finem. Atque
" huic quidem ego etiam assentior quippe qui & hanc rationem apud
" Italos populos fuisse, & alijs præterea eos quibusdam prænominibus à
" Romanis vsos esse comperiam, & Remum, ac Romulum, aut quia spurij fuerunt,gentis nomine caruisse,aut certè ex Syluia gente,cuius & mater erat, extitisse existimem. Romulus & Remus, quia ipsorum mater erat initiata sacris Vestæ,nothi vtique fuerunt. Sed quia patrem habuerunt Matrem,varij dici non possunt, quales his literis S.P. (interpunctis tamen) ait significatis olim à Ro. Plutar.in problematibus, nam spurij postea per errorem dicti sunt nothi ab ijs, qui prænomen hoc Sp. non distinguebant à literis his S. P. & si de literis ita interpunctis nihil scribit eo loco Plutarchus, quare nescio quid nugarũ proferat Sigonius cap. 3. vbi ait. Spurius dictus,qui sine patre esset, antiqui enim ijsdem literis S. P. & sine patre scripserunt. Hæc ille. Verùm esto spurium significare nothum, nam id est postea factum: illud ego quæro ex te an Spurius prenomen, vt dicis significaret, eos qui sine patre essent, hoc est vulgò conceptos, & varios. quo id authore asseris? Ergo tàm multi præclari viri apud Liuium, & alios, qui Spurij prænòmine dicuntur, omnes vulgò concepti fuerunt; & nothi? Erras mi Sigoni,nam res longè aliter se se habet, nec pluribus est opus ad refellendum hoc erratum tuum tàm puerile. Miror te, qui Liuium legisti, id non obseruasse: quod ab alijs etiam, qui minus in hoc genere literarum sunt versati, obseruatum fuit. Quòd verò scribis Romulum,ac Remum ideo Syluios non fuisse dictos, quòd,cum nothi essent,eius gentis nomine caruerint, Ostende, si potes, olim apud Roma.florente rep. (nam intra id tempus cõcludis tuam disputationem) eos,qui nothi essent: ex gente fuisse repulsos,nec gentilicia suorum no

mina

mina retinuisse. Id quidem factum postea fortasse, sed ea ætate hoc in consuetudine non fuit positum. Vide quid dicere audeam: tu cõtra afferto, si potes, aliquid. Is Romanus erat ciuis, qui ex ingenuo, & ingenua esset ortus, nec aliud præterea requirebatur, si modo pater Ro. erat, & mater Ro. aut etiam peregrina, ex ijs, qui ius ciuitatis habebant. Liuius id declarat lib. 6. ab vrbe cond. his verbis in concione Appij. An hoc si Claudiæ familiæ non sim, nec ex patritio sanguine ortus, sed vnus Quiritum quilibet, qui modò me duobus ingenuis ortum, & viuere in libera ciuitate sciam. Papia autem lex fuit, quæ peregrinos à iure ciuitatis Ro. repellebat. vt Cic. explicat in lib. de off. & Valerius Maximus lib. 3. cap. 4. in exemplo de Perpenna, quem ait ante fuisse Cos. quàm ciuem, quoniam ipsius pater irrepserat clàm in ciuitatis Rom. iuris possessionem. Sed non inutile fuerit subijcere distributionem quandam, qua genera filiorum demonstrantur, à me certa cum ratione factam, ac desumptam tum ex veterum consuetudine. Filij sunt hominum & parentum, aut ingenuorum, aut seruorum. Si ingenuorum, aut amborum, aut vnius. Si amborum, aut ciuium Romanorum, & horum vel è plebe, vel patriciorum, aut latinorum, aut peregrinorum. Si vnius aut patris tantum, aut matris, vel ciuis Rom. vel iuris latini, vel peregrinæ. Si ciuis Rom. aut de plebe, aut de patricia gente. Si seruorum (nam redeo ad partem primæ diuisionis) aut amborum, aut vnius. Si vnius, vel matris, vel patris. Hinc licebit cognoscere, quot sint apud veteres Rom. filiorum differentiæ. Et cum filij patrem sequantur, quo iure singuli fuerint. Multa Iureconsulti etiam de hac re loquuntur in dig. titulo de Senatoribus. Extat liber subtilissime, & doctissime scriptus de nothis, & spurijs, Gabrielis Palæotti nobilissimi viri Iureconsulti Bononiensis, qui etiam persequitur differentias filiorum legitimorum, & illegitimorũ ex consuetudine nostræ ætatis, & religionis. Quod verò attinet ad rẽ propositam. Iureconsulti satis explicant spurios & nothos, nec nomen, neque insignia familiæ retinere, in suis cõmentarijs in Digest. tit. de verborum significa. in legem pronunciatio, & in Cod. lege vltima de verborum significatione. Sed ante Augustorum tampora talia fuisse in vsu, nullus quidem veterum scripsit. Quare tempora ego censeo diligenter distingui debere, ante quam de re aliqua statuamus aliquid.

Alius Sigonij error demonstratus CAP. XXI.

MVlta ridicula sunt & puerilia, quæ scribit Sigonius capite secundo suæ disputationis, in quo quærit, quid sit nomen, prænomen, & co-

gnomen. Primùm enim ſtatuit Romanos non contentos nomine,
& prænomine, cognomina quoque, & agnomina adiunxiſſe, quod te
ſtimonio etiam Pauſaniæ comprobare conatur, verba ex Atticis illius
„ proferens huiuſmodi. καλοῦνται γὰρ οὐ πατρόθεν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ ταυτὰ ἕλλησιν, ἀλλὰ
„ ἢ τρία ὅπὶ τὸ ὀλίγιστα, καὶ ἐπὶ πλείονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται. Primùm errat Si-
gonius, qui in Atticis dicat hæc à Pauſania eſſe ſcripta, cum in Achaicis
legantur, vbi de Atilio loquitur, quem Ro. in Græciam miſerunt, vt
diſcepantes græcos audiret. Nec hoc Caroli Sigonij erratum adno
taſſem, ſi non animaduertiſſem ipſum ſæpè recitandis veterum teſti-
monijs lectorem decipere. Sicut in priore editione cum imponere no
bis vellet, & perſuadere FAVSTVM eſſe prænomen. Aſco-
nium ibi citat in commen. in or. Cic. pro Milone, nec tamen vllum
verbum de ea re profert Aſconius, ex quo cognoſcas FAuſtum eſſe
prænomen. Sed Pauſaniç etiam locum hunc ante protulerat Lilius
Giraldus in ſuo dialogiſmo IIII. nam nondum ſua tunc edidiſſe Si-
gonium ipſe Lilius ſub finem demonſtrat his verbis. " Nec his pau-
„ ciora Carolus Sigonius iuuenis Mutinenſis in eo ſuo commentario,
„ quem de prænominibus habet in manibus, hac de re plura complecti-
tur. Enumerat autem eo loco Lilius omnes qui de nominibus Roma
norum ſcripſerunt: me quoque non prætermittit, qui multò ante ſcri-
pſeram. Hæc ideò à me dicta ſunt, quia nihil omnino protulit Sigo
nius, quod ab alijs ante non eſſet dictum, vt paulò poſt ſingula enu-
merans patefaciam, ſed nunc redeo ad inſtitutum ſermonem. Errat
etiam Sigonius in verbis, quæ ego ante protuli ex II. cap. ipſius diſputa
tionis, quod ait Romanos ad nomen, & prænomen, cognomen adiun-
xiſſe & agnomen. Nam Agnominis vox à nullo ex veteribus au-
thoribus vnquam prolata fuit: quod etiam copioſè à me demonſtra-
tum fuit in meo libello de Ro. nominibus, nam cum ſemel legeretur
tantum apud Cic. lib. 2. de inuentione apud Ciceronem, & apud Iu-
ſtinianum in inſtitutionibus, quid de vtroque loco eſſet iudicandum,
dixi apertè: & equidem ſententiam totidem penè verbis protulit poſt
me Lilius Giraldus vir doctiſſimus, etiam ipſe, ſicuti ego ante feceram,
rejciens Grammaticorum illam rationem, agnominis in arte ſua con-
ſtituendi, cum nullus vnquam tali vocabulo ad id genus cognomenti
declarandum, ex antiquis vſos fuerit. Nam in his P. Cornelius Sci-
pio Africanus, tàm Scipio, quàm Afrſcanus cognomen, aut cognomẽ
tum à Cic. & aijs antiquis authoribus dicitur. Sed Sigonius ex Gram
maticorum ſenteniia ait. AFricanum, eſſe agnomen, quod nunq̃
„ veterum teſtimonio comprobare poterit. Liu. lib. 4. L. Sergium Fi
denâtem à bello, quod geſſit aduerſus Fidenâtes, cognomento dictum

fuisse scribit. Idem lib. eodem T. Quintium Cincinnatum L. F. Poenum esse altero cognomine dictum testatur, cui (inquit) & Poeno cognomen additur, & Cicero in somnio Scipionis. Eritque cognomen id tibi per te partum, quod habes nunc à me hęreditarium, & Valerius
» Maximus lib. 3. cap. 5. vbi de Africani filio loquitur. Inter duo ful-
» gentissima cognomina patris, & patrui, altero oppressa Africa in par
» te, altero iam maiore ex parte recuperata Asia surgere incipient. Non est opus pluribus: nullus veterum agnomen appellat. Ecce in superioribus exemplis. Fidenas, Poenus, Africanus, Asiaticus cognomina dicuntur. Sigonius verò agnomina vult appellari, nam ait hoc eodem capite secundo, sic. Prænomen, Nomen, Cognomen,
» Agnomen. Prænomen, quod nomini gentilicio præponitur, vt Pu-
» blius. Nomen quod originem gentis declarat, vt Cornelius. Co-
» gnomen quod nominibus gentilicijs subiungitur, vt Scipio. Agno-
» men quod extrinsecus addi solet aliqua ratione, vel euentu quæsitum, vt Africanus. Ecce vt Africanus agnomen à Sigonio dicitur ex sententia Grammaticorum. Dij boni quantum ego laboraui in euellenda hac opinione ex hominum animis: & quantum Grãmaticos exagitaui hac de causa in meo libello de Nominibus Ro. Et tamen non est deterritus Sigonius, tàm nullo est præditus iudicio in literis. Et si in hac eadem posteriore editione cap. 9. vbi de vsu cognominũ, & agnominum disserit: veritatem tandem perspiciens profert inuitus, opinor,
„ agnomen non differre à cognomine. " Qui (inquit) agnomen aliud
„ esse à cognomine tradiderunt, ij mihi satis, quod sentiunt, nõ probant,
„ paulò post, nam ea agnomina vocant Africanum, Asiaticum. Nondum mihi satis fecisti ò Sigoni. Nolo tãtum dicas cognomen, & agnomen idem esse, sed agnomen non esse vocem vetustam, nec debere vsurpari, sed tolli prorsus, cum temere sit à Grammaticis inuecta. Cur non percipis tandem id, quod verum est? ne te ipsum, & alios simul qui te audiunt, aut tua scripta legunt, decipias, & deridendum prębeas.

Alius error Sigonij CAP. XXII.

EOdem capite me carpere conatur his verbis. Cur autem quidam
„ in libro de nominibus, prænomen, ac nomen idem esse dicant, idque
» superiore loco Plutarchi confirment, miror. Neque enim ea est Plu-
» tarchi sententia. Ego hæc scripseram ante in mea disputatione, cum esset mihi in animo Grãmaticorum illam falsam opinionem refellere, qui statuerant Prænomen, Nomen, Cognomen, & Agnomen, & dixeram vel debere nos tollere de medio hãc vocem (quod inusitata es-

ſet) Agnomen, aut ſi retinere vellemus ſatius eſſe familiæ nomen per ipſam ſignificare, quia agnati dicuntur, & agnatio, vnde deducta videri poſsit etiam hæc vox agnomen. Atque vt inueherem hanc ſententiam protuli exempla: præterea, id vt commodè fieri poſſet, ſtatui prænomen, & nomen, & quæ ſeparata ante à Grammaticis proferebantur vnum & idem ſignificare poſſe, vt C. P. L. Cn. & prænomina dicerentur & nomina: Atque ne id videretur abſurdum teſtimonio Græcorum probabam, qui illa nomina appellabant. Nunc Sigonius me reprehendit, quia nullo iudicio (vt ſæpè dixi) præditus eſt in literis, nec ſatis attendere videtur, quid alij, quaúe ratione ſcribant. Sed quid ego pluribus ago de hac re? Ipſe Sigonius in ſuis ſcholijs Liuianis lib. 7. nu. 101. ait, nomen & prænomen confundi, & prænomen nomen dici interdum. Imò & ipſum cognomen his verbis. " Nomen autem
» & prænomini congruit, ac cognomini. Eodem modo in Epitome lib. VI. vbi de Manlio loquitur, legimus, ne cui de Manlia gente Marco nomen eſſet. Satis enim patet odio illius abrogatū in gente Manliorū hoc prænomen .M. Ergo ibi nomen dicitur, ſicuti ipſe emendat, nam ante cognomen legebatur. Itidem & lib. 7. nu. 101. eodem modo. Quàm autem rectè videbimus poſtea. Tam igitur abſurdum fuit, ſi ego ſtatueram, vt in ſuum locum Agnomen ad gentem ſignificandā reſtitueretur? Prænomen, & nomen idem eſſe poſſe, & ſi aliam quoque rationem, quam veteres probarunt, oſtendi, & probaui: Sciendum autē eſt Dionyſium Halicar. vocare L. P. C. Cn. κοινὸν ὄνομα quo loco de Lucumone loquitur, quod Plut. in Coriol. vocat ἴδιον ὄνομα vt facilè perſpicias hos inter ſe non conuenire: ſed vtriuſque ſententia probari poteſt. Nam prænomina ſunt κοινὰ, quia omnes gentes vtuntur, & diuerſi homines eiuſdem gentis. Sunt itidem ἴδιὰ, quia hūc hominem peculiari appellatione ab illo diſtinguunt. Sed idem Sigonius pueriliter loquitur, cum ait eodem capite II. Quòd ſi quis hos fortaſſe, vt leues huiuſce rēi authores repudiauerit, nunc animum refe-
» rat ad ea, quæ ſcripta ſunt apud Dionyſium, Plutarchum, Ciceronem,
» & Suetonium, auctores grauiſsimos, à quibus hæc opinio confirmatur.
» Statuerat Sigonius ex Grāmaticorum ſententia, Prænomen, Nomen, Cognomen, Agnomen. Pollicetur ſe teſtimonijs illorum grauiſsimorum ſcriptorum probaturum rem ita ſe habere. Audi ò Sigoni. Proba, ſi potes, horum teſtimonio, Agnomen ita proferri, vt Grammatici, quorum ſententiam paulò ante recenſuras, ſentiunt, tùm mihi denique ſatisfacies. Quòd ſi non probaueris, non ęgrè feres poſtea, ſi te omnes illudent, vt indoctum. Nullus certè illorum authorum, quos tu nominaſti de Agnomine ita locutus eſt. Quid igitur te in eo tantopere

topere iactas, quid frustra desudas. hoc ego à te postulo, vt vnum comprobetur, de alijs nulla controuersia est.

Alius error Sigonij demonstratus. CAP. XXIII.

EMendat Sigonius lib. 7. nu. 101. illa Liuij verba. Quidam Cæsonem, alij Caium cognomen Quintio adijciunt, & putat legendum nomen, illic non cognomen. Itidem in Epitom lib. VI. vbi loquitur de Manlio. " Ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset, putat legendũ nomen, non cognomen. Verum ego Carolo oppono alium locum ex Valerio Max. lib. 3. cap. 4. ex. 3. vbi loquitur de Ser. Tul-
» lio Rege Romanorum, his verbis, " Statuæ ipsius titulus abundè te-
» statur seruili cognomine. & regia appellatione perplexus: hic considerет velim, quomodo Ser. cognomen dicatur à Valerio: nam præponi solere, sicuti M. & C. nemo nescit. Et quamuis ibi ita proferat Valerius Maximus. " In Tullio verò Seruio, non tamen possum adduci, vt credam existimasse ipsum ita dici, sed potius ex vsu loquendi ita inuersa protulisse. Sępè enim prenomen post nomen proferri solet ab antiquis, & qua de causa hoc sit factum, tùm etiam de hoc Valerij loco postea copiosius differemus.

Alius error Sigonij CAP. XXIIII.

SIgonius capite 3. suæ disputationis prænomina Ro. enumerat, & diuidit in Romana, & peregrina. Inter peregrina postremo loco statuit FAVSTVS & VOLVSVS. Quis vnquam ex veteribus scripsit Faustum esse vocem peregrinam? Vnde hæc affers ò Sigoni? Atqui erat tibi ignoscendum, si semel tantum in eo fuisses lapsus, nam in priore editione cum idipsum scripsisses, & fuisses à me iure optimo reprehensus: debeas sententiam mutare, nec esse adeò pugnax in re præsertim tàm aperta. Nescio quas nugas affert postea ad se purgandum, quòd connexis syllabis illa essent in marmoribus scalpta VSTI. & Marlianum ita descripsisse in suo, me quoque in meo, quasi verò tantillo spatio te hominem summa eruditione, & iudicio acerrimo decipi fuerit necesse. Si in scholijs Liuianis locum emendasti, postquam castigatus à me fuisti, bene est, prudenter egisti, sicuti adolescentem bonum decet: teque ego de eo mirum in modum amo: ac laudo. Verum in hac posteriore editione DE Nominibus Ro. itidem tollere erratum istud debeas, & eradere FAVSTVS è nu-

Alius error Sigonij CAP. XXVI.

PVeriliter, vt solet, errat Sigonius eodem capite, in prænomine Lar
tis explicando. Nam Prisciani lib. 5. quę leguntur hæc verba ita pro-
» fert. Lar, si familiaris est, facit Laris, si Tolumnij Porsenæ, Lartis.
» Seruij quoque in VI. librum Aeneidos. Lar Tolumnius à Cosso oc
cisus à loco dictus, flectitur autem Lar Lartis. Prisciani locum cum
non animaduerteret Sigonius esse mutilum, desiderariq́ue particulam.
Et, vt sic legatur. Si Tolumnij, & Porsenæ Lartis. Ait enim Pri-
scianus, Lar, si dicitur de Tolumnio rege Veientũ, & de Porsena rege
Clusinorum, flectitur LAR LARTIS. Duos enim Reges no-
minauit Grammaticus insignis, qui illud habuerant prænomen. Cre-
dit Sigonius Tolumnium & Porsenam non differre, sed Porsenam
nõ duobus tãtùm nominibus esse vsum, LAR Porsena vt diceretur,
sed è gente Tolumnia fuisse, & dictum LARTEM TOLVM-
NIVM PORSENAM. Verba Sigonij sunt hęc. Neque.n.
» LARTES PORSENA duobus tantùm nominibus vsus est,
» cum ex Tolumnio gente fuerit, SERuio quem antè nominaui aucto-
» re. Ego verò didici à veteribus duos hos esse Reges, & illum dictum
LARTEM PORSENAM. Alterũ verò LARTEM
TOLVMNIVM. Rex ille fuit Clusinorum, de quo Liu. lib. 2.
& Dionysius lib. 5. hic verò Veientum, de quo idem Liu. lib. 4. & fuit
à Cornelio Cosso peremptus. De eodem loquitur Cice. in Philippica
IX. vbi ait, LAR Tolumnius Veientum Rex. Et Seruius in VI.
Aen. LAR Tolumnius à Cosso vecisus à loco dictus. Iam verò Si
gonius authore Seruio statuit LArtem PORsenam non duobns tan-
tùm vsum nominibus, sed è gente Tolumnia fuisse. Nimirum Seruius
eo loco non loquitur de Larte Porsena, sed de Larte Tolumnio, nec
video quomodo ex Seruij verbis id elici posśit: Locum verò Prisciani,
vnde id elicere fortasse potuisset, quis non videt mutilum esse, & deesse
illam coniunctionem, sicuti ante dixi ET. Eum conuincere etiã pos
sunt Dionysij ipsius verba lib. 5. ait λ. de Larte Porsena Clusinorũ
» Rege loquens, βασιλεὺς ἐν κλουσινῶν λόγος ὄνομα πορσίνας ἐπίκλησιν· Nam
cum de nominibus eius Regís loquatur, si est Tolũniorũ genere fuisset
non vtique pretermisisset. Hæc ita sese habent, & satis, opinor, pa-
tet Sigonij erratum. Hunc, quia eodem loco me reprehendit, pauca
dicam mei defendendi causa. primùm in his verbis, quæ sunt in meo
libello de nominibus Ro. me carpere conatur. " SEruius interpres
» Vergilianus ab oppido dictum hoc prænomen putat. Ait Sigonius er
rasse me, quia Seruius non ab oppido, sed à loco dictum scribit. Dij

boni qualis eſt hæc reprehenſio, quàm grauis: me pudet plura dicere de hac re, ne cum eo, qui pueriliter me reprehendit, pueriliter contendere velle videar, & quærere vtrum à LOCO, & ab OPPIDO diuerſa ſint, cum præſertim ſententiam Seruij ego referrem tunc, non verba. Deinde me reprehendit quòd ſcripſerim LARTES Porſena, cum LAR Porſena ex Grammaticorum ſentẽtia dici debeat. Nimirum ego ſcripſeram LAR Porſena, & paulò poſt. " In quo Prænomine LARTIS, ſed impreſſores cum LARTES legiſſent, putarunt etiam priore loco ſyllabam deeſſe, & vbi LAR erat, ibi LARTES repoſuerunt. Et ſanè memini me, cum Mutinæ eſſem ab hinc VII. annos ante, & incidiſſet ſermo de hoc meo libello, & alijs Florentiæ impreſſis, multa me illi dixiſſe de librariorum negligentia, qua factum erat, vt multa perperam legerentur, ac longe aliter, quàm à me fuerant deſcripta: Nec eſt vllus inter legendum, qui id non poſſit animaduertere. Cum verò illa verba protuli. ITI-
» DEM PLVTARCHVS exiſtimat in Poplicola. non quidem Plutarchum ab oppido dictum Lartem ſignificaſſe dixi. ſed Plutarchum videri exiſtimaſſe LARTEM eſſe prænomen, quando coniunctum cum Porſena, & ante quidem poſitum profert. Qui ta-
» men λάρταν ſeu λαίερτην ſcribit, ſed malè. Ego ita ſcripſi: nam prorſus exiſtimo eum, qui Plutarchum vertit, eo loco vidiſſe multos codices habere λαίερτην & ideo Laërtem vertiſſe. Cum præſertim eadem vox ita fuiſſet prolata à Valerio Probo Grammatico antiquo, & ſi corruptus debet potius dici liber. Ego tamen, qui Græcos ſæpè obſeruaui nomina Romanorum aptè non proferre, cenſeo ipſorum culpa aliquando, qui non intelligerent ſatis Romanorum linguam, id eſſe factum. Quòd ſi quis etiam librarijs, & ſcriptoribus librorum id adſcribere velit interdum, non repugno, vt apud Plutar. in Cic. vbi de nomine Verris loquitur. Nam ſi quis illa verba ita legat, exiſtimet ipſum ignoraſſe vim vocis huius VERRES, quare ſatius fuerit credere librariorum vitio id factum, qui omiſerint particulam μὴ, vt ante eſt à nobis demonſtratum, cum de ratione corrigendi loqueremur.

Alius error Sigonij CAP. XXVII.

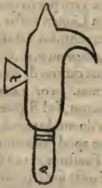
EOdem capite 3. ait Sigonius, vbi de FAVSTI vocabulo diſpu-
» tat, quod ipſe prænomen exiſtimat eſſe. FAVSTVM à fauore
» dictum prænomẽ eſſe ſcribit Valerius, cuius ego auctoritate adductus,
» cum in fragmentum Conſulis cuiuſdam Capitolini quinquennio ante
» incidiſſem VS TI. F. M. N. interpretatus ſum M. VETV-

RIVS FAVSTI F. M N. Ita'ne verò Sigoni tu Grammaticis tantùm tribuis, vt etiam si cum antiquis authoribus non consentiant, putes illorum sententiam esse probandam? Ego Grammaticos magni facio, atque illis habendam fidem censeo, si modo exempla ex vetustis scriptoribus protulerint. Poteras quidem tu Probi locum demonstrare, vbi Faustum prænomen esse ait, sed debebas subdere, te id nunquam apud vllum Ro. historiæ authorem, aut scriptorem aliquem antiquum legisse; Ita esses boni adolescentis officio functus. Nunc verò præterquam quòd locum corrumpis in Capitolinis fastis: etiam Liuium fœdas, quam tamen maculam postea à me admonitus, & reprehensus sustulisti. Et quod intolerandum est, Asconium citas authorem in or. Cic. pro Milone, & in Pisonem. Vt enim diligentissime quæras de Fausto in or. Ciceronis in Pis. apud Asconium nihil inuenias. In or. autem in Mil. illum quidem nominat Asconius in argumento, sed si prænomen esse FAVSTVM dicit Asconius, aut vllo modo innuit, ego homo non sum. Est quidem mentio huius etiam apud Asconium in or. pro M. Scauro pag. 71. Sed prænomen esse Faustum, vt tu asseris, non declarat Asconius. An verò eius sororis Fausta fuerit prænomen, disces à me postea, cum suo loco de nominibus mulierum disputabo, & tua errata patefaciam. Debes mihi agnoscere Sigoni, si ego consulẽs vtilitati studiosorum antiquitatis non passus sum te illis imponere, Asconij dum testimonio, quod nusquam est, somnia tua comprobare vis verùm de hac re satis.

Suæ annotationis defensio aduersus Sigonium CAP. XXVIII.

CVm tam turpe erratum, de quo locuti fuimus, suum tueri, aut tegere vlla ratione non posset Sigonius eodem cap. 3. carpere conatur, quasi remordens, annotationem meam, in qua ego iam multos annos scripsi, apud Cæsarem lib. 3. cõm. de bello gallico, vbi de pugna nauali cum Venetis commissa loquitur, ex fide nonnullorum librorum manuscriptorum esse legendum. Falcium ruralium, non muralium. Manusciptus liber, quem secutus sum est Lucæ apud nobilem virum Michaelem Michaellium Lucensem Canonicum, qui olim fuit Petri Nucceti viri doctisimi. Is Lucæ publicè professus est, & vixit ætate Politani. Alios duos ego habeo manuscriptos itidem, in quibus ruralium legitur. Ratio me impulit hęc, vt crederem talem lectionem non esse contemnendam, quòd videbam longurijs præfigi illas falces de quibus loquitur, cum murales trabibus annecterentur, vt Vegetius

declarat lib. tertio. Præterea, quòd animaduertebam præacutas à Cæsare appellari, quod ad incidendum spectat, cum talem vsum non præstarent rurales falces. Nam etiam Vegetius ipse lib. 4. cap. vltimo ait. „ Falx autem dicitur ferrum acutissimum curuatum ad similitudi- „ nem falcis, quod contis longioribus inditum collatorios, funes quibus antemna suspenditur, repente præcidit, collapsisque velis liburnam pigriorem, & inutilem reddit. Hùc accidit, quòd Columella lib. 4. cap. 25. rurales falces describit diligenter, earumque formam talem fuisse demonstrat, vt facilè credi possit non absimili forma fuisse illas nauticas paratas ad funes, qui antemnas distinent, incidendos. Quòd ait Sigonius RVRALIVM non esse dictionem antiquam, nec vllum ex veteribus ipsam protulisse, errat. Nam Varro ea vsus est in inscriptione eiusdem sui libri: id si nescit, quærat sedulò & inueniet, etiam me tacente. Nec verò est quòd more suo excutiat, aut Nizolios, aut Thesauros aut Doletos. Sic enim non inueniet, sed si inuenire non poterit, ego tùm demum demonstrabo locum.

Alterius annotat. suę defensio aduersus Sigonium.
CAP. XXVIIII.

CVm mihi iratus, quòd se tueri non posset Sigonius, me in alia re, ac diuersa remordere vult: eodem loco reprehendere conatur annotationem illam meam, quæ est lib. 2. cap. 13. in qua ego Ciceronis locum difficilem lib. de or. 2. explicare volui, vbi verba sunt hæc. Est au- „ tem ex hoc genere vetus illud, quod aiunt Maluginensem illum M. „ Scipionem cum ex centuria sua renunciaret Acidinum Consulem, Prę- „ coque dixisset. Dic de L. Manlium. Virũ bonũ, inquit, egregiumque „ ciuem arbitror. Ego hæc verba aliter interpungenda esse dixi, " Cũ ex centuria sua renunciaret Acidinum Consulem præco, dixissetque. „ Dic de L. Manlio: & quæ sequuntur. Atque, vt sic interpungerem, ea sum ratione adductus, quòd præcones olim Consules, & Prætores, aliosque, qui magistratum essent adepti, in comitijs renunciare soliti erant, ipsorumque hoc erat munus, vt illic comprobatum fuit à me auctoritate Ciceronis in or. contra Rullum ad pop. Idipsum etiam ostendit „ Cicero in or. in Verrem 7. his verbis. Tu cum prætor renuncia- „ tus esses, non ipsa præconis voce excitatus es qui te toties seniorum,

» iuniorumqúe centurijs illo honore affici pronunciauit. Existimat Sigonius, si ita ea verba, vt ego ante interpunxi, legantur, consequi hoc, quod maximè absurdum videtur, vt dictum illud, quod laudat tantopere Cic. attribuatur præconi, non Maluginensi. Ego id non video quomodo cõsequi posśit, nam inquit Cic. cum prꝍco renunciaret Acidinum Consulē, dixissetqúe Maluginensi (sic verba dictabat ipsi præconi) Dic de L. Manlio, & quꝍ sequuntur. Sic patet illud dictum non attribui præconi, quod consequitur. " Virum bonum arbittror, & ciuem egregium, sed ipsi Maluginensi. Hæc tuum mihi venerunt in mentem, cum illa scripsi, quꝍ cum non videat Sigonius quò spectet, quomodoqúe sint accipienda, nugatur præter rem. Illud potius erat explicandum, quod spectat ad rem, illud dictum Maluginensis. " Virum bonum arbittror & ciuem egregium, ex antiqua cõsuetudine prolatum: Erat enim mos in comitijs exquirere sententiam optimorum ciuium de candidatis, vt cum populus audiret quid illi sentirent, suffragio suo eos crearet Consules, quos laudari videret ab optimis viris. Quasi igitur prꝍco quæsiuisset sententiam suam, cùm dixit. " Dic de L. Manlio, non autem instaret, vt nomina proferret, quꝍ cum cognomine Acidini coniungerentur, dissimulans se intelligere ait. " Virum bonum, & ciuem egregium esse arbitror, quæ verba nimirum sunt respondentis ei, qui sententiam exquireret de illo candidato, cum præsertim ea formula vsus esset prꝍco " Dic de L. Manlio, quꝍ propria erat exquirentium sententiam. Rem totam hanc, & consuetudinem declarat Cic. lib. de legibus tertio in copiosiore explicatione legis ante pro-
» positæ, his verbis. " Nonnè vides si ambitus sileat, quæri in suffragijs
» quid optimi viri sentiant. Quòd spectat ad Cæpionis, & Maluginensis nomen, si mihi probare volueris legendum esse Scipionem Maluginensem, ostendere debebis, an cognomen Scipionis, & Maluginensis coniuncta reperiantur, quod non ostendes, opinor, vnquam: nam esto, Cornelij dicti sunt Maluginenses, sed non ij, qui Scipiones. Varia .n. cognomina sunt Corneliorum, & diuersæ familiæ. Tu hoc ostende, si potes, nam cum de alijs rebus loqueris, nugaris præter rem. Iidem ostende, si fortè legisti aliquando, an prænomen M. Scipionibus vnquam fuerit inditum. Tum demum ego adducar, vt credam ibi apud Ciceronem esse legendum M. Scipionem Maluginensem. Itidem cum ostenderis mihi, quando Cornelijs hoc est inditum cognomen, Scipio. Ostende etiam simul an Maluginensibus dictis sit adiunctum. Sed audi, cum M. prænomen, quod neque tu inficiaris, SEruiliorum fuerit, & mos fuerit in adoptionibus nomina immutare, sicuti scimus ea de causa M. Iunium Brutum adoptatum à Q. Seruilio Cæpione, dictum

fuisse Q. SEruilium Cæpionem Brutum, cur eadem ratione dicere non possumus M. Seruilius Cæpio Maluginensis, cum M. Seruiliorum fuerit prænomen sæpe, Corneliorum autem nunquam, & in adoptione etiam ipsum prænomen immutari soleat vnà cum nomine, & retineri tantum cognomen postpositum cognomini illius, qui adoptarit: adeò, vt postea duo sint in eo, qui fuerit adoptatus, cognomina. Quòd autem ais te non intelligere cur ego dixerim me nunquam Scipionem familię nomen inuenisse, sed pro cognomine tantùm, scito me id dixisse, tùm vt ne quis ignarus fortasse antiquitatis suspicaretur Scipionem in eo ordine nominum, cum sequatur Maluginensis, nomen familiæ esse: tùm quia significare volui duo hęc cognomina SCIPIO MALVGINENSIS, nunquam ita coniuncta legi apud veteres: quod tu demonstrabis, si poteris.

Alius error Caroli Sigonij CAP. XXX.

IDem Sigonius cap. 4. suæ disputationis de nominibus Ro. vbi ait, " Prænominum Ro. alia singulis, alia binis, alia ternis literis scribi so- " lita erant, quia prætermisit patrem vnam in hac diuisione: nam addere debebat, alia pluribus, alia etiam integra scribuntur, nam, VIBVS, AGRIPPA. POSTHVMVS Hostus. Volusus Vopiscus, quæ omnia aut pluribus, quam tribus literis, aut etiam integra scribuntur.

Alij multi errores Sigonij CAP. XXXI.

EOdem capite sub finem me reprehendit Sigonius his verbis. In- " ter prænomina statuit ea etiam, quæ prænomina non sunt, vt LICI- " NIVS. Id quidem verum est ò Sigoni, nam ostendi in mea disputatione ea, quæ prænomina aliquando fuerunt, postea facta nomina, & exempla protuli. Tu qui id non probas, vide quàm pueriliter conaris omnia redigere ad illam certam rationē nominū proferēdorum, quę postea in vsu fuit: nam etiam in tuis scholijs Liuianis. lib. 2. nu. 21. Valerio Probo (si modo illius est liber, qui circunfertur) credis, qui scribit. Actium, prænomen fuisse olim apud Sabinos, & tamen postea in Actio Tullio tollis, & legendum putas. Tullo Attio, vt Attius sit, nomen, non prænomen. Verba hæc tua sunt eodem lib. nu. 26. " Hic vir Attius Tullus dictus est, ita vt Tullus prænomen, Attius no- " men gentis esset, vt in Tullo Hostilio. Idipsum etiam statuis in nominibus his OCTAVIVS MAMILIVS TVSCVLANVS

LANVS lib. primo nu. 14. in iisdem tuis scholiis, vbi scribis. Si
,, nomen gentis huius est Mamilius, vt Dionysius, & Festus scribunt.
Ergo OCTAVIVS prænomen est, quod aliàs Octauiæ gentis
,, nomen est, quia verò nusquam prænomina loco nominum vsurpata
,, sunt, propterea suspicor, ne OCTAVIO MAMILIO sit le
,, gendum, vt Octauus sit prænomen perinde ac in viris Quintus, Sex-
,, tus, Decimus. Dii immortales, quale somnium hoc est? quę nugę?
Eodem modo dum insulsè reuocat ad eandem normam nomina hæc
ACCIVS NAVIVS, errat Sigonius lib. 1. nu. 10. vbi censet
legendum NEVS ATTIVS. ex Valerio Probo ducta conie-
,, ctura, qui ait. Gneus prænomen varia scriptura notatur, alii enim
,, Neum, alii Gneum, alii Cneum scribunt, & quæ sequuntur. Atqui
Probus ex Neuio Gneum non dicit deduci, at Carolus Sigonius homo
acuti ingenii Νέβιον hunc ἄττιον viderat appellatum à Dionysio Ha
licar. ideò Neuium latinè dictum mendose pro NEVM. ex quo
colligit Cn. seu Neum Attium illum debere dici: ò rem ridiculam Ca-
,, to & iocosam: quid enim vetat, quin illud vsurpem Catullianum in Si
gonio illudendo, qui tales nugas profert. Nam esto NEVM,
Gneum, Cneum etiam dici à veteribus, Quorsum tamen hæc? aut
quid ad νέβιον ab Halicarnasseo vocatum. Quæso hîc perpende Si-
goni tu ipse, quàm nullo sis iudicio præditus. Nam Νάβιον apud Dio
nysium scribere debuerat librarius, cum a Romanis hic semper sit di-
ctus Accius Nauius. Græcos autem solere pro suo arbitratu literam
hanc .u. cum consonans est in dictionibus latinis, vel vertere in β, vel
in ου, satis patet: nam Strabo modò ῥαβένναν scribit, modò ῥαουένναν.
Dionys. etiam & alii varianr in hoc nomine scribendo, nã & λαβίνους
scribunt & λαουίνους. Ita illi quidem, sed nos Romanorum consuetu-
dinem sequi debemus; nam si quis Rabennam græcos secutus dixerit,
ridiculè egerit. Dionysii aũt illa verba de hoc augure, & eius noĩbus,
,, αὐτὸς μὲν ἐκαλεῖτο κατὰ κοινὸν ὄνομα, καὶ προσηγορικὸν νέβιος, τὸ δὲ συγγενικὸν ἄττιος,
ita quidem sunt intelligenda, vt NAVIVS sit prænomen, AT-
TIVS autem, siue ACCIVS nomen familiæ: nã vt ego in meo
libello de nominibus Romanorum docui illum locum ex eodem Dio-
nys. recitans, vbi differit de nominibus L. Tarquinii Prisci Regis, is au
thor κοινὸν ὄνομα vocat prænomen, . συγγενικὸν autem ipsum familiæ no-
men. Quòd si quis offendatur, quòd præpostero ordine, sic, Accius
Nauius, proferri videat, is sciat velim Romanos sæpè prænomen post
nomen fam. ponere solitos; id quod etiam Carolus Sigonius fatetur nõ
in hoc modo, sed etiam in Manlio Cneo. Sic enim emendat, eodem
lib. & numero, quod quàm sit rectum diiudicabimus aliás, de emenda

tione loquor ipsa, nam de præpostera illa collocatione prænominis & nominis nihil ambigo.

Alius error Sigonij CAP. XXXII.

MAximè reprehendendus est Sigonius, qui tàm pueriliter Nauium in Cneum vertit, nec legit, quæ scripta sunt à Festo grauissimo auctore rerum Romanarum, in dictione NAVIA. lib. 12. Nauia est lignũ cauatum, vt nauis, quo vtuntur alueo in vindemia, ficus quoque in comitio appellatur Nauia ab Accio Nauio augure. Nam cũ Tarquinius priscus &c. Hæc si legisset Sigonius, non tàm pueriliter esset lapsus. Nam si Nauiam à Naui dictam refert Festus, & Nauiam ficum dici à Nauio, planè patet nullam suspicionem mendi subesse posse. Cum hæc scripsissem hactenus, animaduerti Sigonium legisse Festi locum hunc, vt patet in scholijs Liuianis loco ante à me recitato. Quare eò magis est reprehendendus: Cneum scribit is, quem Sigonius Valeriũ Probum appellat, dictum, eò quòd in corporibus genitus sit. Satis me continere non possum à risu, cum hæc lego. Quasi verò in mantica, aut in crumena, aut cista aliqua alij gignantur, & Cneij tantùm in corporibus, nam si Lucij quòd luce, si Manij quòd mane geniti sint peculiari quadam ratione dicti sunt: cur Cnei ij dicantur, qui in corporibus gignuntur, quæ nota peculiaris non est, cum homines, imò etiam pecudes ita gignantur, preterquam τὰ ᾠοτόκα ab Aristetele vocata: Sequatur igitur suum hunc auctorem Sigonius, & (per me enim licet) ipsum Probum appellet: cum tamen mendax multis in locis sit.

Alius error Sigonij CAP. XXXIII.

EXciderat ferè mihi, quòd Sigonius me tàm acriter reprehẽdit, quia Licinium dixeram exemplum ex Liuio proferẽs, olim prenomen fuisse, & postea in nomen transisse, in sua editione priore idem totidem verbis asserit, vbi de prenominibus ipsis loquitur. LICINIOS tradunt dictos esse, qui paruis oculis nascerentur, quo prenomine vsus est Licinius Menenius Lanatus vir consularis. Vnde hec deprompsisti Sigoni? Profer authorem si habes: nam si habes, cur sententiam mutasti: si non habes, cur id protulisti tunc tàm temere. At Diodorum se qui libuit, qui eo loco, quo Licinium Menenium Lanatum nominat à Liuio dictum, scribit λεύκιος μενήνιος λανᾶτος. Ego manuscriptum habeo Diodori librum, in quo λικίνιος scribitur. Quare ita omninò legendum. Quod ait eodem capite 4. me multa prætermisisse, miror,

cum

cum intelligere potuerit ex lectione mei libelli, non fuisse mihi propositum omnia persequi, sed tantùm regulas generales proferre ad dignoscenda veterum Ro.nomina,& eorum vsum. Vter nostrum prudentius egit Sigoni. Ego,ne repeterem,quæ ab alijs ante me dicta fuerũt, ita scripsi: Tu quæ ab alijs,& in primis à me fuerunt ex Gręcis authoribus prolata omnia repetis,& profers quasi à te primùm inuenta. Nam ne discedam ab hoc ipso capite 4. quæ tu de prænomine DECIMI scribis,his verbis. Ac primum quidem quoniam multos esse animad-
„ uerti, qui D. Decium interpretarentur, notum quidem errorem, sed
„ errorem tamen tollere volui: Nam præterquam quòd Decius est gen
„ tis nomen,Gręcorum etiam monimenta satis indicant. Ego verò idē
„ scripseram his verbis. D. idest Decimus,non Decius, vt multi ine-
„ ptè proferunt. Sed quæ tu omnia, aut mihi, aut ijs,qui antè me scripserunt surripuisti, ostendam postea: nam, vt inquit Catullus, dextra non bellè vteris,in describendis aliorum annotationibus.

Asconij locus emendatus CAP. XXXIIII.

ASconium illum vestrum cum edidistis superiore anno,tu & Manutius tuus communi labore emendatum, percurri ego statim, nec sine multo risu animaduerti,quanta cum grauitate non quidem emendare, sed reprehendere Asconium Paulus Manutius conatur. Locus est in diuinatione, prima Cic. scilicet oratione in Verrem sub finem.
„ Verba Cic.sunt hęc. ACCVSABAT M' AQVILIVM.
hæc verba interpretatur Asconius sic. Hic M' Aquilius de pecunijs
„ repetundis accusatus est, hic est igitur Lentuli SVRæ pater in carcere
„ strangulati propter cōiurationem. Paulus Manutius, vt videre est, in scholijs in Pędianum, ita ipsum reprehendit: Imò auus, quod significat Dion lib. 46. Cic.in Catil. 121. & Valerius. Hęc ille,quasi hoc
„ ignorarit Asconius historiæ Ro. peritissimus,siquis alius est. Sed locus totus ita legendus, quod non animaduertit Manutius. ACCVSABAT M' AQVILIVM) Hic M' Aquilius de
„ pecunijs repetundis accusatus est. P. LENTVLVS) Auus hic
„ est Lentuli Suræ pr. in carcere strangulati propter coniurationem. Lo,
„ cus hic fuerat à librarijs corruptus,tum quia non intellexerunt Pr. Prætorem significare, vnde pater descripserunt, & fortasse hoc primũ manauit à Manutio ipso,tum quia omiserant Cic. verba quæ solent præcedere Asconij interpretationem: omiserant itidem hæc Asconij verba " Auus hic est, quod ego ita esse deprehendi, quia ibidem cum Aquilius nominatur,ait. Hic M' Aquilius, & ante aliquantò: Cato

hic & post vbi de L. Cotta loquitur. Hunc P. Africanus. Semper enim Asconius cum nomen apposuit ex contextu Cic. illius viri, quem appellat declarãs, quis ille sit, vsurpat hæc verba. Hic est, Hunc, Hic quasi ostendat, quis ille fuerit. Ego cum primum editus fuisset Asconius cum scholijs typographi tui, & tuis, hæc & alia multa à vobis prętermissa, & non animaduersa protuli tùm publicè, tùm priuatim multis audientibus: Soleo enim interdum, vt communi vtilitati cõsulam, vestrã inscitiam detegere, & vestros errores patefacere. Quid? quòd quamplurimi hæc à me descripta acceperunt. Angelus Floridus Sabinus iuuenis perhumanus & doctus Frãcisci illius Floridi viri doctissimi frater Patauium cum venisset, quo tempore RINVTIVS Farnesius Cardinalis amplissimus, nam eius in aula versatur Floridus, Venetijs commorabatur ab hinc annis duobus, hoc à me audiuit sępe, & alia multa: cumqúe Patauio decederet, ipsi loca descripta in pagella trãdidi vt vobis pręclaris emendatoribus Asconij ostenderet. Tu vt impiger es, mi Sigoni, statim arripuisti locum, & vt opinor, loco, qui opportunus est visus tuorum scholiorum in Liuium inseruisti. Nam lib. 28. pagel. 54. b. nu. 156. vbi illa verba declaras & emendas Liuij. Q. Fabius Maximus pater legatus, scribis. Itaque quoniam vos prætor

» locum non habet, pater legẽdum est, paulò post. Errandi causa pro fecta est à breui scripturæ genere PR. & pater, quarum altera prætorem,

» altera patrem significamus. Sic apud Pędianum in Diuinatione.

» Hic est igitur Lentuli Suræ pater in carcere strangulati propter coniu-

» rationem. Puto enim legendum. Hic est auus Lentuli Suræ prætoris

» in carcere. Etenim P. Lentulus verè Suræ non pater, sed auus fuit,

» Auctore Cicerone, & Sura in coniuratione iterum erat prætor teste

» Dione. Hæc ita tu eo loco. Sed agedum Sigoni, quomodo sperasti

» te delitescere in hoc furto posse? An putabas me hoc tibi condonaturum? Atqui condonassem, si mihi esses amicus. An tibi in animum induxeras me id publicè non protulisse, aut priuatim multis audientibus non explicasse. Vide quàm tibi inimicus non sim, si alij multi, qui à me audierant illud, furtum istud tuum mihi non significassent, & palàm dictitassent se hoc æquo animo non laturos, de hac re ne verbum quidem eram facturus: Sed veritus ne illi iracundius tecum agerent, quàm ego, hæc quam lenissimè potui proferenda duxi: Tu æqui boniqúe consule, & posthac manum intra sinum memor statuæ Solonis, de qua Demosth. in oratione περὶ παραπρ. Dices fortasse hoc tibi in mentem venisse postea, quàm à vobis editus est ille Asconius. Crede rem si ego statim vt editus est, non demonstrassem à vobis locum non animaduersum fuisse. Quid multis? Nonne Venetijs ea æstate cum

essem

eſſem apud Michaelem Tramezinum virum optimum: atque illic adeſſet Vincentius Riccius Venetus vir clariſsimus, Senatus Xrûm (quos honoris cauſa nomino) à ſecretis, inſigni eruditione præditus, aliįque multi, & incidiſſet mẽtio de Aſconio a vobis tum edito, famulum cum miſiſſem in diuerſorium, vbi commorari ſolitus ſum, proximum Foroiulienſium, vt librum Aſconij, quem tum mecum attuleram, afferret, ſtatim illum locum in corona plurimorum indicaui, & alia nonnulla, quæ nunc libet hic adſcribere, ante quam alia errata tua perſequor.

Aſconij locus emendatus CAP. XXXV.

ASconij verba hæc ſunt in Diuin. in Verrem, pagella 3. b. in veſtro
Aldino poſtremo, vbi de iudicijs Po. Ro. loquitur. His enim X. an
» nis victore Sylla ciuilibus bellis ſpoliatus eſt Pop. Romanus pote-
» ſtate tribunitia, iudicandi iure, quod habuit per equites Roma-
» nos, militaris arbitrio creandorum Sacerdotum. Satis notum eſt
equitibus, qui ante iudicabant, Syllam, cum rerum eſſet potitus, poteſta
tem iudicandi eripuiſſe, & transtuliſſe ad Senatum: Populumque Ro.
(plebem intelligo) cui erat infeſtus Sylla, eripuiſſe alia multa. De his
loquitur Aſconius illic. Sed locus eſt corruptus adeò, vt intelligi non
» poſsint illa verba PER equites Romanos militaris. Paulus Ma-
nutius ſimul, & Carolus Sigonius aſteriſcos duos ibi apponendos
curarunt: nec potuerunt locum ſuo ingenio reſtituere. Ego igi-
tur quomodo legi debeat, ac locus reſtitui demonſtrabo: Fuerat ſcriptũ
ab Aſconio. PER Equites Ro. annos IIIIL. Imperiti librarij cum
» non intelligerent ita deſcripſerunt. PER Equites Romanos, com- "
miſcentes ſcilicet duas illas dictiones, Ro. annos. Iam verò IIIIL. (qui "
numerus quadraginta ſex deſignat) itidem non intelligentes mil. ſcri- "
pſerunt. Poſtea verò alij, militares. Sic enim ſanè erratum ex errato "
naſcitur, & libri veteres inſcitia librariorum corrumpuntur. Quòd "
ſi quis quærat, verum'ne ſit totidem annos, hoc eſt quadraginta ſex iudi
caſſe equites, is enumeret annos à Coſſ. C. Caſsio Longino,
& C. Sextio Caluino. anno ab vrb. cond. DCXXIX. vſque ad
Coſſ. P. Seruilium Vaciam, qui Iſauricus eſt poſtea dictus, & Ap.
Claudium Pulchrum, anno DCLXXIIII. & colliget ſummã illam
annorum XLVI ſicuti nos ante ſtatuimus. Eò enim vſque dictatu-
ra peruenit Syllæ. Et quamuis hiſtorici in rebus geſtis digerendis in
conſulatus interdum non conſentiant inter ſe, nullius tamen momenti

rex exiſtimari debet. Plura ego hic apponerem ad ſentētiam meam comprobandā ex veterum libris hiſtoricorū. Sed quia IOANNIS CVSpiniani extat commentarius in Caſsiodori Conſules, & omnia fermè collegit ex antiquis hiſtoricis, atque in ſuos conſulatus digesſit, poterit quilibet apud ipſum intueri. Ignoſcendum quippè docto viro eſt, ſi nomina protulit conſulum corrupta: non enim vllum habuit adiumentum, quale poſtea ætate noſtra (Deo fauente) extitit, effosſis Romę marmoribus illis, quæ impulſu Amplisſimi Cardinalis Alexandri Farneſij à Marliano viro doctisſimo concinnata, & in Capitolio collocata viſuntur. Iactet ſe nunc Sigonius in Faſtorum commentarijs deſcribendis quantum velit: nam habemus, quod optabamus, & quilibet in hiſtoria legenda verſans conficere ſibi eos debebat, nec enim aliter aut legi hiſtoriam debere, aut intelligi poſſe puto. Ego certè nō disſimiles cōmentarios mihi confeceram, quos ad meum vſum referrem cum eſſet opus, vt multi familiares mei ſciunt, quibus oſtendi. Hæc à me dicta ſunt, vt hiſtoriarum ſtudioſi Ro. hoc adiumentum ſibi parent, & negligant inuidulos hos, qui aliena corrogantes ſibi omnia vendicant. Addi certè aliquid poteſt, & in eo deſudare omnes debent: nam vt etiam præclarè inquit Ariſtoteles lib. 1. ἠθικῶν ad Nicomachum χρόνος ἐστὶν εὑρετὴς πολλῶν. Poſſuntquę expoliri facile, & elimari, quæ ab alijs primum rudia edita ſunt.

Pauli Manutij error CAP. XXXVI.

VErùm, his omisſis, Manutij typographi errorem demonſtremus. Is Aſconij locum alterum eadem pagella 3. adnotat, vbi de eadem re loquitur his verbis. C. Gracchus legem tulerat, vt equites Ro. iudicarent. iudicauerunt per annos XL. ſine infamia. Ait Manutius in ſuis ſcholijs Paulò plures fuerunt, ſi ſubtilius numeretur: tulit enim legem de iudicij C. Gracchus in tribunatu primo, ideſt Q. Metello. T. Flaminino Coſſ. & Cic. confirmat lib. in Verrem 2. 73. Cum equeſtrem ordinem per annos propè quinquaginta iudicaſſe dicit, quo loco ad augendam Senatus inuidiam annos propè quinquaginta dicit, cum paulò plures quadraginta fuerint, quanquam ibi Pædianus de annis propè quadraginta videtur ſubſcribere. Hæc Manutius. ſed errat cum ait Pædianum ſubſcribere de annis propè quadraginta: nam verba illius hæc ſunt, quibus illa Ciceronis interpretatur in 2. or. in Verr. pag. 22. in Ald. ANNOS propè quinquaginta) Tanto enim ferè tempore equeſter ordo iudicauit lege Sempronia. Ecce non de quadraginta, ſed de quinquaginta ferè ſubſcripſit Pædianus. Verum

ego

esto, nam fortè inter scribendum lapsus est memoria Manutius. Nunc ego illud quæro, quomodo illam lectionem annos XL. tueri apud Asconium potest eo modo, quo tuetur. nam modò XL. modò L. propè, dicere non videtur consentaneum, Vel igitur dicendum sine infamia XL. annos iudicasse equites dicere Asconium: reliquis annis sex, cum infamia. Quod tamen non placet: Nam Sylla iudicia eripuit equitibus, quòd plebi esset infensus, nō quòd cum infamia iudicassent:
» quod ipsum dū ostendere vult Asconius ait illos sine infamia iudicasse. Vel corrigendus omnino ille numerus XL & legendum VL vel IVL idest quadraginta sex. Totidem enim annos numerari à lege Sempronia vsque ad Cornelium à Sylla latam superius demonstraui. Nec Manutius debet ordiri à Coss. Q. Metello. T. Flaminino, sed à Coss. C. Cassio & C. Sextio, vt ante ego demonstraui. Iulius enim
» Obsequens in lib. de prodigijs his Coss. ait leges latas à C. Graccho, his
» verbis. Sub his Coss. In Græcostasi lacte pluit. fulmine Crotone
» grex ouium cum cane, & tribus pastoribus examinatus. SAturæ vitu
» lus biceps natus, tumultus in vrbe fuit Graccho leges ferente. Vide ò Manuti hoc in tuis Aldinis pag. 505. & corrige nomen alterius Cos. non enim Sextilius, sed Sextius legi debet. vel SEStius potius. Hic est enim ille C. Sestius, qui postea in sequenti annò Proconsul Saluios
» vicit & Coloniam deduxit Aquas Sestias. Vide in Epitomis Liuianis
» lib. LXI. vbi ita scriptum est. C. Sestius Proconsul victa Saluiorum
» gente Coloniam Aquas Sestias condidit ob aquarum copiam, & calidis, & frigidis fontibus, atque à nomine suo ita appellatas. Ibidem in
» Epit. coniectura consequi possumus his Coss. leges latas à Graccho:
» nam sub finem Epit. lib. LX. ait: præterea res à Q. Metello Consule aduersus Baleares gestas cōtinet, sed Metellus fuit Cos. annò insequenti, quo anno Procos. postea ex consulatu cum abijsset, Sestius bellum gessit. Leges verò ante nominat à Graccho latas, vt illic legi potest, tali autem coniectura vti opus est, quia auctor ille Epit. non persequitur exactè consulatus. Sed vt res gestas exponit, ita etiam vel ambos, vel alterum tantùm Consulem nominat. Si igitur ordiendum à Coss. Cassio, & Sextio, & progrediendum vsque ad Coss. P. Seruilium, & App. Claudium, quo anno lex Cornelia lata est, vt ante demonstraui, nimirum XLVI. anni dinumerentur est necesse, & ita emendandus Asconij locus. Hoc autem ipsum loquendi genus, propè quinquaginta, non posse accommodari ad numerum XL, nec defendi illa inani ratione, quam affert Manutius, quòd Cicero non ad veritatem, (hæc illius verba sunt) sed ad consuetudinem locutus sit: demonstrandum mihi est ex alio Asconij loco. Is igitur in comm. or. Cic. L. Pisonem

„ in libris Aldinis pag. 80. Asco. verò pag. 73. vbi Cic. ait. Ego in C.
„ Rabirio perduellionis reo XL. annis ante me Consulem &c. Asco-
„ nius interpretans locũ hunc scribit. Possit aliquis credere lapsum me-
„ moria Ciceronem, qui dicat XL. annis ante se Cos. factum esse S. C.
„ aduersus L. Apuleium Saturninum Tribunum Pl. cum XXXVI.
„ anni à C. Mario, & L. Valerio Flacco Coss. numerentur. Sed hic nõ
„ subtilis computatio annorum facta est, verum summatim tempus com
„ prehensum est, & perinde accipiendum, ac si dixerit prope XL. annis "
„ hæc enim consuetudo est ipsius Ciceronis. Itaque idem in ea quoque, quam habuit in Catilina in Senatu, cum octauus decimus dies esset, postea quàm factum C. S. vt viderent Coss. nequid resp. detrimenti caperet, dixit. Vicesimum iam diem patimur hebescere aciẽ horum auctoritatis: Vide ô Manuti, quomodo hæc prolata sint ex non subtili computatione? cuius rationem nullo pacto dices tuæ conuenire: Tu " enim XL annos apud Asconium pro XLVI. accipi vis, quæ com " putatio non eo modo fit, quo illæ Ciceronis factæ sunt: nam Cicero " plures annos & dies pro paucioribus profert, & addit. prope, preterea " quatuor tantum addit, aut duos. Tu demi vis, & ex maiore numero
„ minorem effici, & quidem demi VI. nec aliò spectat illud exẽplum,
„ quod tu profers ex orat. Cic. in Pisonem. Quadraginta annis ante me Consulem, Cum vix triginta septem fuerint. Ecce, vt locus hic persimilem habet computationem superioribus. Nunc tu, si potes aliã huic contrariam supputationis formulam profer: in qua oratores non ad veritatem, sed ad consuetudinem loquãtur. Quamuis quis credat Asconium cum interpres sit, & historiam proferat, oratores imitari vo " luisse, qui subtilem non sequuntur computationem? cum præsertim " ipse, vt historicus, & interpres tantopere laboret in illo, quem ego paulò ante protuli Ciceronis loco, vt ipsum tueatur. Quàm nullo autem præditus sis iudicio, qui hæc non consideraris, facilè cognosci potest.

Alius error Manutij CAP. XXXVII.

QVòd orationes in Verrem à Cicerone habitas & in Antonium, ac Catilinam competitores suos: In Pisonem etiam. Paulus Manutius nuper cum inscriptione hac CONTRA ediderit in Asconij libro, satis mirari non possum, cũ inscriptio IN, & inscriptio CONTRA multum inter se distent. Nam si quando accusat Cicero, & reprehendit aliquem acrius nominatim, tũc inscribit orationes suas IN. vt IN Vatinium. IN M. Antonium. IN Pisonem. IN Verrem. Si quando autem differitur aduersus aliquem in Senatu, dum dicuntur sen

tentię

tentiæ, videtur idem Cicero existimasse CONTRA debere tunc
orationem inscribi. quod confirmatur testimonio, & verbis ipsius, quę
subijciam, vt res facilius tota perspiciatur. In eo igitur libro, qui inscri-
» bitur Orator, ait. Multæ sunt eius totæ orationes subtiles, vt contra
» Leptinem, multæ & totæ graues, vt quædam Philippicæ. Demo-
sthenis oratio inscribitur πρὸς Λεπτίνην in qua differit contra illum de le-
ge immunitatis: nulla est accusatio, sed dictio tantum sententiæ apud
populum. Multæ sunt aliæ apud Demosth. eundem ita inscriptæ, vt
» πρὸς κάλλιππον. πρὸς νικόστρατον. πρὸς πολυκλέα. Videat Manutius quales
hæ sint. Demosth. suas accusationes inscribit κατὰ, quæ respondēt
Ciceronis inscriptioni IN. vt κατὰ ἀφόβου, κατὰ ἀριστογείτονος, κατὰ κόνωνος.
κατὰ μειδίου, & aliæ, Plutarc. ēt in vita Demosthe. vbi loquitur de illa
oratione, quæ inscribitur περὶ στεφάνου, ait εἰσήχθη δὲ τότε καὶ ἡ περὶ τοῦ στεφάνου
γραφὴ κατὰ κτησιφῶντος. Idē aliquātò ante. ὁ δὲ κατ᾽ αἰσχίνου περὶ παραπρεσβείας
» ἄδηλον εἰ λέλεκται. Videat Manutius quō hæc à Plutarcho κατ᾽ αἰσχίνου
dicuntur, nam in impressis non adduntur hęc verba. Quid dicam de
Philippicis, quę κατὰ φιλίππου inscribuntur? Interpres autem De-
mosth. Libanius, seu alius quisquis ille sit. in Arg. orat. contra Lepti-
nem ait de hoc genere inscriptionis πρὸς. loquens. ὁ πρὸς λεπτίνην λόγος
» ἐπιγραφὴν ἔχει τοιαύτην ἐπειδήπερ παρεχθέντος τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ ὑπεύθυνος ἦν κρίσει, καὶ
» τιμωρίᾳ γράψας τὸν νόμον ἐφαίνετο λεπτίνης ἀκίνδυνος, ὅθεν πρὸς αὐτὸν, ἀλλ᾽ οὐ κατ᾽ αὐτοῦ
» ὁ λόγος. Nec verò me latet Cic. in or. etiam scribere, vt contra Aeschi-
» num falsæ legationis, vt contra eundem pro causa Ctesiphontis. Sed
duos ego manuscriptos habeo, in quibus nō CONTRA, sed IN
est scriptum, & ita omninò legi debere affirmo.

Locus Asconij emendatus CAP. XXXVIII.

ASconij hęc verba sunt in or. in Verrem 2. pag. 17. in Aldinis libris
vbi Manutius, quòd non intelligeret, asteriscum posuit. FISCOS
complures) Sportæ, Sportulæ, Sportellæ numûm sunt receptacula,
» & sacci, sacculi, sacelli & crumenæ & vellereæ, & scorteæ, & manticę,
» & marsupia. Ita fisci, fiscinæ, fiscellæ spartea sunt vtensilia ad maio
» ris summæ pecunias capiendas. Vnde quia maior summa est pecu-
» niæ publicę, quàm priuatæ, vt pro censu priuato ærarium dicitur pro
* loculis, & arca thesauri, pro sacello fiscus, vnde fiscus pecunia publica,
» & confiscari dici solet. Primùm vbi legitur & crumenæ, & vellereę
& scorteæ, legendum est: & crumenæ, aut vellereæ, aut scorteę. Du-
plex enim genus significat crumenarum Asconius. Alterum ex vellere
alterum ex corio. Deinde vbi legitur. Vnde quia maior summa est

FRANCISCI ROBORTELLI VTINENSIS ANNOTATIONVM SIVE EMENDATIONVM LIBER SECVNDVS

Alius locus Asconij emendatus Cap. I.

VLTIS alijs in locis appositae sunt stellulae à Manutio, vt indicaret aliquam dictionem esse corruptam, cum tamen facilè potuisset sanari. Verba Asconij haec sunt in arg. orationis pro Cor. Balbo. Cornelius ea re offensus Senatui, questus est de ea ne, exhauriri Prouincias vsuris. Ego ita puto legendum, questus est in concione exhauriri Prouincias. In illa .n. dictione ,ne, residet vestigium dictionis corruptae à librarijs, & ab impressoribus, CONCIONE. Solitos autem Tribb. pl. antequam legem promulgarent, concionem habere, & si notissimum est, proferam tamē ex antiquis auctoribus locum aliquem, in quo id perspici possit. Cicero igitur in oratione ad popu. de lege agraria, ait. Ineunt tandem magistratum Tribb. pl. concio Rulli expectata, quòd erat Princeps agrariae legis. Liuus etiam lib. 4. ab vrbe cond. vbi de accusatione A. Sempronij Cos. loquitur. C. Iunius vnus ex Tribb. Tempanium equitem vocari iussit, & quae sequuntur. Solebant enim hae conciones haberi ad pertentandam populi voluntatem: nec enim sciscebat quicquam in concione populus: hinc A. Gel. lib. 13. cap. 14. ait ex lib. Messalae verba recitans. Aliud est agere cū populo, aliud concionem habere: nam cum populo agere & rogare populum, quid iubeat, vetetúe suis suffragijs. Concionem autem habere est, verba facere ad populum sine vlla rogatione. Quid itidem concio significet vide eundem A. Gellium lib. 18. cap. 7.

Alius locus Asconij restitutus Cap. II.

TOLLENDVS est etiam asteriscus ex verbis paulò post consequentibus, vbi ait Asconius. Prouidendum, vt legati ha-

haberent, vnde præsentia darent. Nam sua lege, cum videret Cornelius exhauriri prouincias vsuris, quòd legatis nationum exterarum pecunia Romæ numeraretur à fœneratoribus, turpe hoc lucrum sustulit, offensus etiam S. C. illo, ne quis Cretensibus mutuam pecuniam daret. Ait igitur Asconius in concione Galbam dixisse, prouidendum esse, vt haberent legati, vnde pecuniam præsentem soluerent: quæ loquendi figura frequens est, & vsitata apud Ciceronem ipsum: qui etiam repræsentare aliquando pecuniam dixit. Hoc est igitur quod Asconius ait, VNDE præsentia darent, quæ loquendi figura, & si distat aliquantulum à Ciceronis figura, rem tamen satis explicat, nec erat quòd Manutius locum haberet suspectum.

Alius locus Asconij consideratus, in quo Sigonij, & Manutij error demonstratur.

CAP. III.

„ ASconius in Diuin. pag. 6. & 7. in Aldinis libris, vbi Cice. verba
„ hæc interpretatur. Ceratam vnicuique tabellam dari legitima cera)
„ ait. Varro cōsobrinus frater huic censi reus ex Asia apud L. Furium
prætorem primò de pecunijs repetundis: Deinde, & quæ sequuntur.
Multò erat satius sic corruptū locum relinquere, q̃ perperā emendare
„ ex coniectura Caroli Sigonij. Nam in suis scholijs ita scribit Manutius.
„ Valde probo cōiecturam Caroli Sigonij iuuenis ingenio, doctrinaq́ue
„ præstantissimi, qui è Ciceronis lib. 2. de oratore legendum putat Ciceronis. Hæc Manutius. Puto autem ipsum innuere verba Ciceronis, quæ sunt sub initium lib. 2. de orat. vbi ait. Quos tùm, vt
„ pueri refutare domesticis testibus patre, & C. Aculeone propinquo no
„ stro, & L. Cicerone patruo solebamus, quod de Crasso pater, & Acu-
„ leo, quo cum erat nostra matertera, quem Crassus dilexit ex omnibus
„ plurimum, & patruus, qui cum Antonio in Ciliciam profectus vnà
„ decesserat, multa nobis de eius studio, doctrinaq́ue sæpè narrauit, &
„ cum nos cum consobrinis nostris Aculeonis filijs, & ea disceremus, quę
„ Crasso placerent, & quæ sequuntur. Ex his Ciceronis verbis percipere possumus Aculeonis filios. M. Ciceronis, & Q. fuisse consobrinos: de Varrone autem nulla mentio hoc loco Ciceronis consobrino. Sed de eo loquitur Cicero in Bruto 282. pag. in Iunctarum libris notę Victorianæ, vbi ait. Erat etiam vir doctus in primis C. Visellius
„ Varro consobrinus meus, qui fuit cum Sicinio ætate coniunctus;
„ Is cum post curulem ædilitatem Iudex quæstionis esset, est mor-
„ tuus. Et paulò post. Aculeonis filium hunc fuisse demon-

strat

„ ſtrat, iuriſque iam à patre Aculeone traditam tenuit diſciplinam. Hæc „ ita ſe ſe habent apud Ciceronem. At Aſconius in eadem diuin. pag. 6. in libris Aldinis, de eadem accuſatione loquens Varronis, de qua etiam in loco recitato prius à me loquitur, ait, Ciceronis interpretans verba A PVERIS Nobilibus) App. Claudio adoleſcente nobili, qui cum accuſaret Terentium Varronem repetundarum ex Aſia, „ victus ab Hortenſio eſt, in quo iudicio diſcoloribus ceris ſigna ſenten- „ tiarum notabantur, & paulò poſt de diſcoloribus hiſce ceris ita ait, in loco, quem emendant præclari iſti correctores pag. 7. Vide etiã idem ab Aſconio dici in cõm. 2. or. in Verr. pag. 21. b. in Aldinis libris, nu. 73. & Terentium Varronẽ nominari: Si igitur illic TERentius VArro nominatur, cur poſtea idem cõſobrinus Ciceronis VISEllius Varro dicendus ſit, non video: Equidem exiſtimo Paulum Manutium, ſiue Carolũ Sigonium veſtigia dictionis illius corrupta non ſatis perſpexiſſe, dum talem protulit ipſius emendationem. Atque, vt aliquid etiam ipſe dicam de loco illo: putarim vbi dictiones illæ corruptæ ſunt * Huic Cenſi. legendum, Hortenſij: & ſi in pręſentia nihil mihi venit in mentem, quo cõprobem illos conſobrinos fratres fuiſſe. Quærendum igitur diligentius, aut ſi inueniri non poteſt, ſuus eſt coniecturæ locus relinquendus: cum illa, quę à Sigonio proferuntur, ſint apertè falſa.

Alius Aſconij locus reſtitutus CAP. IIII.

IN cõm. or. Cic. in C. Ant. L. Catil. competitores ſuos pag. 63. b. vbi Aſconius Catilinam à Cicerone non fuiſſe defenſum probat, ſicuti ſcripſerat Feneſtella ait. Præterea mouet me, quòd cum ſint cõ- „ mentarij Ciceronis earum etiam defenſionum. Commentarij autem „ * principium ita. Quòd iudicio abſolutus eſt Catilina, Vt Clodius infamis fuerit, præuaricatus eſt, nam & reiectio iudicũ ad arbitriũ rei vide „ batur eſſe facta. Aſteriſco ſignat locũ hũc Manutius: qui tamẽ tolli po „ teſt, ſi apponas dictionẽ, Quòd, vbi inquit, pręuaricatus eſt. Sic „ Quòd „ iudicio abſolutus eſt Catilina, vt Clodius infamis fuerit, quòd præuaricatus eſt: & reliqua. Confecerat ſibi cõmentarios priuatim Cicero, in quibus ſingula annotabat, quę Clodio ſe obijcere poſſe ſperabat: quale genus cõmentarij deprehendit Demades à Demoſth. confici, cum in illius ędes veniſſet, vt refert Plutar. in lib. de decem oratoribus Atheniẽſibus, in quo quotidie dictum aliquod, aut factum ipſius deſcribebat, vt ſiquando inimicitiæ inter eos, vt fit, eſſent ortę, inde deſumeret accuſationem. Illa igitur in ſuis commentarijs priuatis adnotarat Cicero,

ex quibus liquidò cognosci potest, nõn modo ab eo Catilinam defensum, sed etiam iniquo illum tulisse animo, quod Clodius accusator esset præuaricatus. Verùm de hac re satis.

Alius Asconij locus emendatus
CAP. V.

VErba hæc ita leguntur apud Asconium in com. or. Cic. pro Milo-
ne pag. 79. b. in Aldinis libris. Eodem T. Manutius Plancus frater
» L. Planci Oratoris, & Q. Pompeius Rufus Syllæ dictatoris ex filia ne
* pos Trib. plebis accucurrerunt, eisq́ue Obstãtibus vulgus imperitum
» corpus nudum caldatum, sicut in lecto erat positum, vt vulnera vide-
» ri possent, in forum detulit, & in rostris posuit. Nil opus est asterisco
ò Manuti hoc loco: neque annotatione tua falsa, quam inter tua scho
lia in Asco. protulisti. Ego vbi CALdatum scribitur, puto legen-
dum, Calda lotum. Solebant enim veteres cadauera mortuorum la-
uare, vt Verg. etiam lib. 6. Aen. significauit, cum ait corpusq́ue lauant
frigentes & vngunt. Ibidem calidæ aquæ morem adhibendæ expres-
sum videre est, etiam me tacente. Vulneratorum autem & cæsorũ
vulnera lauari solebant. Hinc illud apud eundem. Nec vulnera laui.
» Iam verò caldum pro calidum dici satis est notum. Varro lib. 3. de re
» rust. cap. 2. Cum Sole caldo comitijs ædilitijs ego & Q. Axius Senator
tribulis suffragium tulissemus. Quintilianus lib. 1. cap. 9. vsum huius
vocis demonstrat, adeo vt Augustus in Epistolis ad C. Cæsarem dica-
» tur emendatus fuisse, quòd calidum, non caldum diceret. Verba Quin
» tiliani sunt hæc. Sed Augustus quoque in Epistolis ad C. Cæsarem
» scriptis emendatur, quòd is calidum dicere, quàm caldum malit, non
» quia non sit latinum, sed quia sit odiosum, & vt ipse græco verbo signi
ficauit, περίεργον. Hinc caldarium videas appellari à Vitruuio balnei
partem, vbi se calda lauabant: sicuti à frigida frigidarium, & à tepida
tepidarium. Et Non. Marcellus in lib. de proprietate sermonis, in di-
ctione Muginari. Atta. aquis caldis: Sic enim ille inscripserat opus
suum. Nunc videamus quid dicat Manutius in suis scholijs num. 9.
» Verba illius hæc sunt: CALdatum, Calciatum mallem, vnde &
» calciamentum. Sic & Valerius Maximus lib. 4. de amore coniugali.
» M. Plautius vxore Horestilla funerata, & in rogum imposita, inter of-
» ficium vngendi, & osculandi stricto ferro incubuit, quem amici, sicut
» erat, togatum, & calciatũ corpori coniugis iunxerunt. O inane som
nium Manutij. Quorsum hæc? quis calciatum dicat cadauer, Clodij

in forum fuisse delatum, vt vulnera possent videri? Nihil certè magis absurdum, aut insulsum dici potest.

Alius Asconij locus emendatus
CAP. VI.

AB imperitis librarijs, & typographis omninò veterũ libri corrumpuntur: ideo necesse est, vt viri eruditi multum operæ ponant in ipsis emendandis: maxima verò erratorum pars inde videtur enata, quòd similitudine literarum decepti, aut rationem veteris sciptionis nõ intelligentes, diuersa ipsi scripserunt: Id nunc facilè poterit perspici in hoc Asconij loco, quem sumus emẽdaturi. Asconij igitur in com. or. Cic. In competitores, verba sunt hæc pag. 66. in Aldinis libris. Quos nominat intelligitis: Fuit.n. opinio Catilinã, & Cn. Pisonẽ adolescẽtem perditum coniurasse ad cædem Senatus faciendam ante annum, quàm hæc dicta sunt, Cotta, & Torquato Coss. eamqúe cędem ideo non esse factam, quòd prius, quàm parati essent, coniuratis signum dedisset Catilina. Piso autem, cum hæc dicerentur, perierat in Hispania missus à Senatu per honorem legationis, vt auus suus ablegaretur, ibiqúe, dum iniurias prouincialibus facit, occisus erat, vt quidam credebant à Cn. Pompeij clientibus, Pompeio non inuito. Hæc ille: loquitur autem de Cn. Pisone, quem cum Catilina primũ coniurasse scribit etiam Salustius, his verbis. Erat eodem tempore Cn. Piso adolescens nobilis, summæ audacię egens, factiosus, quem ad perturbandam Remp. inopia, atque mali mores stimulabant: Cũ hoc Catilina & c. Fuit autem hæc coniuratio prior, nam bis cõiurasse Catilinam idem Salustius scribit. Corrigendus igitur Asconij locus sic. Piso autem, cum hæc dicerentur, perierat in Hispania, missus à Senatu per honorem legationis, VT AB VR. Ablegaretur, vbi enim corruptè legitur auus suus, ab vr. idest ab vrbe, legi debet. Demonstro autem vnde enata sit hæc menda. Asconij liber (opinor) habebat, ab vr. Librarij nõ intelligentes, ab vs; scripserunt. Alij mox emendare studentes scribere cęperunt, auus. Postea alij, suus, addiderunt: Sic factum vt legeretur. vt auus suus ablegaretur. Ita ignoratio historiarum, & antiquitatis impellit librarios interdum in maxima errata. Planè si vnquã mihi placui in veterum libris emendandis, nunc demum hoc loco corrigendo mihi placeo: Video enim quasi, quæ oculis cernuntur, originem huius tàm fœdæ mendæ, qua erat inquinatus Asconij contextus. Hanc ego emendationem protuli multis audientibus tùm publicè, tùm priuatim Patauij, subitò cum Asconium ediderunt Manutius, & Sigonius. Ve-

netrijs etiam in officina Michaelis Tramezini clarissimo viro Vincentio Riccio, cum de Asconio emendato ab illis esset inter nos ortus sermo, exposui. Angelo itidem Florido descriptã dedi, sicuti alias multas, de quibus ante locuti sumus. Nobilissimi præterea adolescentes omniq́ue liberali eruditione instructi patritij Venetij Daniel Sanutus & Leonardus Donatus auditores mei fidem omnibus facient me hæc palàm tùm dixisse. Dicere autem hoc, & tàm multorum testimonio meam emendationem munire ideo volui, quia vereor, ne Sigonius in suo aliquo volumine inseruerit, quemadmodum ante ipsum fecisse demonstraui. Nunc apponam Salustij verba, ex quibus cognosci possit. Pisonem in Hispaniam missum, vt ablegaretur ab vrbe, & à clientibus Pompeij fuisse peremptum: Ait igitur in Cat. Sulustius.

" Postea Piso in citeriorem Hispaniam quæstor pro Prætore mussus est, adnitente Crasso, quòd eum infestum Cn. Pompeio cognouerat: Neque tamen Senatus prouinciam inuitus dederat, quippe fœdum hominem à rep. procul esse volebat, paulò post. Sed is Piso in prouinciam ab equitibus Hispanis, quos in exercitu ductabat, iter faciẽs occisus est. Sunt qui ita dicunt, imperia eius iniusta, superba, crudelia barbaros nequiuisse pati. Alij autem equites illos Cn. Pompeij veteres fidósq́ue clientes voluntate eius Pisonem aggressos, & quæ sequuntur. Iam verò hanc illam esse Catilinę coniurationem priorem Coss. Torquato, & Cotta idem declarat Salustius his verbis. " Cum hoc Catilina, & Antronius circiter nonas Decembreis communicato cõsilio parabant in Capitolio Cal. Ianuarijs L. Torquatum & L. Cottam Coss. interficere. Paulò post. Quòd ni Catilina maturasset pro curia signum sociis dare, eo die post conditam vrbem Romam pessimum facinus patratum foret, quia nondum frequentes armati conuenerant, ea res consilium diremit. Hæc omnia Asconius ex Salustio opinor. Quare ita emendandus locus, quem ab initio proposuimus.

Error Pauli Manutij demonstratus.

CAP. VII.

VErba Asconii hæc sunt in cõm. 3. or. in Ver. pag. 35. in Aldinis libris DE ANTONIO) Hic est M. Antonius dissolutissimus " curator totius oræ maritimæ Cretæ mortuus, de quo ipse dicet " Post quàm M. Antonij infinitum illud imperium senserant, & quem Salustius ait perdundæ pęcuniæ genitum, & vacuum à curis nisi instantibus. Paulus Manutius audet in suis scholijs Asconium reprehendere

his

verbis. Error Pædiani, est enim hic Antonius Orator, de quo in dialogis de oratore, in quibus etiam ipse lib. 2. de rationibus á se confectis, contra hominum opinionem testatur. Hæc ille, Dij boni quanta cum grauitate, profert aduersus Asconium doctissimum, & antiquissimum Ciceronis interpretem, qui in historiarum, & totius antiquitatis explicatione ita excellit, vt cum eo nullus sit conferendus. Scimus Asconij scripta, quæ habemus ad nos vberiora peruenisse opera, & beneficio Poggij Florentini viri doctissimi, qui primùm ea dicitur reperisse in Monasterio Sancti Galli prope Constantiam XX. mil libus passuum: & quæcunque circunferri cœperunt, qualia nunc habemus impressa, ex illius exemplari fuisse descripta. Scimus etiam multis in locis manca esse, & corrupta culpa impressorum, qui aut addentes aut prætermittentes aliquid miris modis librum Asconij fœdarunt. Videre est in eo, qui Florentiæ impressus fuit, hunc locum ita legi. Hic est M. Antonius dissolutissimus curator largitatis oræ maritimæ, Cretæ mortuus. In alio itidem impresso Cremonæ multò ante. sic. Hic est M. Antonius prætor dissolutiss. vel curator largitatis oræ maritimæ. Prætorem hunc etiam vocat Liuius in epitome lib. 97. his
" verbis. M. Antonius prætor bellum aduersus Cretenses parum
" prosperè gestum morte sua finiuit. Alibi Asconius ipsum vocat curatorem oræ miritimæ, vt satis est notum. Ego liberè dicam quod sentio. Cum Asconius scripsisset hoc loco sic. Hic est M. Anto-
" nius pater dissolutiss. illius Curatoris oræ maritimæ, qui Cretæ mor-
" tuus est. Librarij postea illam dictionem, pater, ita scripserunt pr. Vnde alij, prętor, emendarunt, putantes de eo Asconium loqui, de quo & Liuius libro 97. & addiderunt, vel, ad illam dictionem Curator, quia ante ita ipsum appellat Asconius. Ita locus est corruptus, sed legendum est, vt ego ante dixi. Nec enim in re tàm nota decipi potuisse Asconium credibile est, vt putat Manutius, qui antiquorum authorum existimationis rationem non habet: librariorumqúe & impressorum errata ipsis attribuit. Verba Ciceronis libro de or. II. vbi M. Antonium Oratorum patrem illius M. Antonij curatoris facit loquentem, sunt hæc. In Victorianis Iunctarum 175. Sed tamen ne tabu
" las quidem conficere existimor: verum & in hoc ex re familiari mea,
" & in illo ex eo, quod dico quantulum id cunque est quid faciam iudi-
" cari potest. M. Antonij illum fuisse filiũ satis demõstrat Volaterranus. Sed multò plura annotabimus, cum nos à nobis emendatum, & declaratum edemus Asconium: quod propediem spero futurum: nihil interim laudis putet quisquam me derogare Petro Danesio viro doctis-

ſimo, qui in hoc emendando multum deſudauit: ſcio enim quid ille effecerit: ſed ego de Manutij, & Sigonij emendationibus ſermonem inſtitueram, quas facilè dignoſcere iam quiuis poteſt.

Terentij locus explicatus, & emendatus ſine fuco Cap. VIII.

M. Antonius Muretus Gallus, qui in vna tribu Venetijs docet, in ſuis annotationibus in Terentium, vbi explicare conatur & emendare verba hæc?

——— nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier,

ait accepiſſe ſe à Paulo Manutio in libro, qui in bibliotheca Romana aſſeruatur, legi, TE CALuier. Sed verba ipſius Mureti ſubijciam. Ait igitur pag. 13. b. in Aldinis nuper impreſis MDLV.
» Nullum vidi librũ, qui hoc quidẽ loco à vulgatis diſcreparet, adeoq́ue
» μὰλ' ἐν ὀνείροις, vt ille ait, ſuſpicatus fueram vlla cum correctione indige-
» re, donec mihi Paulus Manutius nunquam ſatis homo laudatus affir-
» mauit in antiquisſimo, eodemq́ue omnium, qui extat, longè optimo
» Romano libro apertè legi.
——— Nuncubi meam
» Benignitatem ſenſiſti te caluier? Id autem aiebat, non quidem vidiſ-
» ſe ſe, ſed quod perinde eſt, pro certo, exploratoq́ue accepiſſe à Gabrie-
» le Faerno, cuius hominis incredibilem eruditionem, ſummam iudicij
» acrimoniam, indefenſſam in euoluendis veterum monimentis diligen-
» tiam, ſpectatam in rebus non temerè affirmandis religionem ac fidem,
» & quæ ſequuntur. Et paulò poſt. Eſt autem, caluor, antiquum verbum, idem valens, quod, fruſtor: aut fruſtra habeo. Plautus.
» Nam vbi domi ſum ſola, ſopor caluitur manus. Hæc ille Quod ſi hæc non legerentur apud Nonium Marcellum, facilè crederem Manutium hæc excogitaſſe, vt eſt doctus, & multa legit. Sed cum Nonius Mar. in lib. de proprietate ſermonis hæc protulerit: neque verum eſſe, quod Manutius retulit, puto, in codice Romano ita legi, nam id ante animaduertiſſet doctisſimus vir Petrus Bembus Cardinalis, qui Terentium ſummo ſtudio emendare conatus eſt: neque Faernum id dixiſſe, cum ſit, vt multi ſæpè mihi narrarunt, & eruditus, & candido ingenio. Sed obaudit ſæpè Manutius, nec percipit, quæ à viris doctis explicantur, quorum ſermonibus ſi quando intereſt, conatur quidem ille aliquid arripere, quod poſtea ſibi arroget, ſed ſæpè aliter explicat, illo

ipſo

ipſo verſu Plauti Nonius Marc. qui Plauti locum citat, vt .n. doctus eſt Faernus, ſic omnium horum veterũ ſcripta diligenter legiſſe illum credo, aut hoc ſicuti alia multa per ſomniũ retulit Manutius, qui nihil vnquam ipſe legit, ſed aliena intercipit tantum, ſi poteſt. Nunc ipſius
» in libro de proprietate ſermonis in dictione. Caluitur, ait Caluitur di
» ctum eſt fruſtratur. tractum à caluis mimis, quòd ſint omni fruſtratui.
» Plautus Caſina. Nam vbi domi ſola ſum, ſopor manus caluitur.
» Pacuu. Medo, Sentio pater te vocis calui ſimilitudine, ſed quid cõſpi
» cio? Num me lactans caluitur ætas. Accius Euryſace. Sed memet cal
» uor, vos iſtum, vt iuſſi, ocyus abſtrahite. Lucilius ſatyrarũ lib. 17. Sed
» non capite, inquit eum. Et ſi caluitur ergo Fur dominum Paccuuius
» Duloreſte. Me caluitur ſuſpicio, hoc eſt illud, quod fore occulti Aiax
» prædixit. Saluſtius hiſtoriarũ lib. 3. contrà ille calui ratus. Hæc Nonius: Nunc expono breuiter quid ſentiam de Terentij loco. Ego nihil cenſeo immutandum, & legendum ſicuti ante, Claudier. Video enim metaphora ſimili etiam Ciceronem vſum, cum de ipſa benignitate, hoc eſt liberalitate loqueretur. Locus eſt lib. de off. 2. vbi ait. Nec ita claudenda eſt res familiaris, vt eam benignitas aperire nõ poſ-
» ſit, nec ita referenda, vt pateat omnibus. Ciceronis locum explicat
» Nonius in lib. de proprietate ſermonis, in dictione. REſerare. Nunc velim conſideret Muretus, quid egerit: cum verſum protulit Plauti, cur locum non indicauit? Si legerat Nonium, cur tacuit? Sed certè non legerat. At retulit quæ Manutius narrarat: non ita tamen exquiſitè, vt audierat à Faerno viro docto. Neque enim is dixit, opinor, ita legi in libro Romano, cum id verum non ſit. Sed totum hoc figmentũ Manutij eſt.

Maximus error Sigonij demonſtratus Cap. IX.

NVnc redeo ad Sigonium. Is cap. 7. ſuæ diſputationis, vbi de prænominibus fœminarum Rom. loquitur, nonnulla tàm indoctè profert, tàm non conſentanea veritati, tàm aliena à Græcorũ teſtimonio, quo vtitur, vt mireris hominis tãtam eſſe inſcitiam. Mulieres prænomine vſas vario ſicuti viri, oſtẽdere conatur teſtimonio Varronis, & Plutarchi. Sed conſideremus primum Plutarchi locum, & ſubijciamus ipſius Sigonij verba. " Poſtremò Poſidonium Plutarchus in Ma-
» rio reprehendit: qui cum primum nomen proprium eſſe diceret,
» nulli tamen mulieri. Primum nomen eſſe dicebat: ex quo efficie-
» batur mulieres proprio nomine caruiſſe. Omnino Sigonius, vel Plutarhũ non legit, vel ſi legit non intellexit: nec verò mirum, nam vix

græcas literas attigit, nec poteſt omne genus auctorũ græcorum explicare, vt multi mihi graues viri retulerunt. Hic eſt ille Sigonius, qui reprehendit alios, & iactat eos græcorum libros non inſpicere, ipſe nunc de ſe ipſo ſententiam ferat, & iudicet qualis tandem ſit, aut quantum ſibi tribui velit in literis. Verba Plutarchi ſunt hæc, quæ ego ſubijciam, vt res tota facilius perſpici poſſit. ἐπώνυμον γὰρ
» τῆς πράξεως γέγονεν, ὡς ὁ ἀφρικανὸς σκιπίωνι, καὶ ὁ μακεδονικὸς μετέλλῳ, ἐξοῦ καὶ μάλιστα πο-
» σειδώνιος ἐλέγχειν οἴεται τοὺς τὸ τρίτον ὄνομα ῥωμαίοις κύριον εἶναι νομίζοντας, οἷον τὸν κά-
μιλλον, καὶ τὸν μάρκελλον, καὶ τὸν κάτωνα, γίνεσθαι γὰρ ἀνωνύμους τοὺς ἀπὸ μόνων τῶν δυεῖν
» προσαγορευομένους, λανθάνει δὲ αὐτὸν ὅτι τούτῳ τῷ λόγῳ πάλιν αὐτὸς ἀνωνύμους ποιεῖ τὰς
» τὰς γυναῖκας, οὐδεμιᾷ γὰρ γυναικὶ τίθεται τὸ ὄνομα τῶν τὸ πρῶτον, οἴεται κύριον ὄνομα
» ῥωμαίοις ὑπάρχειν ὁ ποσειδώνιος. Hæc Plutarchus. nunc explico ſententiam ipſius. Poſidonius refellebat eos, qui CATONEM, CAMILLVM, MARCELLVM dicebant propria eſſe Romanorum nomina, & ſtatuebat propria eſſe nomina ipſorum illa, quę prænomina dicuntur, vt C. L. M. Refellit Poſſidoniũ Plutarchus, & ait, ſi hęc propria ſunt, abſurdum ſequitur hoc, quia nulli mulieri imponitur primum nomen, ideſt prænomen, quod Poſidonius propriũ eſſe dicebat, mulieres ipſæ nomen propriũ non habebunt. Ex his Plutarchi verbis elice mulieres non habuiſſe prænomen: ſed gentilitium tantummodo nomen, & aliquãdo tertiũ, vt PAVLLA, METELLA. Atque hæc quidem ita ſe habent: Nunc Sigonius Plutarchũ non intelligens, teſtimonio illius probare conatur, mulieres prænomen habuiſſe, cum nominatim dicat Plutarchus ipſas prænomine caruiſſe. Satis mirari non poſſum, vnde tanta inſcitia hominis: Credo ipſum iam iure caſtigatum à me toties cautius poſthac calamum arrepturũ, vt ſcribat, nè ab omnibus irrideatur: Nec ego illi non ignoſcerem, ſi tantùm ſibi in literis non arrogaret, quod pueriliter ſanè facit, cum iudicio nullo, vt tàm ſæpè dixi, & rè ipſa demonſtraui, præditus ſit.

Alius error Sigonij. Cap. X.

AIt Sigonius ibidem. Itaqúe idem in Problematis apertè ſcribit mulieres duobus, viros tribus nominibus eẽ vſos. Sic .n. ait χρῶνται δὲ δυοῖν
» ὀνόμασιν αἱ θήλειαι, τρισὶ δὲ οἱ ἄῤῥενες. Statuit Sigonius fœminas Romanas
» vti duobus nominibus, prænomine .ſ. & nomine, vt ſi dicas M. Acciliam. Ego hoc falſum eſſe aſſero, nã ſi duobus vtuntur, non de prænomine id voluit intelligi Plutarchus & noĩe, ſed de nomine & cognomine, quod interdũ tamen, nõ ſemper, fiebat, vt nos poſtea oſtẽdemus. Alias in meo libello ego ſcripſi, vno, aut duobus mulieres vti nominibus ſecutus Plutarchi teſtimoniũ: nam bene emendati codices habent ἑνὶ δὲ χρῶνται ἢ δυοῖν ὀνόμασιν θήλειαι. Atque ſic etiam vertit olim Petrus Lucenſis vir doctus, qui antè centum annos ferè Lucæ vixit, &

professus est. Nec aliter sanè se se res habet: nam si respicias vsum, videas, Iuliam, Tulliam, Cæciliam, Semproniam, Corneliam mulieres vno nomine dici: qua in re, si opus esset exemplis, non grauarer proferre quàm plurima. Addebantur interdum cognomina hæc MINOR. MAIOR. ætatis distinguendæ causa. Atque hęc inter cognomina fœminarū fuisse scribit etiam Festus lib. 11. Quare respiciens ad cognomina Plutarchus fœminarum: duobus ipsas nominibus appellari ait: sed id rarum est: si præsertim Ciceronem, & alios antiquos scriptores legas: propterea ego scripseram in meo libello ante, id me raro obseruasse. Sigonius cum locum Plutarchi adducit in medium, ex eo demonstrare conatur fœminas etiam prænomine vsas, præter gentilitium nomen, quod apertè negat Plutarchus in Mario, vt ante diximus.

Alius error Sigonij Cap. XI.

ATque cum Plutarchi, locum non intellexisset Sigonius in Mario multa falsa protulit. Nam primùm ait, fœminas hoc prænomine vsas PRIMA. ac testimonium profert ex vita Romuli, vbi Plutarchus Romuli filiam, Primam, appellat ex Hersilia coniuge susceptam. Hoc aptius, vt diiudicare possimus, quale sit, libet Plutar. verba apponere.

›› καὶ γενέσθαι παῖδας αὐτῷ μίαν μὲν θυγατέρα πρίμαν τῇ τάξει τῆς γενέσεως οὕτω προσα-
›› γορευθεῖσαν, ἕνα δ' υἱὸν μόνον, ὃν ἀόλλιον μὲν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς γενομένης ἀθροίσεως ὑπ' αὐτοῦ
›› τῶν πολιτῶν ὠνόμασεν, οἱ δ' ὕστερον ἀβίλλιον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱστορῶν ζηνόδοτος πολλοὺς ἔχει
›› τοὺς ἀντιλέγοντας. Hęc Plutarchus scribit in Romulo de PRima, & Abillio liberi, ex Hersilia susceptis ex Zenodoti sententia, quam etiam non probare multos ait. Errat igitur primùm Sigonius, qui dum PRIMAM prænomen fœminę probare esse vult, nugas Zenodoti, quas nullus veterum probandas censuit, profert tanquam Plutarchi grauissimi authoris testimonium. Deinde, quia prænomen id esse ibi non apparet, cum nullum aliud subsequatur nomen gentilitium.

Alius error Sigonij Cap. XII.

IDem Sigonius affirmat ibidem SECVNDAM, TERTIAM, QVARTAM, QVINTAM pręnomina esse fœminarum. Ac de
›› SECVNDA affert probationem huiusmodi. In multis epigram-
›› matis antiquę vrbis IVLIA SECVNDA, CORNELIA SE-
›› CVNDA. Quis risum teneat hęc legēs, sub finē sui libelli, me opinor imitatus, ait se Augusti tpa nō trāsire. Ostēdat si pōt illa vigēte rep. ita scripta fuisse, sed esto. Si in illis īscriptionibus SEcūda, pnomē dicitur;

cur posterius collocatur, non prius, sicuti prænomina solent? Quòd si dicat Sigonius prænomen postponi, vt hoc ipsi concedam etiam, tamen consideret velim, si in illa inscriptione Mutinensi, quam affert ex ædibus nobilissimi, ac doctissimi viri Ludouici Casteluitrei. SALVIA C. F. PRIMA FECIT. potest dici prænomen ita collocatum post illa verba C. F. nam in inscriptionibus Epistolarum Ciceronis quàm plurimarum: item in marmoribus consulũ Romanorum, quis non videt post. C. F. idest Caij filius, vel L. F. idest Lucij filium semper apponi cognomina ipsa, vt Crassus, Balbus, T Appulus & similia: me certè pudet talia loqui, quæ omnibus notissima sunt: sed satis mirari non possum, quomodo tàm pueriliter in his labatur Sigonius. Adducet fortasse contra me ipse alteram inscriptionem Mutinensem ex ædibus eiusdem Casteluitrei.

SEX. TVLLIVS SEX F. V SIBI
ET SVIS, ET PRIMAE VALERIAE SP. F.

In qua PRIMAE VALERIAE quòd scriptum est, putat fortasse PRIMAE prænomen esse: erras Sigoni, si id credis: nam consequeretur, quod est maximè absurdum, PRIMAM modò prænomen esse, modò cognomen: nam ego cognomen esse ante tibi demonstraui. Sed ego te conuincam tua ratione. Non ne scripsisti tu cognomina reperiri collocata interdum ante gentilitia nomina. Ita quidem se se res habet: & tu meminisse debebas: sed nondum adnotaras hoc, quod postea credo tibi in mentem venisse. Idem dicendum est de QVARTA. TERTIA. QVINTA. Cum enim eiusdem patris essent multæ filiæ, & omnes gentilitio appellarentur nomine, vti mos erat, discernebantur cognomine veluti quodam (sic enim est appellandum) Primæ, SEcundæ, Tertiæ, Quartæ, Quintæ. Quid cogitares cum inscriptionem Patauinam protulisti, non possum intelligere, aduersatur enim tibi: Agedum idipsum perspice. Inscriptio hæc est.

V. F.
T. LIVIVS
LIVIAE T. F.
QVARTAE 7.
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI ET SVIS
OMNIBVS.

Non ne vides Sigoni QVARTAE postponi illis literis T. F. idest, Titi filiæ, & esse cognomen, sicuti pauló ante tibi ostendi. Illæ etiam inscriptiones Regienses apud Horatium Malegutium nobilem iuuenem sunt eiusdem generis, nec est, quód te torqueas diutius: nunquam enim peruinces QVINTAM, QVARTAM prænomina esse: sunt enim cognomina ea de causa imposita, quam ante exposui. Libet nunc apponere alias, ex quibus idipsum cognosces. In Hispania Terracone est hæc, quam mihi describendam tradidit ex suo commentariolo Lusitanus quidam amicus meus.

D. M.
MANLIAE
QVINTAE
MANLIA
SEVERA
PATRONA.

Extat etiam Pataui hæc in ædibus Liuianis.

T. LIVIVS C. F.
SIBI ET SVIS
T. LIVIO T. F. PRISCO
ET LIVIO
T. F. LONGO
ET CASSIAE SEX. FILIAE
PRIMAE VXORI.

Sunt Patauij itidem aliæ duæ, in quibus, & si marmor fractum est, idipsum cognosci potest. Altera quidem est in ijsdem ędibus Liuianis.

C. SAVFEIVS
CLEMENS
SIBI ET
V........ PRIMAE.

Altera veró in ædibus Quirinorum, his verbis.

P. FLAVIVS Q. F. ROM.
STABILIS
ADLECTVS DECVR
SIBI ET
P. FLAVIO P. F. FESTO
FILIO ADLECTO DECVR
ET
LI .... TERTIAE
VX .... F. I.

His persimilis est Mutinensis illa in turri Diui Geminiani.

C. SALVIVS C. F	SALVIA C. F.
VRBANVS	PRIMA FECIT.
APOLL.	SOSIA 7 L.
	AMARYLLIS.

Duo igitur cognominũ genera fœminarum sunt. Alterum cum discerni eas erat necesse à suis sororibus, quæ gentilitio nomine omnes appellabantur. & hæc sunt: PRIMA, SECVNDA, TERTIA, QVARTA QVINTA. Si plures essent Sorores. si duo tantùm. MAIOR. & MINOR. Alterum verò genus, si gentilitium nomen in diuersis familijs erat cognomine distinctis. Gentilitio nomini (nam eo omnes fœminæ appellari erat necesse) addebatur cognomen eius familiæ peculiare, vt discerni possent ab alijs, quæ eodem gentis nomine vocabantur. PRioris generis sunt illa apud Liuium lib. 40. QVarta Hostilia. & apud eundem lib. 28. & Tertia Sceuolæ filia apud Asconium. Quinta Claudia. Itidem apud Ciceronem hoc idem in or. pro Cœlio, & de responsis aruspicum, & tertia Iunia apud Suetonium in Cęsare. Item de tertia Pauli Aemylij lib. de Diu. primo. Alterius generis sunt illa. Paulla Valeria in Epist. Cęlij, quæ etiam Pola à Cicerone vocatur πῶλαν vocat Agrippę sororem Dion. lib. 55. 376. Et quamuis nullam Valeriorum familiam sciam hoc cognomine PAVLLI dictam, crediderim tamen adoptionem aliquam subesse, aut aliud quiduis, propter quod illa Valeria cognomẽto Paulla dicta est, nã idẽ perspici põt in sorore Agrippę, de qua Dion, nisi fortè ita dictę quid pusillę. Ex hoc genere sunt illa in inscriptionibus Hispanicis in valle Saguntina.

SERGIAE M. F	& in illa ibidẽ est SERGIAE
PEREGRINAE	M F.
THEOMNESTVS ET LAIS	PEREGRINAE
ETDIDYME LIBERTI	L. IVLIVS ACTIVS
Rursus illa	Rursus etiam in illa, quæ ẽst cõpluti in Hispania
POPILLIAE	FVLVIAE PROCV-
RECTINAE. N. XVII.	LAE C. F.
C. LICINIVS C. F	CELSA FLAVINA
GAL. MARINVS	MATER FIL.
VOCONIVS ROMANVS.	KARISSIMAE.
VXORI	

Est etiam aliud cognomentoum genus fictum à blandientibus quale illud in Hispania. Et illud itidem in Hispania.

Sagunti. Tarracone.

D. M.
TERENTIAE
NIGELLAE
AN. LX.
VETTI
VS
MATRI
PIENTIS
P.

VENERI
LATINILLAE
SPEDIVS MA-
TERNIANVS
MARITVS.

Et illud ibidem.

D. M. S.
IVLIO FRONTONI
SALMANTIC.
ANN. LXX.
IVLIA RVSTICILLA
SOROR
PIENTISSIMA
F. C.
H. S. E. S. T. T. L.

Et illud in valle saguntina.

ANTONIAE L. F
SERGILLIAE
VEGETVS
LIBERT.

Et illud patauij in ędibus Quirinorū.

LVSCA
QVADRA
TILLA H. S. EST
ANN. XXV.
M. IX. D. XXIII.

Et illud Mutinæ in ædibus, opinor, Ludouici Casteluitrei.

Q. AMBILIVS T. F.
POL. TIRO MVTIN.
MILES COHOT. VII PRAET.
7 GRAECINI. VIXIT ANN.
XXXII MILITAVIT ANN XII.
ARBITRATV.
MYRMELIAE VERECVNDAE
SORORIS
T. F. I.

Item illud Mutinæ in foro ad ędem
Diui Geminiani.

DECIMIAE L. F. PHILEMATION
ROMANI MATRI
IN FR. P. XVII. IN A. P. XVII.

Nam cognomina hæc. Rectina, FLauina, Nigella, Latinilla, Venus, Rusticilla, SERgilla, Verecunda. Philemation satis constat ita fuisse ficta ob blanditias, vel à parentibus, vel ab amatoribus, qualia illa sunt apud authorem qui Probus vocatur. Rutilia, Cesellia, Rodocilla, Mutrulla, Burra, quę quidem prænomina non sunt, vt Sigonius putat, secutus nescio quem. Vsum mihi demonstret, si potest.

De quibusdam fœminarum Romanarum prænominibus Cap. XIII.

CVm ego de mulierum Rom. nominibus dissererem ante multos annos, vsum spectaui magis, quàm nugas grammaticorum: & Plutar. authoris grauissimi sententiam secutus fui, cum præsertim Augusti ętatem, & florentis Reip. rempora professus essem me nolle transgredi, quia postea omnis ratio nominum confusa apparet. Ideo dixi prænomina mulierum nulla fuisse, præter Caiam, quod omnium commune fuit, nubentium præsertim. Plutarchus in fœminis prænomina non agnoscit, vt ante dictum est: sed cognomina tantùm de quibus est etiam à me disputatum copiose. Nunc non quidem sententiam mutaui, Id enim verum est, quod dixi: Sed in animo habeo ostendere, ex veterum inscriptionibus quibusdam pręnomina etiam fœminas aliquando habuisse. Verùm iudicent docti, quà ætate illę inscriptiones factæ fuerint, nam florente Rep. factas esse ego adduci non possum vt credam. Si enim id fuisset, Plutarchus non ita statuisset in Marij vita, & in Probl. nec Posfidonium ea ratione refutasset, quòd mulieres pręnomine carent.

In Hispania inscriptio est Sagunti hæc.

L. NVMERIO
L. F. FELICI
A. AEMILIA
PRISCA MARITO
OPTIMO.

Et hæc.

VALERIVS MAXIMVS
TI. AELIA M. F.

Extat etiam Patauij in Liuianis ædibus hæc. Supra quam equi currentes ſcalpti ſunt, qui currũ trahunt, in quo auriga & virgo inſident.

P. SERVILIAE VIRG.
P. SEXTILIA
VIR. VEST. ET SIBI
V. F.

Hęc ita ſe ſe habent. Nec tamen liquet qua ętate ſcalpta fuerint marmora hæc. Quare nihil temere affirmandum puto, cũ nullus extet vſus apud veteres prænominum in fœminis: & nominatim Plutarchus in Mario Poſsidonium refellens dicat eas prænomina non habuiſſe.

Locus Varronis perperam prolatus, & declaratus à Sigonio quomodo interpungi, & intelligi debeat.
Cap. XIIII.

PRopoſitum eſt Varroni diſſerere aduerſus eos, qui analogiam tollebant. Et quia multis modis analogia fit, de ea loquitur etiam, quę conſiſtit in tribus nominum generibus, & oſtendit tolli non debere. nam ait Quo circa in tribus generibus nominum iniquè tollunt analogias, quę verba proferuntur paulò poſt illa, quę Sigonius protulit cap. 7. ſuę diſputationis de nominibus. Libro autem 2. Varronis poſita ſunt de analogia, non longe à media parte libri. Rationes tollentiũ analogias in generibus profert has Varro. Negãt cum omnis natura ſit aut mas, aut fœmina, aut neutrum, debuiſſe ex ſingulis vocibus ternas figuras vocabulorum fieri, vt albus, alba, album. Nunc fieri in multis rebus binas, vt Metellus Metella. Ennius, Ennia. Nonnulla ſingula, vt tragœdia, comœdia. Sic eſſe Marcum, Numerium, at Marcam Numeriam non eſſe, dici coruum turdum, coruam turdam non dici. Contra Pantheram, merulam, non dici Pantherum, merulum. Refellit hos
" Varro his verbis. Ad hęc dicimus, Oĩs orõnis, q̃uis res natura ſubſit,
" tamẽ ſi ea in vſum nõ peruenerit, eò nõ peruenire verba, & q̃ ſequũtur. Videtur .n. ſentire Varro, duo requiri, vt appareat analogia in verbis. Naturã & vſũ: natura, vt ſit res illa: ſi.n. nõ eſt, ne vocabulũ quidẽ eſſe põt: Vſu, q̃uis.n. natura ſit, ſi in vſum & notionẽ nõ venerit, ęque eſt ac ſi natura nõ eſſet. Olim colũbę genere fœminino tàm mares, q̃ fœminę dicebãtur, ꝙ nõ erant in eo vſu domeſtico, ſed poſtea ex eo factũ eſt, vt ĩternoſcerẽt, & dicerẽt colũbũ marẽ, colũbã fęminã. Itaq; ĩquit Varro in quibus rebus non ſubeſt ſimilis natura, aut vſus, huiuſmodi ratio quęri non debet. Paulò poſt addit. Marem & fœminam habere inter ſe

quandam societatem, à qua disiuncta sunt neutra. Ideo in vocabula marium & fœminarum cadere analogiam generis, quæ non cadit in neutra. SERuorum autem nomina, quod non ita transeant ad communitatem cum fœminis (nec enim serui gentem habent) non posse habere analogiam. Liberorum verò hominum, qui erãt in Latio, quoniam hi gẽtem habebant, nomina habere analogiam, & transire etiam ad fœminas. Quod itidem fieret in nominibus seruorum, si gentilitia natura in vsu subesset. Quare in nominibus gentilitijs apparet analogia generis necessariò, nam Claudius dicitur vir, Claudia fœmina, Claudium genus: eodem modo in alijs. Hoc tamen non fit in prænominibus: quia instituta sunt ad vsum, vt discerneretur singularium hominum gentilitia nomina, exempli causa, omnes Claudij dicuntur, qui é gente Claudia orti sunt: omnes Terentij, qui é Terentia. Nec hoc in prænominibus tantùm, sed etiam in alijs (vt pote cognominibus) quot quot instituta sunt, vt discerni possent gentilitia nomina. Exempli causa, Cornelius hic vocatur, itidem & alter, huic cognomen est, Lentulus, alteri, cognomen est Scipio; Sic in mulieribus etiam contingit, nam hæc cognomen arripiet suæ familiæ, illa suæ. Ideò ait Varro ibidẽ. Vt Metellus Metella. Qualia sunt illa à nobis paulò ante declarata apud Ciceronẽ, ac Paula Valeria, & Pola, Agrippę soror apud Dionem: interdũ tamen omisso cognomine, aut nomine patris, aut nomine filiorũ distinguuntur, vt Cornelia Gracchorũ mater, & huiusmodi. Eędẽ mulieres, si gentilitio noĩe eodẽ appellantur, distingui solent cognomine à numero ducto, vt secunda, tertia, quarta, quinta. In viris tamen cũ Quintũ dicimus & Sextũ, aut Decimũ, pręnoĩa sunt: tam tamen illa gẽtilitia noĩa distingunt, ꝙ hęc: tàm illa numerũ signant in cognominibus, ꝙ hęc in pręnominibus. Nec verò à numero tantũ distinguuntur gentilitia noĩa, sed vt singulare aliquid haberẽt, notari solebat euentus aliquis, ex quo effingeretur pręnomẽ. Vt Lucius, qui luci, Manius, qui mane esset ortus, Posthumus, qui post mortẽ patris: quę pręnomina transierunt etiã in fœminas ex analogia, cũ subesset natura, & vsus: nã Mania est dicta mater larum; Lucia Volumnia in saliaribus carminibus etiã appellabatur, quæ quidẽ vetusta sunt, & in vsu non remãserũt. At posthuma in vsu adhuc est apud multos. Cũ aũt analogia sit in prænominibus ex genere, inter viros & fœminas, sciẽdũ tamẽ, nõ in omnibus prænominibus esse, nam nulla mulier Marca dicitur, nec Numeria, quis Marcus & Numerius pręnomnia sint virorũ. Eodẽ modo Quintũ, Sextũ, Decimũ dicimus pręnoĩa in viris, nõ tamẽ in mulieribus cognomen hoc SEXtam DECImam, neque in viris SEcundum Tertium, Quartum: & si enim natura subest, non est tamen

vsus.

vſus. Regula enim Varronis eſt, ad efficiendam in vocabulis analogiam, requiri vtrunque, & naturam, & vſum ſimul. Ita mihi videtur locus Varronis explicandus, & intelligendus. Nunc verba ipſa appono, quæ corruptisſima ſunt in vulgatis omnibus codicibus, vt perſpici etiã posſit (nec verò me latet in Ant. Auguſtini libro ita legi) confirmari non poſſe teſtimonio Varronis hanc ſententiam. " In noſtris nomi-
" nibus, qui ſumus in Latio, & liberi, neceſſaria: itaque ibi apparet analo-
" gia, ac dicitur Terentius vir, Terentia fœmina: Terentium genus: In
" prænominibus ideo non fit. Item quod ad hæc inſtituta ad vſum ſin-
" gularia, quibus diſcernerentur nomina gentilitia, vt à numero ſecunda,
" tertia, & quæ ſequuntur. Sigonius ita profert ex Auguſtini, opinor, libro. In prænominibus ideo nõ fit item, quòd hæc inſtituta ad vſum ſin
" gularia, &c. Noua hęc eſt interpungendi ratio. Ego longè aliter puto legendum, nec muto interpunctionem peruulgatam omnium libro-
" rum. " In prænominibus id non fit: Item quot quot inſtituta ad vſum
" ſingularium, quibus diſcernerentur nomina gentilitia, vt enim à nume
" ro in fœminis, Secunda, Tertia, Quarta, & in viris, Quintus, Sextus, De
" cimus: ſic ab alijs rebus, cum eſſent duo Terentij, aut plures diſcernen-
" di cauſa, vt aliquid ſingulare haberent, notabant forſitan ab eo, quòd
" mane natus diceretur, vt is Manius eſſet: qui luci Lucius: qui poſt pa-
" tris mortem poſthumus: è quibus quædam itidem fœminis cecidiſſe
" proportione appellata, declarant prænomina antiqua mulierum Ma-
" nia, Lucia, Poſthuma. Videmus .n. Maniam matrem larum dici, Lu
" ciam Volumniam Saliorum carminibus appellari, Poſthumam à mul
" tis poſt patris mortem etiam nunc appellari: Ita legendus eſt Varronis locus. Sed vtinam haberemus Varronis hos libros emendatiores (etſi præclaram operam nauauit Auguſtinus) aut alicunde exiret manuſcriptus alius liber, cuius ope reliqua vlcera ſanari poſſent: ea enim diſputatione nihil ingenioſius, nihil acutius dici poteſt. De Varronis autem opinione quid ſentiam, aliàs copioſius declarabo. Nunc redeo ad Sigonium, qui teſtimonio Varronis probare conatur, fœminas Ro. prænominibus vti conſueuiſſe: Ego præter illa, Luciam Poſthumam, & Maniam nihil video elici ex Varrone poſſe: quæ tamen vetuſtate obliterata eſſe ait. Sed quomodo Sigonius coniungit cum loco Varronis Plutarchi locum ex Mario prolatum, vbi Poſidonius reprehenditur, cum apertè Plut. ſcribat, vt nos ante oſtendimus, cũ erratum Sigonij grauisſimum patefactum eſt, fęminas Ro. pręnomina non habuiſſe? Eſto, dicat Varro Ro. fęminas pręnomina habuiſſe: nõ tamen idem dicit Plutarc. imò diuerſa, ait .n. ipſas pręnomen non habuiſſe. Verum fac Varronis locum ita interpungi, vti ille cenſet:

Vtri magis credemus, Varroni, an Plutarcho? Varroni dicat Sigonius, quia Romanus ipse est. Ita'ne verò Sigoni, iam tibi extorsimus hoc, Plutarchum non astipulari Varroni, quòd tu temerè loca non perpendens affirmasti. Bene se habet. Modò dices Varroni potius credendum, quàm Plutarcho. Si hoc etiam tibi extorsero, quid dices? Censeo ego in hac re magis habendam esse fidē Plutarcho, quàm Varroni, & audi cur id censeam. Vsus confirmat opinionem Plutarchi: Omnes enim authores Romanos, ac Latinos vt euoluas, nūquam obseruabis Romanas mulieres cum prænomine vllo ab ipsis nominari: non Liuius, non Suetonius, non Cicero, nullus denique. Quare Plutarchi sententia verior vt sit necesse est, cum vsu ipso sit comprobata. Hæc ego ita statuo: tu si quid habes, afferto in medium, modò ne temerè prolatum sit ex loco alicuius authoris à te non diligenter lecto, & perspecto: quod tibi iam toties accidisse demonstraui: vt in eo iam natura potius & inscitia, quàm negligentia, aut sorte labi videaris.

Alia ratione demonstratur erratum idem Sigonij. Cap. XV.

OStendimus hactenus Plutarchum in Mario non astipulari Varroni, statuereqúe Romanas fœminas prænomina non habuisse, cum Plutarchi testimonio Sigonius vtens cōtrarium assereret, vt est imperitus, nec veterum scripta plerunque intelligit. Iam verò idipsum comprobari potest authoritate Sex. Pompeij, nam is lib. 11. ait. Minores, & maiores inter cognomina fœminarum poni solebant. Censet vir
" doctus MAIOREM & MINOREM cognomina es-
" se. Atqui si hęc cognomina sunt, etiā illa vt sint cognomina necesse est. PRIMA, SECVNDA, TERTIA, QVARTA, QVINTA. Nam à numero deducta sunt. Cum duas sorores distinguere vellent, apponebant cognomina hæc. Maiorem, Minorem, cum plures, illa. Si igitur à numero tàm hæc, quàm illa deducuntur, non video, cur hęc prænomina, illa cognomina dici debeant. De Octauia Maiore & Minore sororibus loquitur Suetonius in Augusto nu. 4.

De cognominibus fœminarum Cap. XVI.

LIbet hoc loco apponere ex vetustis marmorum inscriptionibus exēpla aliquot cognominum, quæ fœminarum erant. In Noricis igitur Bellunensium montibus, vbi nunc ciuitas est præclara BELLVNVM, est hæc inscriptio.

D. M.
QVINCTIA MA
XIMA SIBI ET
COIVGI SVO.
CVSONIO SEVERINO
V. F.

Itidem hæc.
M. PRAECELLIVS Q. F.
PAP. VITVLVS
SIBI ET
DVRENIAE L. F.
SECVNDAE
VXORI ET SVIS
V. F.

Itidem & hæc.
T. TVRRANIVS SEVERINVS
CONIVGI SVAE CARISS.
POBLICIAE CONSTANTINAE VIVVS
F.

Idem hæc.
C. DVRENIO SECV
NDO DORIFERO
OMNIBVS HONORI
BVS M. F.
PRAECELLIA PROCVLA
MARITO OPTIMO

Has autem mihi descriptas dedit vnà cũ alijs multis Florius Maresius BEL Lunensis Archipresbyter iuuenis optimus, omniquê liberali disciplina institutus, qui nunc Pataurj est, & iuri ciuili nauat operam.

Error Pauli Manutij demonstratus, & locus Ciceronis emendatus, ac declaratus Cap. XVII.

MAnutius in suo commentario in Ep. Cic. ad Q. F. Ep. prima, vbi Cicero de anulo Prętoris loquitur, & proferuntur hęc verba " Sit anulus tuus non vt vas aliquod, sed tanquam ipse tu, non minister alienæ voluntatis, sed testis tuæ: ait ita debere intelligi, vt dicat Cicero: Non debere esse anulum tanquam vas quoddam, quod circunfertur. Putat enim à vase similitudinem duci, aut à dolio aliquo, quod perquam ridiculum est. Verba Manutij hæc sunt " non vt vas aliquod, quod assiduè circũfertur, sed vide quibus illum tradas, ne quis, accepta pecunia, signet ea, quæ tu non probares. Ego locum Ciceronis primum puto non carere menda. Non. n. ALIQVOD, sed ALIQVIS legi debet. Erratum aũt inde fluxit, quòd aliqui eodem modo, quo Manutius à vase deductam similitudinem existimantes. Aliquis, in aliquod, mutarunt. Deinde assero Ciceronem non ad dolium aliquod (esset enim perridiculum) sed ad sponsorem respexisse: Nam vas si facit vadis, sponsorem significat, & si aliquantulũ difert: declarat Varro in lib. de lingua latina V. vbi hæc sunt verba. Vas appellatus,

„ qui pro altero vadimonium promittebat. Consuetudo erat,cum reus „ parum esset idoneus inceptis rebus,vt pro se alterum daret, à quo caue- „ ri postea lege cœptum est ab his,qui prędia venderent,vades ne darēt: „ ab eo scribi cœptum in lege mancipiorum. Vadem ne posceret,nec da bitur. Ait igitur Cic. videndum est ò Quinte, ne anulus tuus sit tanquam vas alienæ voluntatis: idest ne aliquis tuorum quæstum hac ratione faciat in prouincia: dum anulo tuo prætorio multa obsignat te in sciente, corruptus largitione prouincialis alicuius: fuisset igitur anulus tunc verè sponsor, & vas voluntatis alienæ, idest eorum, qui corrupti fuerant: nam sicuti creditores vadem postulant, ita illi prouinciales,ne temerè pecuniam darent ijs, qui polliciti erant se obsignaturos Praetoris edictum,aut interdictum aliquod: postulabant antè vadem,ac velu ti sponsorem quendam. Is autem erat Prætoris anulus: Obsignationē enim vbi viderant, se decipi posteà posse non credebant. Hæc est Ciceronis sententia in illis verbis: non illa, quam affert Manutius. De Anulo autem,quo obsignabant,Valerius Maxi. lib. 8. cap. de gloriæ cupiditate. Exemplo 5. " Vt anulo signatorio,quo vtebatur,scalptum haberet. Et Liuius libro 7. 11. belli puni. " Cum Marcelli corpore, & anulo esset potitus Annibal,Crispinus collega scripsit ad ciuitates,vt cauerent,ne qui Annibalis literis crederent.Itidem & Val. Maxi. lib. 3. cap. de ijs, qui degenerarunt: è manu Scipionis anulum » detractum ait,in quo caput Africani patris erat scalptum, & Cicero in » 3. in Catilinam inquit. Cognouit manum, & signum suum: & pau- » lò post. " Imago aui tui. Sed & Salustius in coniur. Cat. Igitur perlectis literis cum prius omnes sua signa cognouissent. Et Suetonius in » Aug. vbi Sphinge Augustum signare solitum ait: alijsque.Itidem Vo » piscus in Diuo Aureliano sub finem,ait. " Vxori,& filiæ anullum si- » gillaticium quasi priuatus instituit. Itidem Asco. in cōm. 3. in Verrem » sub finem. " Et obsignauit anulo non solùm suo,sed etiam Scribę sui. » Loquitur autem ibi de Varo Prætore.

Alius error eiusdem Pauli Manutij,& locus Dionis emendatus: item locus Cicc. declaratus Cap. XVIII.

EPistola est octaua ad Brutum à Cicerone scripta,qua illum consolatur ob mortem praeclari viri, quem alieno tempore amiserat Brutus, cum in Macedonia esset,& copias colligeret aduersus M. Antonium, & Octauium. Paulò post enim inter se conspirarunt vnà cum Lepido. Orditur autem ab his verbis. FVNGERER OFFICIO. Paulus Manutius in suo cōmentario ait. " Assequi non possum, que

» in re tantam iacturam fecisset Brutus, aut quod accepisset tantum vul-
» nus, vt hac tam exquisita consolatione indigeret. Suspicaret aliquid de
» Porcia vxore, quam Nicolaus Philosophus, & quæ sequuntur. Paulò
» post. Quid igitur? Omnino sciri posse non arbitror, nisi quidquid
· est, magnum aliquid sit necesse est, cum & ei Cic. nihil in terris dicat si-
» mile fuisse, & quæ sequuntur. Paulò post. Quid autem fuerit, cum
» diligenter, & accuratè cogitauerim, reperire, verum vt fatear non pos-
sum. Hæc Manutius. Ego vt hominem laudo, qui ingenuè fatetur se ignorare hoc quid sit: reprehendo tamen, quòd diligenter non legit veterum libros: Si enim perlegeret totos, non vnam, aut alteram pagellam percurreret, nihil illum subterfugeret, vt etiam ante dixi. Ego puerum domi habeo, qui omnes consulatus, quidqúe singulis annis gestum sit facilè recensere potest, ita omnia memoriæ mādauit: Illum igitur, sicuti in Menone Socrates facit, cum constituissem in medio, audientibus aliquot meis familiaribus, qui aderant, iussi vt legeret Manutij commentarium. Cum legisset: An inquam tibi aliquid venit in mentem, quod proferas ad locum hunc intelligendum ex historia? Inquit ille, fortasse veniet, si consulatum mihi præscripseris. Tum ego. Is est annus, quo periere ambo Consules Hirtius, & Pāsa ad Mutinam in proelio. Alter enim cęsus, alter vulneratus paulò post obijt. Statim ille, cum paulisper memoria repetiuisset tempus illud: Nimirum, inquit, hic est Publius ille Seruilius cognomento Isauricus, quem Dion scribit eo anno Romæ perijsse virum magna dignitate, & auctoritate: ac verba ipsa recitauit correcta, vti ego declarans ipsi ante demonstraram esse legenda. Sunt autem hæc, pagina 84. libro XLV.

Ἐκεῖνα μὲν οὖν τῷ ἔτει ταῦτ᾽ ἐπράχθη, καὶ ὁ Σουλπίκιος ὁ Ἰσαυρικὸς ὑπέργηρως ἀπέθανε.
» λέγω δὲ τοῦτο ἐμνημόνευσα αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὕτως οἱ τότε Ῥωμαῖοι τοῖς τε τῷ ἀξιώματι προ-
» σήκοντας ἐδοῦντο, καὶ τοὺς ἀνεπιλείᾳ τινὶ χρωμένους, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλαχίστοις ἐμίσουν, ὥστ᾽ ἐπει-
δὴ ἐκεῖνός ποτε ἐν τῇ ὁδῷ ἀπαντήσαντά οἱ βαδίζοντι ἱππεύοντα, καὶ μὴ ἀποπηδήσαντα,
» καὶ προσέτι ἰσχυρῶς προσελάσαντα, ἐγνωρίσθαι τε μετὰ τοῦτο ἐν δικαστηρίῳ καὶ εἰπόντος
» τοῖς δικασταῖς τὸ γενόμενον, οὔτε λόγον ἔτ᾽ αὐτῷ ἔδοσαν, καὶ κατεψηφίσαντο πάντες.

Valerius Maximus lib. 8. cap. 5. Exemplò vltimò idipsum refert: & quia vtile est conferre græca cum latinis, etiam ipsius apponam verba.
» P. SERuilius, Consularis, Censorius, triumphalis, qui maiorum suo-
» rum titulis Isaurici cognomen adiecit, cum forum præteriens testes in
» reum dari vidisset, loco testis constitit, ac per summam inter patrono-
» rum pariter & accusatorum admirationem sic orsus. Hunc ego, iu-
» dices, qui causam dicit, cuiàs sit, aut quam vitam egerit, quàmqúe meri
» tò, vel iniuria accusetur, ignoro. Illud tantùm scio, cū occurrisset mihi
» Laurentina via iter facienti admodum angusto loco, equo descendere
» noluisse. Quod an aliquid ad religionem nostram pertineat, ipsi æsti-

„ mabitis: Ego id ſupprimendum non putaui. Iudices reum, vix auditis „ cæteris teſtibus, damnauerunt. Cum igitur eo tempore talem virum amiſiſſet Brutus, ex qua gente Seruiliam matrem habebat, quid mirum ſi tantopere dolebat? Fuiſſe autem Brutum à Seruilio etiam Quinto adoptatum Cæpione ſatis notum eſt, nam declarat Cicero in Philipp. orat. X. vbi Q. Seruilium Cæpionem Brutum appellat. In dicenda autem ſententia quanta fuerit authoritate etiam tunc, ſatis perſpici poteſt apud eundem Ciceronem in oratione Philipp. XIIII. & alijs. Sed menda debet tolli ex Dionis verbis, quæ ante protulimus. Non.n. „ σουλπίκιος ὁ ἰσαυρικὸς, ſed πόπλιος ἰσαυρικὸς legi debet, vel σερουίλιος ὁ ἰσαυρικὸς. Hunc igitur mortuum lugebat Brutus: & ideo Cicero ipſum conſolatur, monetqúe vt populo & ſcenę ſeruiat (vt aiebant) agens .ſ. ea, quę ad dignitatem, & reip. ſalutem ſpectabant: nec fracto ſit animo: & ſi ſua authoritate P. Seruilius plurimum prodeſſe Reipub. poterat, non deerant tamen alij, qui ipſius cauſam ſuſciperēt. Sperabat fortaſſe Brutus tanti viri authoritate Po. Romanum facilè adduci poſſe ad ſuas, hoc eſt libertatis partes tuendas. Hic eſt igitur ille, quem Cic. laudat in Epiſtola ad Brutum, de qua nobis eſt ab initio propoſitū loqui, & cui nihil dicit in terris fuiſſe ſimile propter ſingularem virtutem, & ſummā dignitatē, & authoritatem: non Portia (ſicuti ſcribit Manutius) quæ nondum perierat, aut alia quęuis muliercula, cuius mors animum Bruti tantopere non potuiſſet perturbare. I nunc Manuti (per me.n. licet) atque tuo hæc (vtar Horatij verbis) ſubſcribe libello.

Menda ſublata ex verbis Valerij Maximi & declaratus locus Cap. XIX.

IN ijs verbis, quæ paulò ante protulimus ex Valerio Maximo, vbi de teſtimonio loquitur P. Iſaurici, puto eſſe mendam, quæ facit vt ſententia ſit obſcurior. " QVOD an aliquid ad religionem noſtram pertineat ipſi æſtimabitis. Verba hæc ſunt Seruilij alloquentis iudices, apud quos contra reum illum teſtimonium dixit. Sed non " NOSTRAM, verùm " VESTRAM, legi debet: Et ſi.n. Religionem ad teſtes etiam ſicuti ad ipſos Iudices referri poſſe ſcio, qui iurati teſtimonium dicebant, vt Cic. innuit in III. Orat. in Verrem. vbi ait " Religione adducti, quæ ita explicat Aſconius " quia iurati teſtes produci ſolent, non ſolùm, ne falſa dicant, verùm etiam, ne, quæ vera ſunt taceant: Libentius tamen retulerim ad ipſos Iudices, qui iurati iudicabant, vt ſit ſententia illorum verborum hæc. Vos æſtimabitis (inquit Seruilius) ò Iudices, an vos pro religione, & iureiurando,

quo estis astricti, quanti hoc sit faciendum. Si autem " Nostram, legas, non video quæ sententia elici possit. Nulla enim religio dici poterat in Seruilio, qui iniuratus erat testis, ac minimè productus ab accusatore: nisi forte dixeris iuratum talia dixisse pro testimonio: & monuisse Iudices, vt viderent, ne parui fecisse religionem suam viderentur: quasi multum honori esset detrahendum Seruilij, si reum non non damnassent Iudices. Sed mihi magis prior probatur sententia: prorsusque existimo legendum " VESTRAM.

Ciceronis locus emendatus, ac interpunctus.

Cap. XX.

VErba Ciceronis sunt hæc libro primo Epistolarum ad Q. Fratrem, Epistola prima, vbi loquitur de C. Octauio, qui Macedoniam administrabat. His rebus nuper C. Octauius iucundissimus fuit, apud
" quem primus lictor qui fuit, tacuit accensus quoties quisque voluit di-
" xit, & quàm voluit diu. Quæ quidem, quoniam culpa librariorum perperam interpuncta fuerunt, multis iniectus est scrupulus, nam suspicati sunt mendam subesse. Ideo Manutius illa verba QVI FVIT corrupta esse ait, & legi debere QVIEVIT. Et si autem hanc suam emendationem muniuit testimonio grauissimorum, & doctissimorum virorum, quorum alter mortuus est, alter Romæ adhuc viuit, floretque, si quis alius, propter singularem doctrinam, & probitatem, gloria: non tamen debeo tacere quid sentiam de toto hoc loco, cum præsertim id quod dicam præstantissimi, & doctissimi viri sententia fuerit comprobatum. Ego igitur nihil immutandum censeo, sed legi debere QVI FVIT. Verba hæc si nullis distincta interpunctis proferantur primum, mox interpungantur, facilius res cognosci poterit. Cum igitur librarius sine interpunctis ita scripsis-
" set. Apud quem primus lictor qui fuit tacuit accensus quoties quisque "
voluit dixit & quam voluit diu. fuere imperiti nonnulli postea, qui "
perperam interpunxerunt, sic. Apud quem primus lictor qui fuit, "
" tacuit accensus: quoties quisque voluit dixit, & quàm diu. Nunc Manutius interpunctum non mutans, cogitur mutare illas dictiones QVI FVIT, in QVIEVIT. Ego dictiones non muto, "
" sed interpunctū, sic. Apud quē primus lictor qui fuit, tacuit. Accensus, "
" quoties quisque voluit, dixit, & quàm diu. Ita nihil scrupuli residet: nā lictoris munus cū sit ligare ad palum, & virgis cędere. C. Octauius, qui

rectè prouinciam administrabat, cum loqui vetabat, cum id ipsius non esset munus, ad tribunal si accederet, & cogebat tacere. Accensum autem, quia est ipsius munus loqui, & citare iussu prætoris, ita in officio contineri solitum ab eo Cicero demonstrat, vt nunquam iniussu suo aliquid dixerit. Quòd autem Cicero ait. PRIMVS LICTOR. puto considerandum diligenter, nam primus dicebatur, sicuti Pont. Maximus, & Vestalis maxima, qui cæteris præerat lictoribus. Argumentum igitur est à maiori. Si primus lictor qui fuit, tacuit, quantò magis cæteri. Sic audiui locum hunc esse declaratum, cum admodum essem adolescens, à Romulo Amasæo Vtinensi ciue, & præceptore meo, viro eloquentissimo, & doctissimo. Atque de ea re superioribus diebus cum essem locutus cum Frãcisco Philomelo erudito homine, & acri iudicio prædito non in hoc genere tantùm emendandi, sed etiam in ijs, quæ ad artem dicẽdi, & antiquitatem, omneqúe genus literarum spectant: facilè mihi assensus est. quare lætatus sum meam sententiam illi probatam fuisse, eòqúe libentius hîc apposui.

Alius Manutij error eodem loco demonstratus.

Cap. XXI.

PAulus Manutius ibidem, cum quis sit accensus apud Ciceronem declarat, ait. " Accensus autem nomen ordinis fuit, & promotionis in militia, vt Pediani verbis vtar. Verùm id quidem est ô Manuti, sed si putas, Accensum ita accipi hoc loco apud Ciceronem, deciperis: nec videris intelligere, Accensum etiam eum dici solitum, qui ciere, seu citare solitus erat prætoris iussu: huius rei testem, & authorem habeo Varronem. Nam is in libro quinto de lingua latina ait. In commentarijs consularibus scriptum sic inueni. Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc. Calpurni voca inlicium omnes Quirites hùc ad me. Accensus dicit sic. Omnes Quirites inlicium visite hùc ad iudices. C. Calpurnius dicit. Voca ad conuentionem omneis Quiriteis hùc ad me. Accensus dicit sic. Omnes Quirites ite ad conuentionem hùc ad iudices. Deinde Consul loquitur ad exercitum. Impero quâ conuenit ad comitia Centuriata. Prĕter Varronem autem & Liuius testatur Comitia centuriata speciem habuisse exercitus, quia ex clasſibus, & centurijs, quæ ad rem militarem spectabant, conuo

cabantur

cabantur: ideo in vrbe haberi non poterant. Itidem Iudices Consiles fuisse dictos idem Liuius scribit lib. 4. Differre autem præconem ab accenso, & vnde dictus sit accensus idem Varro explicat. Quare hic accenso, illic præconi dicit, hæc est causa. In aliquot rebus idem, vt præco, accensus acciebat, à quo accensus quoque dictus. Paulò post. Vbi primum accensus inclamarit meridiem. Hoc idem Cosconius in actionibus scribit prætorem accensum solitum tum esse iubere, vbi ei videbatur horam esse tertiam, inclamare horam esse tertiam, itemque meridiem, & horam nonam. Ex quibus omnibus satis patet, quale esset Accensi munus, de quo loquitur etiam Cic. hoc loco.

Valerij Maximi locus emendatus. Cap. XXII.

TAntùm sibi tribuit Manutius, vt ne veterum quidem authorum putet habendam esse rationẽ, ac dicat eos esse lapsos, non equidem hæc dico, quòd labi eos non potuisse credam in scribendo, sed loca ipsa indicant, potuerint'ne ipsi labi, aut potius mẽda sit librarijs attribuenda. Manutius ergo in lib. de legib. Ro. quem compilauit ex Balduini, Gruchii, & Zasij de eadem re commentarijs pag. 28. vbi leges agrarias explicat & loquitur de ea primùm, quam tulit Sp. Casſius in 3. consulatu, vt narrat Liuius lib. 2. ab vrbe condita. Ait, in quo fœdissimum in Valerio erratum deprehendi. Nam lib. II. vbi de parentum seueritate
" aduersus liberos agit ita scribit, Cassius filium, qui Tribunus plebis
" agrariam legem primus tulerat adhibito propinquorum, & amicorum
" consilio affectati regni crimine damnauit, verberibusque affectum ne-
" cari iussit, ac peculium eius Cereri consecrauit, trib. pleb. ait fuisse Cas-
" sium, qui agrariam legem promulgauit: quod apertè falsum esse Liu.
" & Dionysius demonstrant, tulit enim de agro Hernicorum diuidendo
" in III. consulatu. Hæc ille. Sed Valerij locus hic non est, vt ipse ait, lib. 2. verùm. V, cap. 8. exemplo 2. ita negligens est in veterum locis demonstrandis. Verba Valerij sunt hæc. Huius æmulatus exemplum Cassius filium, qui Trib. pleb. agrariam legem primus tulerat.
" Sebastianus Corradus ante Manutium locum hunc Valerij annotauit his verbis. Liuius lib. 2. & Dionys. lib 8. Cos. fuisse scribunt & quidem vi. & hic libro 6. cap. 3. Cum igitur Valerius altero loco dicat. libro 6. cap. 3. Cassium hanc legem tulisse, & consulatus ipsius nominet, satis patet illum historiam hanc non ignorasse. Verba
" sunt hæc. " Par indignatio aduersus Sp. Cassium erupit, cui plus
" suspicio concupitæ dominationis nocuit, quàm tres magnifici con-
" sulatus, ac duo speciosissimi triumphi profuerunt. Vide, vt

illius honores enumerans, & consulatus tres, & triumphum nominat: atqui de Tribunatu nihil. Quare libro 5. cap. 8. illa verba
" " Trib. Pl. " deleri debent. Fuerunt.n. ex glossemate imperiti ali-
" cuius, vt fit, addita. Habeo ego domi duos manuscriptos libros Valerij Max. in quibus illa verba sunt quidem, sed postea interuallum nescio quod, ex quo suspicatus sum aliquid deesse, & legi debere. Cos.
" non Trib. pl. vnde pulcherrima, & acuta existit sententia, nam quòd
" Cos. legem eam tulisset, mirum, cum esset patritius. Quòd enim postea Trib. pleb. tulerint toties mirum non fuit, quia plebi fauebant, & illius commoda procurabant. Adde quod ait Valerius, quòd Cos. primus eam legem tulit, non Trib. pleb. tolerabilius enim foret, si initium agrarię legis fuisset à Trib. procurãte plebis cõmoda. Ostendi aũt Francisco Maslouio Polono iuueni nobili & docto, & alijs multis: qui fidẽ facient rem ita sese habere. Nimirum facilè erat videre, Valerium, qui alio loco rectè rem exposuerat eandem, labi non potuisse. Sed Manutius gloriosum sibi fore putat, si librariorum errata, & fortasse patris sui, & sua antiquis authoribus ipsis ascribit.

Locus in Vellej posteriore volumine emendatus. Cap. XXIII.

QVo loco Velleius loquitur de C. Octauio Cæsare, & honoribus
" illi a Senatu tributis, ait. Eum Senatus honoratum equestri statua, quæ
" hodieque in rostris posita ętatem eius scriptura indicat (qui honor non
" alij per CCC. annos, quàm L. Syllæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæ-
" sari contigerat, pro Pop. Ro. vnà cum Coss. designatis Hirtio & Pan-
" sa bellum cum Antonio gerere iussit. Quis non videt, non pro Pop. Romano, aut vt alibi scribitur, addito interpuncto, pro. P. R. sed Propraetore esse legendum. Error autem inde fluxit, quòd veteres ita scribere soliti erant PROPR. vel PROPRAET. Sic autem, præter omnes Historicos, rem se habere narrat etiam Cice. multis in locis in Orat. Philipp. Nec ego de hac re plura. Satis enim patet per inscitiam librariorum locum fuisse corruptum.

Error Sigonij Cap. XXIIII.

CVm video antiquos authores reprehendi ab hominibus nostræ ætatis, non equidem ęgre fero, nam etiam illos errare potuisse credendum

eſt. Sunt enim μνημονικὰ ἁμαρτήματα, & alia multa, quę vix vitari poſſunt: ſed doleo tùm reprehendi, cum non errarunt: mirorquè in primis, ſi hiſtoriarum ſcriptores inter ſe diſſentiunt, vel hos, vel illos, quibus minus credere alicui venerit in mentem, pro arbitratu accuſari, cum potius dici debeat hunc alios in hiſtoria ſcribenda ſecutum eſſe, illum alios. Adde, quòd quæ librariorum errata ſunt, ſæpe parum periti homines aſcribunt antiquis ipſis authoribus, vt facilè me demonſtraturum nunc ſpero. Carolus Sigonius reprehendit L. Florum, & authorem, qui librum de viris Illuſtribus Roma. conſcripſit, in ſuo commentario in fáſtos Ro. Coſſ. anno CCLVII. quòd vterque ſcripſerit, Magiſtrum equitum bello latino ad lacum Regillum fuiſſe Coſſum, vbi explicant illud ſtratagema, de quo Liuius meminit anno CCCXXVI. totidem enim ferè ſunt ipſius verba. Falſa refert Sigonius, nam Plinius in lib. de viris Illuſtribus, ſeu quiſquis ille author
» eſt, in cap. de A. Poſthumio ita ſcribit. " A. Poſthumius dictator di
» ctus apud Regilli lacum cum hoſtibus conflixit, vbi cum victoria nuta-
» ret, Magiſter equitum equis frenos detrahi iuſſit, vt irreuocabili impe
» tu ferrentur, vbi & aciem Latinorum fuderunt, & caſtra ceperunt.
Ego hic non video Coſſi fieri mentionem vllam. Videat Sigonius, ſi mihi non credit, Aldinos ipſos libros, quibus tantum tribuit, & animaduertet in illis non eſſe Coſſi nomen. In L. Flori libris ita quidem ſcribitur. " Apud Regilli lacũ dimicatũ eo die marte vario, do-
» nec Poſthumius ipſe dictator ſignum in hoſtes iaculatus eſt. Nouum,
» & inſigne commentum, vti peteretur curſu. Coſſus equitum magi-
» ſter exuere frenos imperauit, & hoc nouum, quo acrius incurrerent.
» Liuius lib. 2. de hac re ita ſcribit. " Tùm ad equites dictator aduolat
» obteſtans, vt feſſo iam pedite deſcẽdat ab equis, & pugnam capeſſant,
» deſiliunt ex equis. Ego in Lucij Flori libro delendam puto dictionem. COSSVS. irrepſit enim ex gloſſemate alicuius imperiti. Ita quidem inter ſe conuenient Auctor de viris Illuſtribus, & Florus, quatenus narrant, magiſtrum equitum iuſſiſſe frenos detrahi equis. Diſſidebunt autem à Liuio & Halicar. quatenus hi narrant nõ equis frenos detractos, ſed equites ab equis deſcendere iuſſos. Nam Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. exemplo primo de hac re nihil, tantum de religione, & miraculo loquitur. Detractos equis frenos iuſſu Corn. Coſſi magiſtri equitum dictatore Aemylio Mamerco narrat Liu. libro 4. Quid mirum? hi alios authores ſecuti, illi alios. De Coſſo tamen Plinius, ſiue alius, quicunque is fuit, author libri de viris Illuſtribus, ne verbum quidem protulit, vt Sigonius falſò narrat. Flori contextum corruptum eſſe ſatis conſtat. Nunc audet Sigonius temerè antiquos carpere authores hiſtoriæ, quaſi verò omnes inter ſe conſentiant: nec diju-

dicat, quæ potuerint esse librariorum errata: quodq́ue peius est narrat id, quod non est etiam in vulgò impressis.

Error Pauli Manutij demonstratus Cap. XXV.

EIusdem generis error est Manutij in libro de legibus Rom. vbi Asconium carpere conatur: quo loco de ampliatione, & comperendinatione loquitur, in Aldinis ipsius pag. 29. & 30. in commen. in orat. Cic.
„ in Verr. 3. Verba Cice. sunt hæc, ADIMO COMPE-
„ RENDINATVM quæ exponit Asconius. Comperendinatum pro comperendinatione posuit, & est sensus. Aufero vobis molestiam bis dicendi, & quę sequuntur. Hęc quidem rectè se se habent,
„ vsque ad illa verba. GLAVCIA PRIMVS TVLIT
„ Ante legem Glauciam de comperendinatione, aut statim sententia di-
„ cebatur si absoluendus esset reus, aut amplius pronunciabatur, si vide-
„ retur esse damnandus, cum dixissent iudices, non liquet, hoc est obscura
„ causa est. Itaque ea pars interposita dilatione dicebat, in cuius perora-
„ tione videbatur obscuritas: Comperendinatio autem vtriusque partis
„ recitatio est. Hactenus Asconius. Ego nunquam tàm fui puer, quin viderim hunc Asconij locum esse corruptum: est enim & mutilus, & inuersus, quare apponi debent asterisci: Primum super illis verbis, aut amplius. Nec enim verum est, Amplius pronũciari tunc solitum, cum esset reus damnandus. Deinde illa verba quæ sequuntur. Si VIDERetur esse damnandus, cum dixissent iudices, Non
„ liquet, hoc est, obscura est causa, Quis non videt non cohęrere cum su
„ perioribus, nullumq́ue idoneum sensum elici posse? Adde quòd falsum est, videri tunc iudicibus esse reum damnandum, cum dixerunt. Non liquet, nam aliò spectabant illa verba, vt postea declarabo. Itidem illa verba Asconij, quæ statim subsequuntur. Itaque ea pars interposita dilatione dicebat, in cuius peroratione videbatur obscuritas,
„ signanda sunt asterisco: nã vt satis constat, & reus, & accusator, post-
„ quam iudices pronunciassent. Non liquet. bis vterque dicebat, sed reus prior. Agedum igitur apponamus primùm asteriscos, vt nequis decipi possit, & omnes videant locum esse mutilum, & inuersum, vti dixi, Deinde emendemus, & corrigamus, quod gratum omnibus puto fore, vt temeritas eorum perspici possit, qui reprehendere malunt antiquos auctores, quàm corrigere, aut si corrigere non possunt: dicere esse corruptos, sed dicerent, opinor, si cognoscerent: non cognoscunt autem, quia nullo præditi sunt iudicio. Verba igitur hæc asteriscis quatuor appositis ita signari debent. Ante legem Glauciam de compe-

„ rendinatione, aut ſtatim ſententia dicebatur ſi abſoluendus eſſet reus,
„ * aut amplius pronunciabatur *, ſi videretur eſſe damnandus, * cum
„ dixiſſent iudices. Non liquet, hoc eſt, obſcura eſt cauſa. Itaque ea
„ pars * interpoſita dilatione dicebat, in cuius * peroratione videbatur
„ obſcuritas. Comperendinatio verò vtriuſque partis eſt recitatio.
Nunc quomodo inuerſa ſint culpa librariorum,& mutila, quomodoq́ue corrigi debeant demonſtro ſublatis aſteriſcis. Ante legem Glau
„ ciam de comperēdinatione, ſtatim ſententia dicebatur, ſi aut abſoluen
„ dus eſſe reus,aut ſi videretur eſſe damnandus. Aut, Amplius, pro-
„ nunciabatur, cum dixiſſent iudices Non liquet, hoc eſt, obſcura cau-
„ ſa eſt, itaque ea pars prior interpoſita dilatione dicebat,in cuius oratio-
„ ne videbatur obſcuritas. Comperendinatio autem vtriuſque partis
eſt. Nunc explico rationem huius meæ emendationis. Satis conſtat
1 Comperendinatum, ſiue comperendinationem, dilationem fuiſſe vadimonij. Nam etiam Macr. lib. primo Saturn. ita explicare via detur Comperendinos dies, vti ſatis notum eſt. 2 De Comperendinatione autem primus legem tulit Glaucia, vt Cic. teſtatur in Or. III. In Verrem his verbis. " Verùm, vt opinor, primus Glau-
„ cia tulit, vt comperendinaretur reus. 3 Comperendinatio faciebat,vt bis cauſa diceretur. Cicero idem in eadem oratione paulò ante, quod
„ habet in ſe lex moleſtiſſimum, bis vt cauſa dicatur. 4 Comperendinatio fiebat à reo. Cicero ibidem. " vt comperendinaretur reus. nam reorum cauſa fuit excogitata,vt patet. 5 Faciebat comperendinatio interdum, vt reus ſubterfugeret vel Prætorem,vel Iudices, quorum ſeueritatem timebat. Cicero paulò poſt, vbi ait. Deinde ita tēpus du-
„ ceretur, vt à M'. Glabrione Pręt. & à magna parte horum iudicum ad
„ Prætorem alium, iudiceſq́ue alios veniremus. Et paulò poſt, ne ego
„ bis accuſare non poſſem. 6 Comperendinatio & ſi proficiſcebatur primum à reo,cui indulgebat Glaucia lex,nō ab accuſatore: tamen & accuſator bis cauſam dicebat. Cic.in eadem oratione, vbi ſunt illa ver-
„ ba " aut nihilò potius tua cauſa,quàm mea, nam ſi bis dicere commo-
„ dum eſt, certe vtriuſque eſt commune. 7 Comperendinatus cum erat reus, habebatur pro damnato. Cicero id declarat in VI. in Verrem, vbi reprehendit Verrem,quòd poſtquam eſſet comperendinatus, auderet prodire in publicum: his verbis " Videte hominis amentiam. Poſtquam eſt comperendinatus, cum iam pro damnato, mortuoq́ue
„ eſſet,ludis Circenſibus mane apud Siſennam virum primarium,cum eſ
„ ſent triclinia ſtrata, argentūq́ue expoſitum,contēplari vnumquodq́ue
„ cœpit. 8 Comperendinationem excipiebat lex Acilia in cauſa repe-
„ tundarum. Cic. in 2. & 3. or. in Verrem, & Aſconius in comment.

in II. Or. Cic. in Verr. pagel. 23. in Aldinis. M'. Acilius Glabrij
» legem Aciliam tulit de pecunijs repetundis feuerisbmam, qua ne com
» perendinari quidem liceret reum. Et idem in III. pagella 30. " Quæ
neque comperendinationem, neque ampliationem habet. Quæ verba Asconij ego censeo corrigi debere, nam verum non est Aciliam legem in causa repetundarum non concessisse ampliationem. Cice. id
» declarat in III. in Verrem, vbi sunt hæc verba " testibus editis ita mit-
» tam in consilium, vt, etiam si lex ampliandi faciat potestatem, tamen
» isti turpe sibi existiment non primò iudicare. Quare tollenda sunt illa verba, neque ampliationem, quæ ab aliquo fuerunt librario addita, & ita legendum. Quæ lex comperendinationem non habet. 8 Comperendinari cum volebat reus, cogebatur Iudex illi petenti hoc concedere ex lege Glaucia. Quod cum erat concessum, etiam accusator co
» gebatur bis causam dicere: sed alio ordine, vt declarat Asconius his
» verbis. in III. in Verr. pagel. 29. si numerum dicendi consideres (post
» comperendinationem intellige) ex æquo res est. Si ordinem, ego sum
» prior, & vltimus: nam simul accusator dixerit, respondet prima actio-
» ne defensor, & rursus comperendinato iudicio dicit prior defensor, &
» defensionem tanquam duplicem in medio positam obruit vltimus ac-
» cusator. 9 Comperendinatio faciebat, vt iudicari primò non posset. Cicero in III. in Verrem Ibidem. antea vel iudicari primò poterat.
» Quod ita est intelligendum, cum causa erat acta, antequam lex de comperendinatione esset lata, statim iudicabatur. Sed postquam lata esset, & reus perspiceret vtilem sibi fore vadimonij dilationem, comperendinabatur, nec primò iudicabatur, idest; post primam actionem causæ. Nunc dicamus de Ampliatione. 1. Ampliatio ante fuit vsitata quàm Comperendinatio. Cice. in III. in Verr. antea vel iudicari primò poterat, vel amplius pronunciari. 2. Ampliatio fiebat à Iudici
» bus ipsis per tabellam N. L. Asconius in III. in Verrem pagel
» la 29. & 30. 3. Ampliatio fiebat propter obscuritatem causæ. Asconius ibidem. in oratione reorum vnde rei ampliari dicebantur. Liuius lib. 43. sub initium " Bis ampliatus, tertio absolutus est reus.
» Et ibidem paulò post " Grauissimis criminibus accusati ambo, am-
» pliati, cum dicenda de integro causa esset, excusati exilij causa solum
» vertisse Furius Præneste, Matienus Tibur exulatum abire. Hunc locum citat Manutius in suo lib. de leg. Rom. vbi carpere conatur Asconium, & ostendere vult non accusatorem solum, vt credit Asconium velle, sed etiam defensorem iterum causam egisse. Certè Liuij locus id non apertè demonstrat, sicuti Manutius ait pag. 53. " Liuius libro 43. causam de repetundis ex ampliatione vtrinque ait esse actam. Videat

deat verba Liuij,consideretque an dicat- vtrinque. Id .n. non expressit Liuius,& si non ea ratione ego tueor Asconium. Sicuti enim paulò post ostendam Asconij locus, quem citat Manutius corruptus est, & mancus. 3 Ampliationem sequebatur interdum absolutio. Valerius Max.lib. 8. cap. 1. exemplo 11. Lucius Scipio Cottam accusauit, cuius causa grauissimis testemonijs est confossa, septies ampliata, & ad vltimum octauo iudicio absoluta. 4 Ampliationem interdum seque batur damnatio; Liuius lib. 43. in loco prius recitato. 5 Ampliare poterant Iudices vt reo indulgerent, vt si vellet, solum verteret: & periculum subterfugeret, sed in causa aperta erat turpe Iudicibus id facere. Cic.in III.in Verr. etiam si lex ampliandi faciat potestatem, tamen isti turpe putent non primò iudicare. 6 Ampliatio fiebat aliquando propter vtranque partem, præsertim in causis, quæ non erant publicę, neque erant capitales. Id demonstrat Asconius in III. in Verrem, in ver bis, quę ab initio nobis proposuimus emendanda: " Itaque ea pars interposita dilatione dicebat, in cuius peroratione videbatur obscuritas. Vel si hoc in capitalibus tantum iudicijs vsurpatum, locus est quærendus qui demonstret. Ego id non puto verum esse. Petit hęreditatem aliquis ab altero. Agitur vtrinque causa, tàm potest obscuritas esse in huius, qui petit, quàm in illius, à quo petitur, oratione: Iudices igitur cum pronunciarent - non liquet - significabant in cuius oratione esset obscuritas: Quare interposita dilatione is prior dicebat: Postea alter rursus causam agebat. In capitalibus causis puto non postulasse Iudices ab accusatore, vt apertius diceret, fuisset enim hoc immanitatis, vel etiam, quoniam pertinebat ad Reip. incolumitatem, vlcisci studentes improbum aliquem, pronunciantes N. L. ab ipso accusatore flagitabant, vt liquidius diceret de tota causa. Quare verissimum est id, quod ait Asconius. " Itaque ea pars interposita dilatione dicebat in
" cuius peroratione videbatur obscuritas. Verba quę sequuntur Asco-
" nij sunt hæc, quibus quid differat comperendinatio ab ampliatione significat. Comperendinatio verò vtriusque partis recitatio est. Rectè, & præclarè, nam in ampliatione, in alterius tantùm partis oratione obscuritas significabatur esse à iudicibus: nam si quis dicat in vtriusque partis oratione fuisse obscuritatem, absurdum dicet. Iam verò in cōperendinatione, quæ non fiebat propter obscuritatem, sed quia vel reus, vel accusator postulabat, sed in primis reus, quoniam ordo dicen di immutabatur, vt ante dictum est, necesse erat, vt vterque rursus causam diceret. Cicero id declarat in III. in Verrem, & Asconius. Cur igitur carpere conatur Manutius Asconium tàm temerè? cum dicit Ampliationem non fuisse alterius tantùm partis, sed vtriusque: nec

M

alium habet locum, quàm illum ex Liuio ante prolatum (& si ille verba Liuij non ascribit, sed tantùm alijs verbis sententiam recitat) in quo id minimè videtur exprimi: incertum igitur afferat Manutius aduersus certa: & suis somnijs reprehendat Asconium virum grauissimum, & doctissimum, qui in antiquitatis notione omnibus anteponendus est:

Alius Asconij locus ibidem declaratus. Cap. XXVI.

EOdem loco Asconius, quo de comperendinatione, & ampliatione loquitur. Alteram eiusdem rei affert explicationem. his verbis. " Alij sic adnotant, Comperendinatio est secunda actio. Id quidem verum est, & Cic. declarat ipse in III. Or. in Verr. Subiungit postea. Item comperendinatio est ab vtrisque litigatoribus inuicem sibi denunciatio in perendinum diem. Et quæ sequuntur. Et hæc vera sunt, patet ex Macrobio, vbi declarat, qui comperendini dicantur dies. Subiungit deinde. Quo cum esset vetum, quasi per indicem, rem exponebant, antequàm causa egeretur, quod ipsum dicebatnr causæ coniectio, quasi causę suę in breue coactio. De hac expositione causę, & coniectione in breue, vt vocat Asconius, nihil aliud legi: nisi
" fortè illa est, quæ explicatur apud Cic. in Or. in Verr. II. sub finem,
" his verbis. Dicimus C. Verrem, cum multa libidinosè, multa crudeli
" ter in ciues Ro. atque in socios, multa in Deos, hominesqúe nefariè fe
" cerit, tùm præterea quadringenties sestertiûm ex Sicilia contra leges
" abstulisse, hoc testibus, hoc tabulis priuatis, publicisqúe auctoritatibus ita vobis planum faciemus. & quæ sequuntur. qualis apud Demosthenem in oratione περὶ στεφάνου illa, quæ vocatur γραφή. Cuius formula non dissimilis huic illic explicatur. Cum ita esset delatum nomē alicuius, dicebatur illi dies, qua se sisteret, & hoc est, quod Asconius ait comperendinationis nomine dictam. Comperendinatio igitur duo significat, actionem secundam, quæ ex lege Glaucia fuerat introducta, & denunciationem in perendinum, quæ fiebat, cum alicui dies dicebatur. Verùm de his copiosius agemus in libro de Iudicijs Rom. quem propediem edituri sumus, vnà cum alijs multis disputationibus, quæ ad antiquitatis notionem spectant.

Alius Asconij locus ibidem declaratus Cap. XXVII.

EOdem loco Asconius conatur explicare quid intersit inter comperēdinationē, & ampliationē: nec tamen suā, sed aliorū explicat sententiā

his

his verbis. Alij sic. inter comperendinationem, & ampliationem hoc interest, quòd comperendinatio ex vna tantùm re dabatur, cum causam Iudex non intelligeret, & omnino si videbatur Iudicibus bona causa absoluebant reum, & reliqua. Ego puto hunc contextum esse mutilum, & signari debere asterisco in illis verbis. QVOD comperendinatio * ex vna tantum re dabatur cum causam Iudex non intelligeret. Falsum enim est oomperendinari solitum in causis propter obscuritatem. Quippè dicebatur Ampliatio propriè, non Comperendinatio: & inducebatur à Iudicibus per N. L. Satis verò patet mutilum hunc esse contextum: nam cum Asconius ex aliorum sententia sibi proposuisset explicare vtranque, & comperendinationem, & ampliationem; cœpissetqúe declarare primùm, quid esset comperendinatio, statim subiunguntur verba, quæ ad ampliationem spectāt, desunt igitur hoc loco multa verba. Nonnulli codices Asconij habent, vbi scribitur ex vna re, Reo. quod etiam ostendit lacerum esse, & mancum contextum. Verba, quæ sequuntur. " Et omninò
" si videbatur Iudicibus bona causa, absoluebant reum, si mala, non sta-
" tim damnabant, sed hac excusatione parcebant, nam cum condemnan
" di nota esset .C. litera. Absoluendi .A. Ampliandi signum .N L. dabant quo significabant, non liquere, vnde ampliatio nascebatur. Omnia spectant ad ampliationem, non ad comperendinationem, vt satis patet ex ijs, quæ ante à me dicta sunt, ex quo liquidò cognosci potest contextum hunc esse lacerum, & mancum. Hoc si perspexisset Manutius, non tàm temerè reprehendere ausus esset Asconiū: nam in lib. suo de leg. Romanis pagella 53. recitat & apponit contextum hūc totum vti se se habet, quasi integer sit, & elicit ex eo hæc duo, quæ totidem verbis explicat. " Ex quibus primùm illud intelligitur in am-
" pliatione aut accusatorem solum, aut defensorem iterum causam egisse
" deinde, etiam hoc constat, esse, Amplius, pronunciatum, non cum am
" bigeretur, absoluendus, an condemnandus esset reus, sed cum ita dilu-
" cidè pateret culpa, vt condemnandus omninò videretur, in quo tamen,
" vt quasi ad excusandam dilationem speciem aliquam dubitationis præ se ferrent, ampliandi signum in tabellis dabant: & quæ sequuntur. Et si posterius hoc nō asserit Asconius, sed refert ab alijs dictum, ait enim -Alij sic- neque debet ipsi ascribi, siquid in eo est perperam prolatum, ostendo tamen nec eos, qui ita sentiebant, male omnino sensisse: nam Cic. eius sentētię videtur esse author in oratione III. in Verr. pagel. 81. in Aldinis " Vtram igitur putas legem molliorem? opinor, illam veterem, qua vel cito absolui, vel tardè condemnari licebat. Loquitur āt Cic. de ampliatione eo loco, & veterem appellat legem, ac molliorem,

vt patet. Quatenus verò ibi ait TARDE CONDEMNARI. Quis non videt, interdũ non ampliationẽ quidẽ fuiſſe à Iudicibus factã eo conſilio, vt declararent ſe eſſe eo animo, vt damnare vellent, ſed vt monerent cauſam eſſe obſcuram adhuc, quam cum poſtea non probaret, damnabatur reus, & quidẽ tardè. Euentum igitur hunc reſpicit Cicero ibi. Et Liuij locus ille lib. 43. ſatis oſtendit poſt ampliationem factam illos ſolum vertiſſe exilij cauſa: Et ſi vt anre diximus abſolutio ſæpe ſequebatur ampliationem, quòd poſtea cauſa eſſet magis probata à reo. Certe quodammodo ampliatio magis oſtendebat dãnatum iri reum, niſi firmioribus argumentis cauſam comprobaſſet ſuam: ſed ideo id arripit Cic. & oratorio more ait, tardè condemnari. Et comperendinatio ſignum vedebatur potius damnationis eſſe: Quare Cicero vt ante dixi in VI. orat. in Verrem. cum increpat, quò poſt comperendinationem quaſi damnatus, & vt ipſe vocat mortuus prodire in forum eſſet auſus: ſed etiã illic oratorio more loquitur, arripitq́ue quod ſuæ cauſæ conducit. Verùm de hac re ſatis. Quilibet enim perſpicere iam poteſt quomodo ſe ſe res habeat, quamq́ue falſò Aſconium, qui ex aliorũ ſententia id retulit, reprehẽdere conetur Manutius: nihilq́ue quod aut apud ipſum ſit, aut apud Ciceronẽ & Liuium aptè proferat.

Sigonij errata. Cap. XXVIII.

CArolus Sigonius in ſuis ſcholijs in Liuium pagella 8. nu 31. vbi illa
" verba Liuij interpretatur. CONSVL lictorem ad tribunum, pri-
" uatum eſſe clamitans, ſine imperio ſine magiſtratu. Ex Plutarcho problema recitat, quod ad eandem rem pertinet intelligendã. Tribunum ſcilicet magiſtratum dici vix poſſe, quia iuriſdictionem non habebat. "
neque principio anni inibat magiſtratum, neque creato dictatore ſe abdicabant, neque purpura vtebatur. Sed falſum eſt, quod ait, creato di- "
ctatore conſules abdicare ſe ſolitos narrare Plutarchũ, nã ipſe ait παύει quod non abdicare ſe, ſed interim deſiſtere vti poteſtate & iure ſuo, "
dum dictatoris eſt. Solebãt enim Romæ Conſules dictatore creato, non quidem abdicare ſe conſulatu, ſed parere ipſi dictatori, quòd ſi dictator ſe abdicaſſet, antequam exitus anni eſſet, vt ſæpe contingebat. Conſules reſumebant poteſtatem priſtinam. Sed ſi verum eſſet, quod ſcribit Sigonius, abdicare ſe ſolitos, non vtique reſumpſiſſent. Rem totam cognoſcere poſſumus ex Liuio lib. 2. vbi de M. Valerio qui primus dictator creatus fuit, loquitur. Coſſ. Virginio, & Vetuſio. Ait enim cum Dictator legiones decem conſcripſiſſet, ternas datas Coſſ. quatuor ipſum ſibi dictatorem reſeruaſſe. Ex quo patet Conſules non

quidem abdicasse se; sed Dictatorem illorum opera vsum in bello
» gerendo, eque ac si legati ipsius essent. Et paulò post, Dictator triu-
» phans Romam inuehitur, & paulò post, dictator, prius quàm Coss.
» in vrbem redirent, magistratu abiret. Et paulò post, cum se abdicat
» Dictator, neque ipse frustra Dictator ero. Et paulò post, Ita curia
» egressus dictatura se abdicauit. Consul verò in vrbem redierat, &
postquam se abdicauit Dictator magistratum gessit. Iam verò errat
etiam Sigonius, cum purpuram vertit, nam περιπόρφυρον habet Plutar.
liber, & satis notum est hanc à Plutarcho dici, quam prætextam Lati-
ni vocant.

Aliud Sigonij erratum. Cap. XXIX.

QVo loco Liuius de Tribunis primùm creatis loquitur lib. 2. eodem
consulatu, de quo ante locuti sumus. nomina hæc profert duorum tri-
bunorum C. Licinium & L. Albinum. Sigonius in suis scholijs in
» Liuium pagella 7. nu. 25. ait. Dissentit Liuius à cæteris scriptoribus
» omnibus in horum Tribunorum recitandis nominibus. Nam Diony
» sius λεύκιον ἰούνιον βρούτον. γάιον σικίνιον βελλοῦτον. Itemque Plutar. in Popl.
& Sudas ĩ voce δήμαρχοι. parique ratione Asconius in Corneliana. C.
Sicinium L. F. Bellutum. L. Iunium C. F. paterculum edit. De duo-
bus autem Tribb. creatis citat Liuium auctorem Pædianus. O Si-
goni, si Liuium citat auctorem Pædianus, & nomina à Pædiano illa
proferuntur ex Liuio, quomodo dissentire potest Liuius ab eo. Cur
igitur non dicebas, vti semper ego existimaui, corrupta fuisse hæc no-
mina apud Liuium à librarijs. quis non videt ex SICINIO per er-
ratum, scriptũ esse Liciniũ, & ex LIVNIO . ALBINIVM.
vel ALBINVM vel alio quouis modo irrepsisse mendam.

Aliud Sigonij erratum. Cap. XXX.

LOcus est apud Liuium lib. 2. vbi ait. Multiplicatis in arcto ordini-
» bus. Loquitur autem ibi de Cæ. Fabijs. Sigonius in suis scholijs
» pag. 8. nu. 30. ait. Hoc quid sibi velit Glareanus homo ingenuus pro
» fitetur se nescire, est autem sensus. Aciem quo breuiore in spacio co
» gitur, & orbem colligit, eò plures ordines habere, quò maiore in spa-
» cio explicatur, eò pauciores. Ego quale sit hoc, quod Sigonius pro-
fert non percipio, nec vllum puto esse, qui percipere possit, Imò verò
longè secus se res habet, quò enim breuiore in spacio cogitur acies, eò
pauciores ordines esse necesse est. Quò autem maiore in spacio expli-

omnium classium. Vbi mentio horum nominum fit? responde ô Sigoni, si potes. Ego quidem sæpe legi in antiquis marmorum inscriptionibus, vt in hac, quæ iu Hispania est, Sagunti, quã mihi quidã amici mei vnà cũ alijs multis dederunt descriptas à se, in ea loca cum aliquã do essent profecti: & antiquitatem exquirerent, cuius plurima in Hispania vbique extant monimenta.

C. VOCONIO C. F.
GAL. PLACIDO AED.
II VIRO II. FLAMINI II.
QVAESTORI.
SALIORVM MAGISTRO.

Nam illa dictio GAL. Galeriam tribum significat. GAL. autem ibi tribum Galeriam significare nullus ambigere potest: sic enim semper apponere veteres soliti sunt tribuũ nomina ante cognomen. Exempla multa possent afferri: sed ego duo tantùm, aut tria subscribam. Inscriptio hæc est in Noricis ad Bellunum, quam mihi tradidit idem de quo antè loquutus sum, Florius Maresius, iuuenis honoratus, & mihi amicissimus.

C. FL. HOSTILIVS
PAP. SERTORIANVS
LAVR. LAV. PEQ.RM.
SIBI ET DOMITIAE
T. FILIAE SEVERAE.
COIVGI INCOMPARA
BILI.
V. F.

Est & hæc Patauij ad Diuæ Sophiæ in ædibus nobilis viri Ludouici à Valle ciuis Patauini.

T. MVSTIO C. F. FAB. HOSTILIO
FABRITIO MEDVLLAE AVGVRINO
ALLECTO INTER TRIBVNICIOS AB
IMP. NERVA CAESARE AVGVST. PRAET.
... VR. AER PONTIFICI.

goni, qui antiquitatis adeò peritus existimaris Romanę. Veturiam nomen esse centurię asseris? At cuius centuriæ? An'ne vnius ex illis tribus equitum centurijs, quas instituit Romulus, Lucerum, Ramnensium, & Tatiensium. Atqui hoc dicere non potes. An vnius ex illis, quæ erant partes classium institutarum à Ser. Tullio Rege, quę ferrent suffragium centuriatis comitijs, quę numero erant omnes XCIII. quę inibant suffragia eo ordine, quo & Halicarnass. & Liuius docent: quarum prima, quæ inibat sorte ducta vel iuniorum, vel seniorum, prærogatiua dicebatur, vt Asconius, Cicero, Liuius, & omnes vocant. An vis vt repetam etiam, quæ pueris notissima sunt? Profer nomina harum centuriarum, si potes, vt videamus qualia fuerint, quomodoq; etiam singulę vocarētur. Ego certè puto te somniasse, cum id scripsisti, quid tandem dices? si hoc non probaueris, te Liuium correxisse? an depravasse? Planè nullo iudicio præditus es ò Sigoni. Ignosce quæso, cogor.n. vera dicere, ne tuis istis correctionibus alicui parū cauto imponas

Alius Sigonij error Cap. XXXIII.

ETiam ex hoc facilè perspicient omnes, quàm imperitus sit Sigonius, quàm nullò (vt toties dixi) iudicio prēditus in literis. In suis scholijs in Liuium lib. 7. pag. 21. schol. Liuij autem pag. 96. ait " Quo fit vt „ mos ille explicetur, qui ab Arist. in poeticis recitatur. Veteres nimirum „ histriones imitatos esse ῥυθμῷ ἁρμονίᾳ καὶ λόγῳ idest saltu, concentu, & „ versu, atque eorum primum duo genera extitisse. Vnum eorum, qui ti„ biarum modis, alterum eorum, qui pedum motibus, verbisque imita„ rētur, deinde verò tria euasisse, tum cum alius saltare, alius canere cępit, „ cuius initium moris tribuit Liuio Poetę hic author. Sophocli autem „ in Tragœdia Aristoteles, cum ait ab eo esse inuentum δευτεραγωνιστεῖν. Aristoteles quidem o Sigoni in Poetice. ait Sophoclem auxisse numerum histrionum: Cum .n. Aeschylus ante primus auxisset vsque ad duos, Sophocles tertium addit: Sicque tres histriones, primarum, secundarum, & tertiarum partium esse cœperunt. Verba Aristo. sunt hec.
καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, „ καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστεῖν παρεσκεύασε. τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν ὁ σοφοκλῆς. „ Hæc quidem ita se se habent, sed aliud est, quod narrat ab Andronico factum Liuius: Cum .n. vnus esset qui imitaretur cantu, & sermonē, separare is cœpit, quia impediri illum, qui duo simul faceret, videbat. Aristo. verò histriones tres fuisse introductos primùm à Sophocle, qui sermone imitarentur, vt hic esset primarū partium, alter secundarū, tertius tertiarum. Vide vt nihil intelligis. πρωταγωνιστεῖν quidem in lib. de arte poe. nominat Arist. sed δευτεραγωνιστεῖν non nominat, & si innuit. Verùm longè alius est δευτεραγωνιστής & tertiarum partium histrio, ab eo

de quo loquitur Liuius. Si hoc etiam ignoras, nescio certè, quid de te iudicare homines debeant.

Alius error Sigonij Cap. XXXIIII.

DVm non agnoscit Sigonius loquendi formulas, quibus est vsus Liuius, vt grãdẽ faceret orationẽ in historia scribenda, sæpe putat loca corrupta esse, & corrigere se putat, quod perq̃ ridiculum est: Vnum ego locum nunc proferam, in quo res tota perspici poterit. Liuij verba sunt hæc lib. II. in consulatu A. Verginij & T. Vetusij, vbi de seditione loquitur orta, ꝙ plebs dare nomina nollet, deq́ue senatu ob idipsum habito, atque densis. Tres fuere sententię. P. Verginius rem non vulgabat, de ijs tantum, qui fidem secuti P. Seruilij Cos. Volsco Sabino, Auruncoq́ue militassent bello, agendum censebat. T Largius, totam plebem ęre alieno esse demersam, nec sisti posse in omnibus consulatur- & quæ sequuntur- paulò post. Ap. Claudius & natura immitis, & efferatus. Age dum, inquit, dictatorẽ, à quo prouocatio non est, creemus iam hic, quo nunc omnia ardent, conticescet furor, pulset tum mihi lictorem, qui sciet ius de tergo, vitaq́ue sua penes vnum illum esse, cuius maiestatem violauit- Postq̃ his verbis tres illas sententias dictas in senatu de Nexis Liuius recitauit, narrat, quales singulæ visæ fuerint, his
» verbis. Multis vt erat horrida, & atrox videbatur Appij sententia, rur
» sus Verginij Lartijq́ue exemplo, haud salubrem vtique Lartij putabãt
» sententiam, quæ totam fidem tolleret: medium maximè, & moderatũ vtroque consilium Verginij habebatur, & quę sequuntur. Hęc verba ita leguntur in omnibus, quos ego vidi, nec inficior cõfusa esse, sed vno interpuncto mutato, aperta erunt omnia: (vide quantum momenti sit positum in vno interpuncto interdum) & perspicua. Interpunctũ aũt debet poni ante illam dictionem -exemplo. sic. Multis, vt erat, horrida, & atrox videbatur Appij sententia: Rursus Virginij, Lartijq́ue, exemplo haud salubrem vtique Lartij putabant sententiam, & quæ sequũtur. Est .n. loquendi ratio eleganter per collectionem primò, mox per distributionem, vt Grammatici vocant: perplexa quidem, & obliqua, sed apta ad orationem grandem conficiendam, vt omnes antiqui Rhetores tradiderunt: nominatim Hermogenes lib. I. ἰδεῶν cap. περὶ σφοδρότητος; eo autem genere sæpe vsus est Liuius in historia scribenda, vt ego alibi copiosè demonstraui. Sed hæc ignorat Sigonius, vt est imperitus, omniaq́ue confundit, quia veterum loquendi rationem, & artificium non cognoscit. Subijciam hoc loco correctionem illius præclaram: deinde verba ex scholijs, vt res tota perspici pos-
» sit. In suo igitur Aldino ita scribendum curauit. MVLTIS,
» vt erat horrida, & atrox videbatur Appij sententia, rursus,

Verginij

Virginij, Vetuſijque exemplo perniciosa. Haud ſalubrem vtique Lartij putabant ſententiam, quę totam fidem tolleret, medium maximè & moderatum vtroque conſilium Virginij habebatur. Iam verò in ſuis ſcholijs ita ſcribit pag. l. 7. nu. 24. Cum hunc locum mendoſè legi animaduerteret Rhenanus homo de T. Liuio optimè meritus, hunc in modum demum emendauit, & interpunxit, hoc ſenſu. Appij atrox ſententia videbatur. Virginij, Lartijque ſententiæ exemplo haud ſalubres erant. Lartij ſententia totam fidem tollebat. Moderatū erat Virginij conſilium. Non intellexit autem Virginij ſententiam, ſi ſic legatur, modò probari, modò improbari. Melior igitur lectio eſt ea, quam ipſe vetuſtis exemplaribus reperi. Recitat verò ſicuti ego ante deſcripſi, locum totum. & paulò poſt ait. Quamquam non Virginij Lartijque exemplo legendum eſt: Sed Virginij Vetuſijque. Hi. n. hoc anno Conſules cum coercendæ plebis cauſa delectum haberent, majorem ſeditionē fecerunt, & quæ ſequuntur. Ibi enim legi poſſunt. Mirari ſatis non poſſum, cur Sigonius præter fidem omnium exemplarium, hoc loco addiderit nomen VETVSII. Cum ante Liuius eius ſententiam in Senatu non recitauerit: Ita ne ò Sigoni libros antiquorum corrigis? Mitto reliqua, quæ prorſus ridicula ſunt, ne longior ſim, & corrigo locum hunc. Ita igitur legi debet: Multis, vt erat, horrida, & atrox Appij ſententia videbatur. Rurſus Virginij, Lartijque: exemplo haud ſalubrem vtique Lartij putabant ſententiam, quæ, & reliqua. Tali autem genere compoſitionis, ſeu ſtructurę ſæpe veteres eſſe vſos quis neſcit, vt orationem expolirent ſuam, & grandiorem facerent. Sed & Ariſtoteles, qui grandem facere non ſtudebat ſermonem, in libro de arte poet. ita locutus eſt, vbi de incremento agit Tragœdię & Comœdiæ. γινομένης οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς, καὶ αὐτὴ, καὶ ἡ κωμῳδία, ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων, & quæ ſequuntur.

Talis eſt etiam illa apud Vergilium libro quarto Georgic.

Cydippeque & flaua Lycorias, altera virgo,
Altera tùm primos Lucinæ experta labores,

Et apud eundem Ecloga VII.

Compulerantque greges Corydon, & Tyrſis in vnum
Thyrſis oues, Corydon diſtentas lacte capellas.

Item apud eundem lib. XI. Aeneid.

——— donec curuata coirent
Inter ſe capita, & manibus iam tangeret æquis,
Læua aciem ferri, dextra, neruoque papillam:

Item apud eundem libro vndecimo.

» Iamq́ue neci Sthenelumq́ue dedit, Thamyrinq́ue Polumq́ue,
» Hunc congreſſus, & hunc, illum eminus, eminus ambo.
» Imbraſidas Glaucum atque Laden, quos Imbraſus ipſe
» Nutrierat Lycia.

Item libro vndecimo.

» Protinus Orſilochum, & Buten, duo maxima Teucrûm
» Corpora: ſed Buten aduerſum cuſpide figit,
» Loricam galeamq́ue inter, qua colla ſedentis
» Lucent, & læuo dependet palma lacerto.
Orſilochum fugiens.

Quis non videt ſtructurę hoc genus Liuianæ illi eſſe prorſus ſimile, atque plurimum venuſtatis habere?

Apponam & aliud exemplum ex eodem Verg. lib. X.

» ——— cum quo Latagum, Palmumq́ue fugacem,
» Sed Latagum ſaxo, atque ingenti fragmine montis
» Occupat, os, faciemq́ue aduerſam: poplite Palmum
» Succiſo volui ſegnem ſinit.

Item aliud ex eodem libro X.

» Interea biiugis infert ſe Lucagus albis
» In medios, fraterq́ue Liger: ſed frater habenis
» Flectit equos, ſtrictum rotat acer Lucagus enſem.

Item aliud ex eodem libro X.

» Vos etiam gemini Rutulis cecidiſtis in aruis
» Daucia, Laridæ, Tymberq́ue ſimillima proles.
» Indiſcreta ſuis, gratusq́ue parentibus error.
» At nunc dira dedit vobis diſcrimina Pallas,
» Nam tibi Tymbre caput Euandrius abſtulit enſis,
» Te deciſa ſuum Laride dextera quærit.

Finem non faciam, ſi hic talis ſtructuræ exempla apponere velim. Conſideret velim Sigonius qualia hæc ſint, & poſthac cautior ſit in emendandis veterum libris. Nam vt ne diſcedam ab hoc loco, quid erat opus ô Sigoni illam addere dictionem -VETVSII- Ait autem
» in ſcholijs. Quamquam non Virginij Lartijq́ue exemplo, legendum
» eſt, ſed Virginij, Vetuſijq́ue: hi enim hoc anno conſules, & quæ ſequū
» tur. Nimirum pueriliter agis ô Sigoni, qui libros ita corrigere audes, addendo, mutando, tollendo, vt tibi libuerit, contra fidem omnium exemplarium, quæ extant: cum præſertim nullam idoneam afferas cauſam, cur id à te ſit factum.

Aliud Sigonij erratum Cap. XXXV.

VErba Liuij sunt lib. 2. vbi loquitur de seditione orta propter nexos.
» Ad hæc visa auditaque clamor ingens oritur, non iam foro se tumul-
» tus continet: sed passim tota vrbe nexu vincti, solutique se vndique in
» publicum proripiunt. Sigonius dum se emendare credit locum hunc, corrumpit: recte enim se se habet, quia ait Liuius, in eo tumultu omnes, qui erant tunc nexu vincti, idest quorum corpus ob æs alienum erat traditum creditori in seruitium, pręterea & qui soluti fuerãt nexu, in publicum concurrisse. Nam qui obligati erant nexu, poterant solui, dissoluto ære alieno. Hos igitur solutos vocat Liuius nexu, qui scilicet ante mancipio, & nexu in seruitium ducti erant à creditoribus. Erant vtique hi experti mala teterrimę illius seruitutis, ideò vnà cũ nexu obligatis in publicum prodierunt. Corrumpit autem pulcherrimum hunc Liuij locum Sigonius, dum emendat. -NEXI vincti, solutique est in publicum proripiunt- Nam primum ego scire velim, quomodo distinguat Nexos à vinctis. Deinde si non distinguit, cur Liuius vtrunque dixerit per ταυτολογίαν inanem. Præterea si ita distinguit, vt Nexos vocet mancipia ob ęs alienum, sed non vinctos: vinctos autem, qui in vinculis erant: dicat quomodo vincti potuerint se in publicum proripere, dicat etiam cur illam dictionem -NEXV- immutandam cen suerit: an quia nõ est vsitata apud veteres: at Cicero ea vsus est, itidem Varro, & alij declararunt, quod etiam ipse scit, sed non intelligit. An quia, NEXV vincti, non putat recte dici: at Cicero, nexu obligatos, vocat in orat. pro Muręna. De Nexu autem ipso Varro (vt dixi etiam antè) multa disserit libro 6. de lingua latina. Differt autem, an aliquid dicatur tuum, vel meum mancipio, an nexu. Nam tua mancipio dicuntur, quæ in tua potestate sunt, ita vt abalienare possis. οἰκεῖα, & ἀπαλλοτρίωσιν de hac ipsa re loquens Aristoteles libro primo Rheto. appellat, vbi declarat, quæ dicantur οἰκεῖα. Nexu verò tua dicuntur, quę tantisper tua sunt, dum permissum est lege illa, quę tibi addixit. Liber igitur, inquit Varro, qui suas operas in seruitute dat alteri pro pecunia, donec soluerit creditori nexus dicitur. Ex quo patet NEXOS liber tatem non amittere solitos, sed liberos fuisse. Sed quando de hac re satis est à me disputatum, subijciam verba Sigonij, vt illius error perspi
» ci possit in hoc loco corrigendo. Ait igitur in suis scholijs lib. 2. pag. 7.
» nu. 22. Non vereor, ne legendum sit, Nexi vincti, solutique. Sic enim
» locutus est lib. 8. Ita nexi soluti, cautumque in posterum ne necteren
» tur, & quæ sequuntur. O mirificum correctorem, dum vult proba
» re hoc loco lib. 2. non, nexu vincti, legendum, sed, nexi vincti, recitat

locum ex lib. 8. qui, mea ſententia, id nulla ratione poteſt comprobare: Ait enim ibi Liuius, Nexos fuiſſe ſolutos, ideſt liberatos nexu, & cautum lege ne poſtea necterentur. Ideſt nequis liber operam ſuam pro pecunia creditoribus præſtaret. Res quidem ſatis patet, quare plura non dicam: tantùm illud addam, Sigonium, dum ſuo vſus eſt iudicio in emendando Liuio, non illum quidem emendaſſe, ſed corrupiſſe in pluribus, quàm mille, & ſexcentis in locis, quod ego propediem patefaciam.

Alius error Sigonii Cap. XXXVI.

VIdeat etiam Sigonius, quàm non correxerit, ſed corruperit eodem libro 2. pagella eadem, & numero eodem. Verba hæc Liuii. Tribu-
» tum iniquo ſuo tempore imperatum -. Hæc verba proferuntur ibi ab authore ſeditionis illius, de qua ante locutus ſum: excuſabat enim ſe, quòd æs alienum diſſoluere non potuiſſet: tùm quia propter populationes agri non modò fructu caruerat, ſed etiam villa incenſa fuerat, direpta omnia, pecora abacta, tùm quia eodem anno fuerat imperatum tributum iniquo ſuo tempore, ideſt, cum ſuperius enarratis malis conflictatus premeretur inopia rerum omnium, tributum ſe perſoluere Reipu. coactum. Hæc eſt illorum verborum ſententia. Nunc Sigonius emendat - INIQVISSIMO tempore- Ita ſi legas, tollitur omnis venuſtas, & decor: nam non ille quidem conquerebatur, quòd iniquisſimo tempore eſſet imperatum tributum, cum Reipub. neceſsſitas ob bellum gerendum poſtularet, ſed tùm imperatum, cum ipſe inops erat, non collectis fructibus ex agro propter populationes. Quare omnino legendum eſt, vt in omnibus tùm manuſcriptis, tùm impresſis ante legitur, -iniquo ſuo tempore- Nec ſcio cur Sigonius offendatur hoc genere loquendi. Solent enim veteres ad hæc pronomina meum, tuum, ſuum, ſæpe addere aliud adiectiuum- vt illud apud Terentium. Parmenonē ſummum ſuum, - & illud apud Ver-
» gilium -mea magna potentia- & Cicero in Epi. fam. - Triſtisſimo
» meo tempore- quod eſt ſimillimum, huic de quo loquimur -iniquo ſuo
» tempore- verùm de hac re ſatis. Ita .n. prorſus legendum.

Antiqua inſcriptio declarata. Cap. XXXVII.

QVia paulò ante, vbi Sigonii illud erratum deteximus, cum GALERIAM Centuriæ nomen eſſe affirmaret. Aliquot vetuſtas marmorum inſcriptiones protulimus, in quibus nomina tribuum per-

ſpiciuntur: nam & Patauinas duas appoſuimus, in quibus eſt FAB. ideſt Fabiæ tribus nomen. Libet hoc loco etiam aliam inſcriptionem ſubijcere, quæ Romæ eſt in ædibus Illuſtriſſ. & Amplisſimi viri Federici à Cęſis. S. Ro. Ec. Cardinalis, tùm vt idem cognoſci posſit, tùm etiam vt tribus locales fuiſſe probemus.

M. POMPEIO M. F. ANI. ASPRO
7 LEG. XV APOLLINAR. 7 COHOR III. PR.
PRIMOP. LEG. III. CYREN. PRAEF. CASTR.
LEG. XX. VICTR
ATIMETVS LIB. PVLLARIVS
FECIT ET SIBI ET CINCIAE
M. POMPEIO M. F. SATVRNINAE.
COL. ASPRO VXORI SVAE.
FILIO SVO ET
M. POMPEIO M. F. COL ASPRO FILIO MINORI.

Illa dictio AN. Anienſem tribum ſignificat, & ante cognomen ponitur, ſicuti in alia inſcriptione. Rurſus illa COL. Collinam tribum. Sed mirari posſit aliquis, & quærere, cur in hac inſcriptione filius non eiuſdem tribus nomine appelletur, quo & pater, ſed ille AN. hic verò COL. Sciendum igitur diſtributionem tribuum fuiſſe ſecũdum loca, & regiones vrbis, & ideo ipſam Dionyſ. Halicarnaſſ. vocat τοπικὴν A. Gellius etiam libro 15. cap. 27. ait. Cum ex regionibus & locis ſuffragium feratur, tributa comitia ſunt. Diſtributio autem populi in claſſes & centurias fiebat ex ætate, & cenſu. Vocatur ab eodem Dionyſio γενικὴ. & A. Gellius ibidem inquit. Cum ex cenſu, & ętate, centuriata comitia dicuntur. Quòd igitur M. Pompeius F. migrarat è domo paterna in aliam, quæ non eadem tribu continebat, ideo factum eſt, vt ipſe Col. dicatur, et ſi pater ipſius, dicitur AN. Nunc vereor, ne Sigonius hæc dicat eſſe centuriarum nomina, ſicuti de Gal. dixit, & Veturia.

Pauli Manutij error demonſtratus Cap. XXXVIII.

VErba Cic. ſunt hæc lib. Ep. ad Att. 12. Fanum fieri volo, neque ep. 31. hoc mihi erui poteſt. Sepulcri ſimilitudinem effugere non tàm propter pœnam legis ſtudeo, quàm vt maximè aſſequar ἀποθέωσιν loquitur ibi Cicero de fano extruendo in honorem Tulliolę filiæ mortuæ, vt relata inter Diuos videretur. Manutius in ſuo cõment. pag. 341. b. 304.

„ ait exponens illa Ciceronis verba. Rectè, quod enim fani nomine ap
„ pellatur religionem habet: quod ſepulchri, non item- hoc falſum eſt,
quis enim neſcit religioſa apud Ro. fuiſſe ſepulcra? Multa legi poſ-
ſunt apud Cic. libro de leg. II. ſub finem. Etiam apud Iurecconſultos
in digeſtis tit. 7. de religioſis & ſumptibus funerum, multa ſcripta ſunt.
„ " Sepulchrum eſt vbi corpus, oſſaue hominis condita ſunt, vt autem
„ Celſus ait, non totus, qui ſepulturæ eſt deſtinatus locus, religioſus fit.
„ Sed quatenus corpus humanum eſt. Ibidem. Purus locus eſt, qui ne-
„ que ſanctus, neque religioſus, ſed ab omnibus huiuſmodi nominibus
„ vacare videtur. In ſepulcris veterum ideo ſcribi ſolitum -In Fron.
P. X. in Agro P. XII. vt ipſis erat in animo- & quæſtio
eſt apud Ciceronem. Quo tempore incipiat eſſe ſepulcrum. Nimirum
vt ſciri poſſet, quando inciperet locus eſſe religioſus. Quid igitur nu
gatur Manutius? Ego hic apponerem multa alia, ſi rem ſatis apertam
eſſe non viderem. De fanis, ſiue templis, quæ extrui ſolita ſunt poſtea
in honorem Impp. vbique legi poteſt, & Suetonius præter alios id ſcri
bit, in Auguſto nu. 59. Etiam Proconſulibus in prouincijs templa de
cerni ſolita ſatis conſtat, & Auguſtum templa ſibi decerni non eſſe paſ
ſum ſcribit Suetonius in Auguſto nu. 52. Decerni autem ſolitam à
prouincialibus pecuniam in templum, ſiue ſtatuam, & monimentum
aliquod, & ea capere lege licuiſſe Cicero declarat Ep. prima lib. primi
ad Q. Fr. Itidem Epiſt. II. eiuſdem libri, & in Epiſto. familiaribus ad
" Appium. Itidem lib. 6. Ep. ad Att. Nam ait Eleuſine Appium ſibi
" monimentum ædificaſſe. Sacra etiam inſtitui ſolita erant qualia Mu
tia, & Marcellea, & Verrea, de quibus Cicero in IIII. or. in Verrem.
Templa non omnia quæ appellantur, eſſe ſancta, quæque ſancta ſint
docet Varro lib. 6. de lingua latina. " Nam curia Hoſtilia templum
eſt, & ſanctum non eſt. Itidem plerasque ædes eſſe Romæ ſacras,
quæ ſunt tēpla, eaſdem eſſe ſanctas. Sed hæc diligentius alibi à nobis
declarata ſunt. In Fano aūt religionē ineſſe ſatis patet: nā id Cic. dixit
nominatim, cum ait in proœ. lib II. de inuent. propter fani religionē.
De Apotheoſi autem multa veteres dixerunt: nominatim de ea locu-
tus eſt Herodianus, quomodoque fieret docet, vbi de Seueri morte lo-
quitur. Hanc CONSECRATIONEM, in numiſmatis vi-
deo appellari, & Cic. lib. 12. Ep. ad Att. Epi. 12. eodem verbo vti-
tur, dum de ea loquitur. Verùm de hac re ſatis multa diximus: nam
alibi in noſtro commentario in librum Ciceronis II. de leg. quæ eſſet
hæc conſecratio, & qualis, quamque vim haberet, quomodoque fie-
ret, & fana quæ dicerentur, quomodo ex ijs tolli religio poſſet in vrbe,
ſi eſſet: in agris verò non poſſet, quamuis facta mutatione domino-

rum,

rũ,copiosius explicauimus,loca omnia Cic. quę hũc spectãt declarãtes.

Locus Cic.in Epist.ad Q. Fr. explicatus,& collatus cum græco. Cap. XXXIX.

PAulus Manutius in suo commentario in Epist. Cic. ad Q. F. libro 3. Epist. dum explicat sententiam Ciceronis, quæ, sicuti plurimæ apud ipsum sunt: plena grauitatis est,& prudentiæ, pagella 118. tàm præter rem,tàm falsò nonnulla profert,& se in eo iactitat, in quo mini mè opus est,vt mireris: Ait enim si sibi per valetudinem licuisset Pataui, ac Venetijs profiteri bonas artes, effecturum se, vt bienni spatio eloquentiam pararent adolescentes,damnatque eos,etiam me,opinor, qui id efficere non student, & in rebus leuissimis operam ponũt suam. O Manuti nimium certè tibi tribuis, alijsque iniuriam facis, quorum in primis rationem habere deberes. Nam quid tibi venit in mentem, vt diceres eo loco, te, si Pataui esses, longè aliam rationem docendi te initurum fuisse, quàm aut ego, aut cæteri: biennioque effecturum sententias quasdam Cic. demonstrando,vt adolescentes sibi eloquentiam pararent. Videris ò Manuti ignorare, quòd ego, aut cæteri etiam efficere soleant: nimiumque te iactas, qui aut mihi, aut alijs docendi rationem præscribere velis. Ego, si nescis, in arte dicendi tradenda, cuius hic multi percupidi sunt, qui ex vniuerso orbe conueniunt: Ciceronem, Aristotelem, Hermogenem, Quintilianum, & alios sequor, eaque explico, quæ tu, si adesses, sat scio probares, etiam si non intelligeres: Edidisti superiore anno libellum filioli tui nomine, quo elegantias, vt vocas, sermonis Romani ex Ciceronis epistolis collegisti. Quid putas Manuti? nos de tua hac ratione sentire? Quòd formas Italici sermonis exprimere studes,rectè facis, ad easque accommodas latinum, non improbo: id enim vbique fit à ludimagistris, qui pueros docent: Vnum hoc displicet,quòd translationes, quibus omnia ornamenta orationis continentur, Ciceronis tuo illo genere non exprimis: sed semper eodẽ modo vteris, perinde ac si semper proprijs esset vtendum, quasi verò idem & proprijs verbis, & translatis dici nõ possit, quo autem loco his,aut illis vtendum sit,non magnopere differat. Ego Manuti video te neque Aristòtelem, neque Ciceronem sequi:probare igitur non possum. Nostra ratio longè melior,quam propediem efficiam, vt cognoscas. Quod autem ais nos tempus terere historijs explicandis, inique agis: nam id in Cicerone explicando facimus cum est opus, nec aliter fieri potest, aut debet. De figuris, quas ego in oratoribus explicandis ostendere soleo, cum

cum dicis, eas proferri, quæ ne per somnium quidem illi vnquam cogitarunt. Falleris ò bone: nam è præscripto antiquorum Rhetorum non discedimus: & Aristotelem, Ciceronem, qui de illis tàm copiosè locutus est, lib. 3. de or. & in or. Quintilianum, Hermogenem, Aquilam, & reliquos qui à Quintiliano nominantur ipso, sequimur: neque aliter artem dicendi tradi posse censemus: tu si id nescis non est mirum, qui Rhetores nunq̃ inspexisti. Verùm quia de eloquentia artificiosa prope diem libros edituri sumus, plura non dicam hoc tempore: tunc spero te perspecturum nostra eiusmodi esse, vt maximè conueniant cũ antiquorum scriptorum disciplina: sententiamque esse mutaturum: & si satis scio te non perceptutũ omnia: Tunc homines docti iudicabunt, quàm exulcerato animo sis, quàmque non verè ea protuleris aduersus me. Nã si Patauium vt doceres te mittere voluerunt Gymnasij præfecti viri clarissimi, facilè sciemus, cum percunctabimur summos hos viros, quos dignitatis & honoris causa nomino: Marinum Caballium, Dominicũ Maurocenum, Dominicum Bolanum Equites, Vincentium Diedum etiam, virum, Dij immortales, qualem? qui nunc Patriarcha est Venetæ ciuitatis. Hi, opinor, in locum Lazari, te vocarunt. Cum eo tempore Academię præessent: nec opinor expectas, dum nominem alterũ virum præstantissimum & doctissimum Petrum Franciscum Contarenum Patriarcham postea à Senatu creatum: cuius etiam iudicio ego delectus fui, qui Pataurij publicè docerem in locum Lazari Bonamici substitutus. Is certè dum viuebat, rogatus aliquando à me de hac re: subrisit, ac miratus est te talia dicere. Sciebat .n. onus hoc à te sustineri nõ posse. O si Pataurij esses Manuti, ac in tanto eruditorum cœtu, qui vndique conueniunt, esset de literis disserendum, quàm desudares totus, quàm titubares, & expallesceres miser: cum nihil haberes, quod afferres in medium præter vocabula quædam, & elegantias, quas tu vocas, quas ipsi multò melius tenent, quàm tu. Solidam, si nescis, hi quęrunt eruditionem. Quid si te audirent declarãtem ENTERCISOS dies in calendario illo tuo per E, dici, non per I, his verbis. Mirarer En
» tercisos dici, si nescirem Exenterare etiam dici, quod est ab interiora de ductum. Risum certè non tenerent. Sciunt .n. ipsi qui græcas callent literas, quas tu vix attigisti serò. ἔντερον græcam esse dictionem, vnde illa fluxit ad Latinos, & ἐντερώνη medullã dici inde, vt declarat Pollux. Quare te oratum velim Manuti, vt posthac neque me, neque alios tuo conuitio lacessas: scio te hæc grauiter laturum: & doleo sanè me coactum à te talia dicere. Tu cogitare debebis, quàm inique egeris qui prior lacessere voluisti: Sed tuus hic est mos, nam alios etiam ante lacessiuisti. Vtinam posthac eo animo non sis: vt & alios si-

nas

nas quietè agere, & ipse quietè agas. Nunc redeo ad rem, & profero locum Ciceronis ex Ep. penultima ad Q. Fr. lib. primo Quid filium venustissimum, mihi dulcissimum quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo, sapientiorem puerum, quàm vellem: sentiebat enim miser iam quid ageretur. Audio Manuti: Tu si Patauij esses, explicares sententias Ciceronis, eo quo dixisti modo in loco prius recitato, & demonstrares, q̃ graues, quàmque bellę sunt. Cur hanc igitur non explicasti, quę multo grauior est, quàm illa, quam protulisti, vt me carperes? Nimirum prætermitti hæc non debuerat ab eo, qui profitetur se sententias perpendere Ciceronis. Age dum ego perpendam, vt scias, qualem ego in docendo rationem sequar, quidque in Cicerone explicando meis auditoribus ostendere soleam. Tu postea conferto hæc nostra, quę infinita sunt penè, vt oẽs sciunt, cum tuis illis, nugis. M. Cic. videtur locũ hũc, desumpsisse ex Lysię orõne funebri. Is .n. ita ait.

» πολλῶν δὲ καὶ δεινῶν παρεχόντων τοὺς μὲν παῖδας αὐτῶν ζηλῶ, ὅτι νεώτεροί εἰσι, ὥστε οὐκ εἰδέ-
» ναι οἵων πατέρων ἐστέρηνται. ἐξ ὧν δ' οὗτοι γεγόνασιν οἰκτείρω ὅτι πρεσβύτατοι, ὥστε ἐπι-
» λαθέσθαι τῆς δυστυχίας τῆς αὐτῶν, τί γὰρ ἂν τούτων ἀνιαρότερον γένοιτο.

Verterem in latinum, sed quia semper professus sum me scribere hæc ijs, qui etiam græcas collent literas, supersedebo his vertendis. Sed hæc notiora sunt, quàm vt à me dici debeat. Nunc consideres velim, qualis illa Ciceronis sit sententia ex Lysia græco oratore deprompta tam aptè. Ego talia soleo explicare Patauij, cum de hoc genere differendum est, & Ciceronis sententias non solùm perpendo quales sint, sed etiam vnde depromptæ sint declaro, & confero cum græcis: quod in primis requirendum puto in eo qui Ciceronem explanare se posse profitetur. Nam de formis ipsarum sententiarum, & ornamentis quod nugaris, quanti sit faciendum quantumque in eo patefacias tuam inscitiam, facilè omnes intelligunt, qui sciũt Cic. in lib. de or. 11. ita ornatum partiri, vt contineatur locis communibus, figuris verborum, & figuris sententiarum, atque de ipsis diligenter loqui. Miror sanè quid tibi tùm venerit in mentem vt diceres, nihil .n. ego profero vnquam, quod à veteribus non sit dictum. Sed quia iam sub prelo sunt SCHOLAE PATAVINAE meę, in quibus de toto hoc genere copiosius disserui, plura non dicam in presentia.

Locus Ciceronis emendatus Cap. XL.

VErba hæc sunt Cic. in orat. pro domo sua ad pontifices, in Aldinis
» Manutij pag. 217. b. L. Pisoni non ne nominatim populos liberos
» multis S. C. etiam recenti lege soceri ipsius liberatos vinctos, & con

ſtrictos tradidiſti. Menda eſt in his verbis orta ex ignoratione rei: nam vbi legitur -ſoceri- legi debet -generi- loquitur enim de Cęſare, quem ſatis conſtat Piſonis fuiſſe generum, nam Calpurniam duxerat vxorem Piſonis filiam, de tota autem hac re loquitur copioſe Cice. in or. de prouincijs conſularibus pag. 70. b. in Aldinis & illic generum
„ vocat, ſicuti erat. Verba ſunt hæc. -grandi pecunia emiſti, vt tibi de
„ pecunijs creditis in liberos populos contra S. C. & contra legem ge
„ neri tui dicere liceret. Id emptum ita vendidiſti, vt, & quæ ſequuntur. Iam anni ſunt quatuor, poſtquam ego locum hunc ita publicè emendaui Patauij, dum explicarem orationem hanc: vti omnes ſciunt, & exagitaui, ſicuti debui, Manutij inſcitiam, qui locum iſtum corrupit, atque ita imprimi iuſsit in ſuis.

Ciceronis locus emendatus. Cap. XXXXI.

IN oratione Cicer. pro P. Seſtio pagella 13. in Aldinis Manutij. ver
„ ba ſunt hæc -Adijt igitur T. Annius ad cauſam reip. ſicut ciuem pa-
„ triæ recuperare vellet Reip. tam ſimplex cauſa, conſtans ratio, plena
„ conſenſionis omnium, plena concordiæ collegas adiutores habebat. Appoſuit aſteriſcum hoc loco Manutius, nec ſcio cur id fecerit, non. n. -ſicut, ſed -ſic, vt- legi debet, quod ego ante tres annos, dum publicè Pa tauij explicarem orationem hanc, multis audientibus dixi. Poſtea animaduerti Manutium ita diſtinxiſſe in ſuo cōmentario in eam or. quem edidit. Quare ipſum laudo. Sed miror cur coniectura vtens inani conſequentia verba corrumpat in eodem ſuo commentario. & quęrat in ſcirpo nodum. nam ait legendum -ſic, vt ciuem patriæ recuperare vellet. reip. virum.- & explicat ſic -vt quemadmodum cum patria ci-
„ uis, ſic cum rep. vir coniungatur. & affert exempla, quæ ad rem non pertinent. -viro fortisſimo, præſtantisſimo ciui- erat oſtendendum ò Manuti redditionem hanc ita fieri -patriæ ciuem, reip. virum- Sed ſecus Cic. pro Mil. vbi ait. Hiccine vir patriæ natus vſquam niſi in patria morietur. & alijs in locis ſemper ciuem cum rep. coniungit, nec verò vnquam ait ciuem patriæ. Hæc ego putabam tibi iam eſſe nota: ſed video non eſſe: quare miror. Sed redeo ad Cice. locum. Is ita de
„ bet legi. -Reip. tum ſimplex cauſa, conſtans ratio, plena conſenſionis
„ omnium, plena concordiæ collegas adiutores habebat- nihil autem venuſtius, nihil apertius hac ſententia, vt omnes videre poſſunt. Quare reijci debet illa Manutij emendatio.

Loca multa Ciceronis emendata in or. pro P. Sestio. Cap. XXXXII.

» IN eadem oratione Ciceronis pag. 4. verba hæc sunt. Duxit vxorem, patre viuo, optimi & calamitosissimi viri filiam L. Scipionis. Ego legendum puto -optimi, at calamitosissimi- Sic enim sententia solidior fuerit, & grauior. Itidem pagella eadem paulò post- vbi hæc sunt ver
» ba: -M. Aulanum trib. mil. Antonij Capua præcipitem egit. Ego
» puto legendum -Autronij- qui vnus erat ex coniuratis: nec debere referri ad C. Antonium collegam Ciceronis - In eadem etiam oratione pagella 5. b. vbi hæc sunt verba corrupta- de quo tribunatu ita dictum
* est a Q. Hortensio, vt eius oratio non defensionem modò criminum
» videretur continere, Sed etiam memoria digna vti reip. capessendæ au
» ctoritatem, disciplinamque præscribere- ita legi debet. - Sed etiam
» memoria dignam in rep. capessenda auctoritatem- ex quibus verbis existit sententia apta, & elegans, vt perspicere omnes possunt - illa dictio -vti- debet verti in -IN- per errorem .n. librariorum ita sæpe ani-
» maduerti corrupta loca in antiquis scriptoribus. Itidem pag. 6. vbi hæc sunt verba -Fuerat ille annus in magno metu- ego -motu- legi debere existimo, & sic tunc emendaui. nam sic loquitur etiam Cicero in or. in Pisonem pag. 81. b. Dormienti in maximo reip. motu Consu
» li. In eadem oratione, vbi sunt illa verba -in quo tamen est ne vllus,
» cum illo reo inimicus est meus suauiatus. - ego ante annos nouem, opinor, aut decem in meis explicationibus de salibus, & de comœdia Florentiæ impressis, testatus sum, hunc locum ad maleolentiam oris ipsius Gellij referri debere, de quo etiam Catullus, quamuis ibi Lesbius per errorem librariorum legatur. -Audiui verò admodum adolescens locum hunc ita emendari à Romulo Amasæo Vtinensi ciue meo, viro eloquentissimo, quo tunc ego præceptore vtebar. - est me vltus, ita cũ illo ore inimicos est meos suauiatus, audiui postea ab alijs multis locum proferri, à Flaminio, à Pierio Valeriano, à Petro etiam Victorio, cum Florentiam iuissemus ego, & Iosepus Iouius Lucẽsis vir optimus, ac doctissimus: Nunc eam emendationem Manutius acceptam refert alij viro erudito: nec ego repugno, scio enim illum maiora multò præstare posse pro sua incredibili doctrina, & ingenio: sed rem, vt est, narro: nec alicui horum, aut eripio quod suum est, aut tribuo, quod suum non est. Nõ silebo, legisse me apud Non. Marcellũ in dictione -VLLO- veteres -vllo- dicere solitos pro -vltus fuero- quare suspicatus sum -VLLVS- apud Ciceronem ideo scriptum à librarijs pro -vltus- vnde postea error defluxit. Sed hæc coniectura est.

Locus Ciceronis emendatus Cap. XLIII.

VErba hęc sunt in or. Ciceronis pro Rege Deiotaro pag. 152. in Al
„ dinis. Quæ si in priuatis gloriosa sunt, multò magis commemorabun
„ tur in Regibus. Semper regium nomen in hac ciuitate sanctum fuit, so
„ ciorum verò Regum, & amicorum sanctissimum. Si Rhetorices nos-
set ornamenta Manutius, hunc locum non corrupisset, nam legi debet,
„ semper Regum nomen in hac ciuitate sanctum fuit, sociorum verò Re
„ gum, & amicorum sanctissimum. Si autem legas semper Regium,
vt Manutius impressit, tollitur omnis decor ex sententia Ciceronis. In
eadem oratione pagella 147. b. refert Cic. historiam his verbis qua
lis Rex Attalus in P. Africanum fuit, cui magnificentissima dona, vt
scriptum legimus, vsque ad Numantiam misit ex Asia, quæ Africanus
inspectante exercitu accepit. In Epitome Liuij eadem historia ita nar
ratur lib. 57. Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho Rege Sy-
rię, cum cælare alijs Imperatoribus Regum munera mos esset pro tribu
nali ea se accepturum dixit. Bendinellus Lucensis vir doctus in suis
scholijs in vitam Scipionis à se scriptam, apud Cic. legendum putat At
talum, vt etiam emendauit Manutius. Ego etiam ab Antiocho scri-
bi posse video, nam postquam Alexander ille homo ignotus, & incer-
tæ stirpis Demetrium peremit: est etiam ipse peremptus ab eius filio
Demetrio: post hũc verò regnauit Antiochus, qui bellũ gessit aduersus
Phraaten Parthorũ Regem, vt in Epit. Liuiana legi potest, lib. 59. de
illorum aũt cæde lib. 52. Et is Antiochus munera misit ad Scipionem.

Locus Ciceronis emendatus Cap. XLIIII.

IN oratione Ciceronis pro Milone in Aldinis pag. 119. verba hæc
„ sunt. Deinde quis in eo pretore Consul fortis esset, per quem Tribu-
„ num virum consularem crudelissimè necatum esse meminisset. Ve-
lim Manutius, sicuti corrumpit imprimendo Ciceronis loca, quamplu
rima, etiam conetur explicare, si fortè potest. Hic locus difficillimus
est, si ita legas, & obscurus, multosque torsit. Dubium enim est, quę
Cicero vocet Tribunum virum consularem. Quomodo enim Tri-
„ bunus vir consularis esse dicitur, cum tantò ante consulatum gereretur
„ tribunatus plebis. Alij aliter emendãt, sed ego puto legendum Tri
„ bunum, & virum consularem addita in medio particula & declara
ro autem locum. Cicero vtitur oratoria illa μετασάσει, de qua Quin
tilianus lib. 8. & considerat quid futurum fuisset, si Milo non peremis-
set Clodium, verum Clodius vt petebat eo anno præturam, sic etiam
fuisset

fuiſſet renunciatus Prætor. Atqui, inquit Cōſules illum coercere non potuiſſent, per quem ante meminiſſent crudelisſimè necatum Tribunum, ideſt Seſtium, quem multis vulneribus confoſſum ſeminecem reliquit, & Q. Fabritium illum, de quo in oratione, pro P. Seſtio, qui Ciceronem reuocare ſtudebat ab exilio. Res illic exponitur tota pag. 21. & 22. -& virum conſularem, ideſt Milonem ipſum, cui eo anno petenti conſulatum, & ſemel renunciato Conſuli fecerat inſidias Clodius, vt Cice. ait in illa oratione, prior vt perimeret. Fuiſſe autem conſulem Milonem creatum, quamuis voce præconis non fuiſſet renunciatus, ipſe Cicero ait poſt in epilogo, vbi ſunt hæc verba. Meminit etiam ſi-
» bi vocem præconis defuiſſe, quam minimè deſiderarit, populi verò cun
» ctis ſuffragijs, quod vnum cupierit, ſe Conſulem declaratum. Quod ego ita intelligendum puto, vt ſit factum propter dilationem Comitiorum, ſicuti etiam in orat. pro lege Manilia ait: Ter prętor primus propter dilationem comitiorum- quæ quidem dilatio fiebat propter obnunciationes. - Conſularem verò Milonem vocat, quia iam creatus fuerat Conſul, oratorio more, rem vt augeret. Niſi enim per ſeditionē improborum ſtetiſſet, fuiſſet conſularis. Paulò poſt hęc verba in ea
» dem oratione. " An ille prætor, ille verò Conſul (ſi modò hæc tem-
» pla, atque ipſa mœnia ſtare eo viuo tandiu, & expectare illius conſula-
» tū potuiſſent.) Ille denique viuus nihil mali feciſſet? qui mortuus vno
» ex ſuis ſatellitibus curiam incendit: Tolli debet illa dictio -verò- & legi ſic. An ille Prętor, ille Conſul, ille denique viuus- de Clodio autem omnia dicuntur per μιμήσιν.

Locus Ciceronis emendatus Cap. XLV.

VErba Ciceronis hæc ſunt in oratore. Cum ſint luminoſæ, & quaſi
„ actuoſæ partes duæ. Si Nonio Marcello credas menda eſt in hoc loco & legi debet. " Cum ſint luminoſæ & iactuoſæ partes duæ. Vide Non. Marc. in dictione -iactanter, & rurſus in dictione -luminoſum. Placet hæc lectio comprobata teſtimonio viri doctisſimi, quāuis ſciam dictionem alteram -Actuoſam à Cicerone ſemel dictam, cum de virtute loquitur. Cur aūt iactuoſè dicantur, dictum eſt à me alibi.

Error Sigonij Cap. XLVI.

IN Epitome Liuiana lib. 50. ſunt hæc verba. P. Scipio Aemylia
„ nus cum ædilitatem peteret, Coſ. à populo dictus, quoniam per decem
„ annos conſulem fieri minimè licebat, cum maximo certamine ſuffra-

gantibus plebeijs,& repugnantibus aliquantulum patribus legibus solutus est,& Consul creatus. Sigonius quoniam videbat verum non esse post ædilitatem X. annos connumerari cautè egit, & sustulit dictionem illam,siue notam .X. & legit, quoniam per annos consulem fieri minimè licebat, quæ loquendi forma inusitata est, dicimus enim per ætatem, non per annos. Ego censeo legendum sic, quoniam per V. annos Consulem fieri non licebat,nam per legem annalem Consules creabantur 43. ætatis suæ anno. Inter consulatum, & præturam erat biennium. Itidem anni duo inter ædilitatem,& præturam. Quare omnia se rectè habent, nec difficile est agnoscere librarij erratum. Animaduerti tamen postquam hæc scripsissem, ita etiam adnotatum à Gruchio in libro de comitijs. Ac sanè in vetusto Liuio, qui est apud me, in quo ferè omnia sunt vestigia veræ ac sanæ lectionis. Lacuna quædam interiacet,puto quòd librarius ambigeret.

Locus in poet. Aristotelis emendatus. Cap. XLVII.

ARistoteles in libro de arte poetica, vbi loquitur de agnitione, quam ipse ἀναγνώρισιν appellat,duplici modo fieri tradit,tùm ex signis insitis, quæ σύμφυτα ab eo vocantur, tùm ex ijs quæ extrinsecus adduntur. Vtriusque exemplum τῶν συμφύτων huiusmodi οἷον λόγχην ἣν φοροῦσι γηγενεῖς, ἢ ἀστέρας, οἵους ἐν θυέσῃ καρκῖνος. Ope antiquorum librorum, quibus ante multos annos, cum conscriberem commentarios in illum Aristotelis librum, à nullo ante declaratum, sanare non potui locum corruptum, quem mihi videor nunc coniectura admodum firma, & certa sanare posse. Cum .n. Aristoteles loquatur de insitis signis, affert duo exempla deprompta ex veteribus Poetis. Alterum quidem lanceæ, quæ erat σύμφυτος eorum corpori, qui Gigantes dicebant, siue σπαρτοὶ ab antiquis. Alterum verò, si vulgatam lectionem sequaris, astrorum. vt Carcinus in Thyeste: de vtroque genere nihil mihi venit in mentem tunc, quod proferrem. Nunc non modo de priore genere, quod solum est adnotatum postea à Petro Victorio lib. 8. variarum lectionum cap. 16. sed etiam de posteriore dicam, opinor, aptè, & locum Aristotelis emendabo, adhuc à nullo, quod sciam, correctum. Quo loco igitur Lycophron Poeta vetustissimus de Tantalo loquitur, eodem loco Interpres ipsius fabulam narrans totam, ait.

„ ἀντὶ δὲ βραχίονος ὠμοπλάτης ἐλεφάντινον ἐποίησεν ἔχοντα, ὃ κατὰ γένος τοῖς πελοπίδαις
„ ἐντυγχάνει γνώρισμα, καθάπερ καὶ τοῖς σπαρτοῖς ἡ λόγχη .i. Pelopidis eburneũ ossa signum fuisse σύμφυτον ait, sicuti lancea τοῖς σπαρτοῖς. Puto igitur

quo

quo loco ſcriptum eſt apud Aroſtotelem in lib. de arte poet. ſuperius recitato, καὶ ἐσίρας eſſe legendum καὶ ὀσία, vel ὀσῦ. Facilis enim fuit lapſus in ſcribendo, & librarij non intelligentes ἐσίρας ſcripſerũt. Patet id eſſe verisſimum, quia Carcini Thyeſten nominat illic Ariſtoteles: qui vnus ex pelopidis erat, eius verò nomine ſuam appellarat Tragœdiam Carcinus. Puto omninò emendationem hanc noſtram omnibus doctis probatum iri.

Locus in comm. Cæſaris de bello Ciuili emendatus. Cap. XLVIII.

VErba hæc Cæſaris ſunt lib. 3. de bello Ciuili, Pompeiani, quòd is mons erat ſine aqua: diffiſi ei loco, relicto monte, vniuerſi ſimul lariſſam verſus ſe recipere cęperunt. Qua re animaduerſa Cæſar copias ſuas diuiſit. In alijs libris ita legitur. Vniuerſi iuris eius Lariſſam verſus ſe recipere cęperunt. Varietas lectionis eſt in illis verbis IVRIS EIVS. Quæ ego ſuſpicor per errorem à librario commiſſum in ſcribendo irrepſiſſe in contextum poſteà. Cum enim, opinor, in antiquo libro ſcriptum eſſet Lariſſ. Nec intelligeret librarius -iuris- ſcripſit, mox vt fit, inter ſcribendum, cum Lariſſ. id eſt Lariſſam animaduertiſſet ſignificare, illa priore dictione non deleta, Lariſſam ſcripſit, quòd ſi deleuiſſet illam priorem, nihil maculæ reſediſſet. Alius poſtea librarius errorem non perſpiciens, iuris eius Lariſſam - ſcripſit. Ita ex -Lariſſ.- iuris eius. licentia librariorum in emendando, cum per inſcitiam à primo librario ita eſſet ſcriptum, & deleri debuiſſet, ſcribi cœpit. Quare ego, vt dixi, tollendas has puto dictiones: nec enim vlla ſententia ex illis elici poteſt.

Locus apud Quintilianum emendatus in oratione Cælij. Cap. IL.

QVintilianus libro 4. cap. 2. vbi de narratione agit, ex M. Cælij oratione in Antonium verba multa recitat, quibus illius temulentiam deſcribit. Ego omnia hoc loco non ſubſcribam: quia illic legi poſſunt. Tantum illa profero, quæ corruupta eſſe exiſtimo: & coniectura ſatis certa ſanari poſſe credo: libet enim quid ſentiã proferre. Quarum cum omnium vocem, tactumque noſcitaret, proximæ cuiuſque collum amplexu petebat, nec dormire excitatus, nec vigilare ebrius poterat, & quę ſequuntur. Ego puto legi debere. Quarum cum omnium voce, tantuque excitaretur- nam quadrabit bellè quod poſtea ſequitur - nec

dormire excitatur. Quòd si quis repugnet, & dicat cantu concubinarum temulentum excitari non potuisse, cum cantus somnum adducat potius. possit dici, cãtum inconditum significari, non suauem, nam illa dictio -tactu- eo loco non placet, Librarius verò facile labi potuit, cum esset scribendum -excitaretur- vt scriberet -oscitaret- nam pro x, interdum cs, veteres scribebant: Sic ecscitaretur, vnde postea scriptio hæc manauit - NOscitaret- & illæ voces ad id accommodatæ postea, nam ex, voce & tactu, vocem, & tactum scribi cœpit. Mea hæc est coniectura. Aliorum esto iudicium.

Locus Euripidis emendatus ac declaratus. Cap. L.

VErsus hi Euripidis sunt in ea Tragœdia, quæ inscribitur Helena, in choro, vbi ipsam facit ita loquentem.

ὦ μάκαρ Ἀρκαδίᾳ ποτὲ παρθένε
καλλιστοῖ, Διὸς ἃ λεχέων ἐπέβας τετραβάμοσι γυίοις.
ὡς πολὺ ματρὸς ἔλαχες πλέον
Α᾽ μορφᾶ θηρῶν λάχνα γυίων·
ὄμματι λάβρῳ σχῆμα λεαίνης
ἐξαλλάξασ᾽ ἄχεα λύπης.
ἄντε ποτ᾽ Ἄρτεμις ἐξεχορεύσατο
χρυσόκερά τ᾽ ἔλαφον μέροπος. τιτανίδα κούραν καλλοσύνας ἕνεκα.

Corrupti sunt nimirum multis in locis hi versus, nec certa sententia percipi potest ex ipsis, vt quiuis periculum facere poterit, de Callistone autem loquitur, eamqúe matre sua Leda multo fortunatiorem fuisse ait. Magnam igitur gratiam habeo Ludouico Casteluitreo Mutinensi viro nobiliss. omniqúe virtutis, & doctrinæ genere ornatissimo. Is enim cum superioribus annis Patauium venisset, deqúe hoc loco incidisset inter nos sermo, dixit putare se locum esse corruptum culpa librariorum, sed facilè posse emendari. Nam quo loco legitur λεαίνης, legendum λεαίνῃ, ita vt verbum sit à λεαίνομαι. Nequis forte putaret esse nomen λέαινα λεαίνης. Itidem vbi ἔλαφοι scribitur, scribendum est ἔλαβον. Nam ibi ponitur ἔλαβον pro ὑπέλαβον, vel ὑπελαμβάνοντο. Id est putabant. Est & alia menda, quæ tolli debet. Nam non μέροπος scribendum, sed μέροπες idest homines. Posset enim existimare aliquis Meropem significari, aut aliud quiduis. τιτανίδα κούραν, idest Dianam. Ait enim Euripides, cum ante in choro Dianæ esset Callistò, homines sæpe deceptos forma, existimasse illam esse Dianam. Illa verò verba ita connectenda, λεαίνῃ, vel λεαίνεις σχῆμα ὄμματι λάβρῳ. Villosum corpus Vrsæ & asperũ leue erat redditum, & illustratum stellis, cũ in cœlo fuisset collocata. Nec verò mirandum Euripidem Epico, & Homerico verbo vsum fuisse, μέροπες, pro homines; id enim licuit ipsi in eo genere versus, cum præsertim Heroum proferat eo loco,

Sic

Sic opinor, nihil restat scrupuli: nam ante nescio quid de leæna, & de ceruа, ac de merope loqui præter rem videbatur Euripides, cum receptæ semel fabulæ non sint mutandæ, vt etiam Aristoteles ait in libro de arte poetica. Quòd autẽ inquit Euripides λεχέων ἐπέβαν. ita quo„ que noster Virgilius locutus est. Magnanimi Iouis ingratum ascen„ disse cubile. Ego certè nihil amplius hoc loco desiderari posse video, gratiam semper habeo Ludouico Casteluitreo viro acerrimi iudicij, & singularis doctrinæ: Idqúe ideò hoc ipsum literis testatum relinquere volui.

Error Sigonij Cap. LI.

EOdem modo errat Sigonius, & corrumpit Liuij verba lib. 1. dum ad sententiam Plutarchi ipsa vult accommodare, cum tamen vterque diuersa protulerit alios secutus authores. Liuij verba sunt hæc, vbi loquitur de Curtio. Equus Curtium in vado statuit, quorum verborũ hęc est sentẽtia, equũ emersisse ex palude illa, & statuisse Curtium in vado, idest, in loco tuto, ac minimè profundo. Plutar. verò ita rem narrat καὶ ἀφεὶς τὸν ἵππον ἑαυτὸν ἔσωσε. idest Curtio relicto equo, seipsum seruauit. Nimirum diuersum hoc est, quod narrat Plutarchus. Sigonius dum accommodat Liuij verba ad Plutarc. sententiam, ita emendat temerè, coniectura vtens. " Equum Curtius in vado destituit. Nec videtur intelligere quid vadum significet. Sed hę meræ sunt nugę, nam omnes vetusti libri habent, vt ante ego retuli. De Curtio quæ narrat Varro, si satis nota non essent omnibus apponerem, vt perspici posset id, quod narratur de eo vario modo prolatum ab historicis. Dionysius peditem illum pugnasse ait.

Error Sigonij. Cap. LII.

IDem nescio quam nouam inuehere conatur scriptionem in hoc nomine Metij Suffetij, nam & μέττιον quia videt mendosè scribi apud græcos, Mettium dici debere putat: quod quàm sit falsum Virgilij versus ostendit. Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ Distulerant. FVFETIVM etiã scribendum censet, & ita imprimi iussit in suo, quia φουφέτιον videt scribi ab Halicarnasseo. Sed cur non Bubetium etiam scribit Sigonius secutus Plutarc. qui scribit vbique βουβέτιον? Cur Halicarnasseum potius, quàm Plutarchum sequitur? A. Gellius lib. XIIII. cap. V. ait. Nam Diuus, Riuus, Cliuus, non us syllaba terminantur, sed ea, quæ per duo u, scribenda est: propter cuius syllabæ sonum declarandum reperta

erat noua litera .F. quæ digamma appellabatur. Talem videntur literam exprimere voluiſſe in Suffetij nomine ſcribendo Plutarchus, & Halicarnaſſeus, & ſi poſtea culpa librariorum ſcriptio corrupta eſt. Quintilianus librò primo cap. 5. Nam mertare, pultare dicebant quomodo fœdum, fœdusquè, pro aſpiratione uau ſimili litera vtentes, nam contra Græci aſpirare hæc ſolent: vt pro Fundanio Cice. teſtem, qui primam eius literam dicere non poſſet, irridet. Ex quibus verbis apparet digamma illud Aeolicum vim aſpirationis habere ſolitum olim. Sed vetuſta recenſet Quintilianus, non quæ tunc eſſent in vſu. Halicarnaſſeus quoque libro Hiſtoriarum primo pag. 12. in Frobenianis à
» Gelenio verſis in Latinum. Quorum pleraque loca paluſtria dicta nūc
» iuxta proprietatem antiquæ linguæ. VElia. Solebant enim priſci illi
» Græci nominibus à vocali incipientibus præponere ου ſcriptum vno
» charactere. Is erat ſimilis Γ duplici, ad rectam lineam duabus obli-
» quis additis. Sic Ϝελένη, Ϝάναξ, Ϝοῖνος, Ϝανής, & multa ſimilia. Sic credibile eſt, cum Vfetius olim diceretur, Fufetium per digamma dici cœpiſſe: erat enim loco aſpirationis poſitum. Sed perantiqua hæc, vt dixi, ſunt. Latini poſtea cœperunt aſpirationis notam per H. ſignare, vt Helena, aliquando per S. vertere, vt ὗς ſus, ἡμι ſemi. Sic in his dictionibus factum eſſe credibile eſt. ϜENETI, VENETI, HENETI, eodem modo ϝουφέτιος, ϙουφέτιος, Ϝuffetius, VVffetius, Huffetius, Suffetius. Sequi deinde cœperunt homines, quod lenius, & vſitatius. Quare ego in ſcriptione Suffetij nihil immutandum cenſeo. Ita profert Quintilianus libro primo cap. 9. vbi de barbariſmo loquitur. At in eadem vitij geminatione Metieo Suffetieo, dicens Ennius poetico iure defenditur. Apud Varronem, & alios ita paſſim ſcribitur. Sufeten Magiſtratum, qui ius dicebat Carthagine, etiã Liuius appellat, ex quo cognoſci poteſt non inuſitatam talem eſſe pronunciandi, & ſcribendi rationem.

Error Sigonij. Cap. LIII.

NOuos homines non tantùm è plebe, ſed etiam patritios dici ſcribit Sigonius nu. 36. de nominibus Rom. ſub finem, nec intelligit Aſconij
» locum, vbi de Scauro loquitur " Aequè illi laborandum fuit, ac nouo homini. Nam Aſconius non ait, illum fuiſſe nouum, ſed equè illi laborandum, ac ſi fuiſſet nouus, nec vllas maiorum habuiſſet imagines.

Numiſma argenteum, in quo Elephas eſt, cum hac ſubſcriptione. CAESAR, ego domi habeo, & multi viderunt: à cuius altera parte ſcalptum, malleus, & veru ſunt inſtrumenta, quibus olim Romani

vsi sunt in elephantis perimendis, vt Liuius, & alij testantur. Nec est quòd Sigonius laboret in alio numismate peruulgato, & omnibus noto proferendo, in quo simpulum, & aspergillium, aliaqúe, quæ spectāt ad sacrificia, sunt: ante ipsū alij hęc exposuerūt, & cognita sunt passim.

Error Sigonij Cap. LIIII.

Liuij verba lib. 3. vbi loquitur de cęde Virginiæ, hæc sunt. Strictum
» etiam telum, respersusq́ue ipse cruore tota in se castra conuertit. Ait Sigonius ex vetustis libris esse legendum. Strictum etiam telum tenēs,
» respersusq́ue ipse ct. quia etiam Halicar. habet ἔχων. Quorsum hoc ò Sigoni, an putas totidem verbis Halicarnass. vertisse locum Liuij. Imò oēs veteres libri, quos vidi, & is, cui ego multū tribuo, qui à Victorino Feltrēsi fuit correctus, & impressus à Vēdelino MCDLXX. nā ex tiquissimis libris eum describendum curauit. Sententia autem venusta est, & grauis, nam ait Liuius. Telum strictum, ipsum etiam Virginium, qui erat respersus cruore, conuertisse in se oculos militium: Duo enim admirationem inijciebant militibus. Primum telum strictum. Deinde ipse Virginius, qui erat respersus cruore. Quòd si addatur illa dictio, tenens, non video quomodo locum habere possit altera dictio, ipse, quæ alioqui vim magnam habet in ea periodo.

Error Sigonij Cap. LV.

Verba Liuij hæc sunt lib. 1. Centum creat patres, siue quia is nume
» rus satis erat, siue quia soli centum erant, qui creari patres possent Sigo
» nius emendat perperam in scholijs pag. 2. nu. 3. sic. Sanè legendum
» videtur. Qui ciere patres possent, Sic. n. scribit lib. 10. " Qui patrem
» ciere possent, eos patricios appellatos. Dionysius etiam, & Plutar. &c. Sed, ò Sigoni, esto patricios ita dictos: non tamen patres, nec ea de causa primùm ita appellati, hoc sentit Liuius, nec sibi repugnat. Dionysius lib. 2. multa de hac re pag. 61. scribit, & refellit eos nominatim, qui patricios dictos asserebant, quia patrem ciere possent. Quid igitur nugaris contra fidem omnium antiquorum librorum?

Eadem pag. nu. 1. vbi Liuius ait in procemio. Velut dissidētes primò mores. Sigonius ita emendat. Probo quorundam doctorum hominum coniecturam, qui Desidentes legunt, etenim subsequitur, lapsi sint &c. Nescio quos doctos appellet hoc loco. Certe liber à Melchiore Sessa editus, & emendatus à viris doctis, Desidētes, habet, quem tu si legisses, animaduertisses multa ibi correcta, quale illud est, in quo te

tantopere iactas. lib. 2. pag. in tuis ſcholijs 6. nu. 19. vbi emendas. Vicus publicus,ita .n. in lib. Seſſę iam ante multos annos ſcripſit emẽdator vir eruditus,nec tu eius emendationis es author. Dicis.n.te in omnibus vetuſtis legiſſe. Via publica, neſcio quas librorum quiſquilias ſecutus ſis. Certè quos ego habeo,omnes habent. Vicus publicus. Sed redeo ad id de quo loquebar. Deſidentes, ego non probo, ſed, Disſidentes legi malim, vt eſt in vulgatis omnibus libris: vocat .n. Liuius disſidentes mores,in diuerſa euntes,nec ęqualitatem ſeruãtes, ſic etiam de toga dixit Horatius, ſi toga disſidet impar.

Alia errata Sigonij Cap. LVI.

VErba illa Liuij lib. 1. vt tua ſigna nobis certa ac clara ſint. ita habẽt omnes vetuſti,& manuſcripti libri. Sigonius tamen ait in ſuis ſcholijs pag. 2. b. nu. 5. Vetus liber quidam,vt audio, acclarasſint, habet. quod eſt verbum venuſtum. Vide qualia ſint verba præclari huius emendatoris,liber quidam, vt audio. Meræ nugæ, omnes habent ſicuti in vulgatis legitur,nec illud verbum nouum, quod omni ratione, & analogia caret, recipi debet. Ibidem in illis verbis. Augur ad læuã, eius capite velato, ſedem cepit. Cælius Rhodiginus ita emendauit interpungens hunc locum, quia Plutarchus de eadem re loquens ait. τ̃ μάντιν ὁ πρεσβύτης τὴν μὲν εἰς μεσημβρίαν κέψαι ἐγκεκαλυμμένον, αὐτὸς δὲ παραστὰς ἐξόπισθεν. Sed verba Liuij debent interpungi. Augur ad læuam eius,capite velato,ſedem cepit. Nam Augures ipſi caput ſuum velabant. Nec Plutarc.diſſẽtit à Liuio, ſicuti Sigonius exiſtimat. Nam legi debent illa verba, & interpungi ſic,ex vetuſto codice.

τὸν μὲν εἰς μεσημβρίαν τρέψαι, ἐγκεκαλυμμένος αὐτὸς, καὶ παραστὰς ἐξόπισθεν.

Itidem in illis verbis. Et ſoli fide ſolenne inſtituit. Putat Sigonius eſſe mendam in illa dictione, ſoli, & ait. In quibuſdam manuſcriptis, vt audio eſt, ſimul, quod non improbo. O præclarum correctorem. Ego, ſoli, legendum puto, quia non inſtituerat alijs Dijs ſolennè ſacrum, ideſt anniuerſarium, vt vocat Varr. in libris de lin. lati.& Verg. lib. 3. vbi ait. Solennes tùm forte dapes, & Liu. lib. 1. Solenne notum erat,non votum,vt Sigonius legit.

Idem lib. 5. Intermiſſum ſolenne pag. 4. in libris Seſſæ.

Itidem lib. eodem pag. 54 Solenne gentis, de anniuerſarijs loquitur ſacris,quæ ſemel quotannis fiebant, ſtatis diebus.

FINIS.

PATAVII,
Excudebat Gratioſus Perchacinus.
1557.

Car. 3. b. in verſu Catulli Quod regium, lege quo regiũ. Ibidem aut ſit, lege auſit. car. 5. b. lin. 17. vocant, lege vocat. car. 10. linea penul. ex hac eandem, lege eadem. car. 13. linea prima cap. 6. cur ſibi, lege vt ſibi. Ibidem poſt lineis quinque ſtatuiſſe, lege ſtatuiſſet. car. 13. b. Terentium, lege Terentum. eadem pag. veterum librum, leg. veterem. car. 14. non marmoribus, lege cum marmoribus. car. 21. ait [illegible] de larte, lege ait .n. Ibidẽ eſt Tolumniorum, lege ex Tolu. Ibidẽ Hunc, lege Nunc. car. 22. agnoſcere, lege ignoſcere. car. 23. linea prima poſt dictionem pronunciauit, adde, Et Varro lib. 3. de re ruſt. cap. 17. latis tabulis ſortitio fit tribuum, ac cępti ſunt á præcone renunciari, quem quæqúe tribuis fecerit ædilem. car. 24. cap. 33. lin. prima me tam, lege qui me tam. car. 33. linea antepenul. nulli temen mulieri. Primum, tolle punctum. car. 35. Terracone, lege Tarracone. car. 51. b. linea. 7. in pluribus, tolle in. car. 52. b. corpus humanum, lege humatum. car. 55. b. lin. 16. lege ſic, & adde, putat Antiochum, multi alij Attalum, vt etiam emendauit Manutius Ibidem, ego adde, tamen. car. 56. cap. 45. ſub finem iactuoſe, lege iactuoſæ. car. 57. b. lectionis. Lacuna, lege, lacuna. pag. eadem linea vltima. oſſa ſignum, lege os ſignum.